

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BASEL III KRİTERLERİNİN TÜRK
BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİLERE
ETKİSİ**

AHMET ENDER ÖZEL

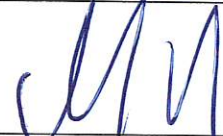
TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. GÖKHAN SÖNMEZLER

EDİRNE 2019

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİM DALI

**BİLİM DALLARINDA-YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMASI VE SÖZLÜ SINAV TUTANAĞI**

AHMET ENDER ÖZEL tarafından hazırlanan "BASEL III KRİTERLERİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİLERE ETKİSİ" Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca **26.08.2019 Pazartesi** günü saat 13:00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin Kabul edilmesine..... ~~OYBİRLİĞİ/ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Gökhan SÖNMEZLER	Kabul edilmesine	
Doç. Dr. İsmail Orçun GÜNDÜZ	Kabul edilmesine	
Dr. Öğretim Üyesi Mehmet ALTUNTAŞ	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

16 / 09 / 2019

Ahmet Ender ÖZEL

Tezin Adı: Basel III Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektöründe Kredilere Etkisi

Hazırlayan: Ahmet Ender ÖZEL

ÖZET

Bankalar, finansal piyasalarda önemli bir aracılık fonksiyonu ifa eden kurumlardır. Bankalar sistemik riske maruz oldukları için sıkı takip edilmeleri, düzenlenmeleri ve denetlenmeleri gerekmektedir. Dünya piyasalarda bankacılık sistemindeki risklere tüm ülkeler tarafından uzlaşıya varılmış bir çözüm bulunması için “Uluslararası Ödemeler Bankası” altında Basel Komitesi kurulmuştur. Kurulan bu komitenin uğraşları neticesinde zamanla Basel I, Basel II ve Basel 2,5 düzenlemeleri ortaya çıkmıştır. 2007 yılındaki küresel kriz ile 2009 yılındaki Avrupa krizi akabinde uluslar arası bankacılık sektörlerinde oluşan sermaye yetersizliği ile likidite yetersizliği, dünya ekonomisinde ciddi bir tehlike olarak görünmüştür. Dünya bankacılık sistemini daha uygun hale getirmek için Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Otoritesi sermaye riski, kredi riski ve likidite riski açısından Basel III düzenlemesini sunmuştur. Basel III düzenlemeleri bankalar açısından sermaye rasyolarını güçlendireceği için olumlu karşılanmıştır. Basel III düzenlemeleri kapsamında bankaların kaldıraç oranları, sermayenin kuvvetlendirilmesi, kredi riski tanımı ile likidite tanımı hakkında yeni düzenlemeler oluşturulmuş ve bu düzenlemelerin uygulanabilmesi için bir zamanazarfı tanımlanmıştır. Bu süreç hala sürmektedir. Basel III düzenlemeleri riski yüksek yatırımların gerçekleşmesini engelleyerek ekonominin istikrarlı ve stabil büyümesine önemli katkılarda bulunmaya başlamıştır.

Bu kapsamda çalışmanın amacı, Basel I, Basel II, Basel 2,5 ve Basel III düzenlemelerinin özellikleri, kriterleri ve bunların ölçüm yaklaşımlarını detaylı bir şekilde incelemektir.

Anahtar kelimeler: Basel I, Basel II, Basel 2.5, Basel III, Türkiye, Banka

Name of Thesis: The Effect of Basel III Criteria to Credits in Turkish Banking Sector

Prepared by: Ahmet Ender ÖZEL

ABSTRACT

Banks are institutions that perform an important intermediary role in the financial markets. Banks are subject to systemic risk, so they must be strictly monitored, regulated and supervised. Basel Committee was established in order to find a common solution to problems and risks in the banking sector in international markets. As a result of the work of the Basel Committee, the Basel I, Basel II and Basel 2.5 regulations have emerged over the years. The lack of capital and liquidity in the banking system after the global financial crisis in 2007 and the European crisis in 2009 have emerged as a major threat in the economy. In order to better regulate the banking system, Basel banking supervision and Control Authority presented Basel III regulation package in terms of capital, liquidity and credit risk. Basel III regulations are a positive initiative to strengthen the capital structure of banks. Within the framework of Basel III, capital strengthening, leverage ratios, counterparty credit risk and liquidity arrangements have been created and the realization of these are linked to a timetable. The transition process is still in progress. Basel III regulations have made significant contributions to the long-term stable and balanced growth of the economic system by preventing risky investments.

The aim of this study is to examine the characteristics, criteria and measurement approaches of Basel I, Basel II, Basel 2.5 and Basel III regulations in detail.

Keywords: Basel I, Basel II, Basel 2.5, Basel III, Bank, Turkish banking sector

ÖNSÖZ

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık Ana Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak sunulan bu çalışmam “Basel 3’ün Türk Bankacılık Sektöründe Kredilere Etkisi” adını taşımaktadır.

Çalışmanın amacı; günümüze kadar yürürlüğe sokulmuş olan tüm Basel uygulamalarının teorik derlemesi ve Türk Bankacılık Sektöründe kredilere ve dolaylı olarak bankaların öz sermayelerine muhtemel etkilerini ortaya koymaktır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
GRAFİKLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	3
1 BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN ÖNEMİ VE BASEL SÜRECİ	3
1.1 Bankacılık Kavramı ve Bankacılık İşlemleri	3
1.1.1 Banka Tanımı	3
1.1.2 Bankacılık Sistemi Tanımı	4
1.1.3 Bankacılık İşlemleri	6
1.1.4 Bankaların Ekonomide Temel İşlevleri	7
1.2 Bankaların Fonksiyonları	8
1.2.1 Finansal Aracılık	9
1.2.2 Dış Ticareti Fonlama ve İhracata Teşviki	9
1.2.3 Kaynakların Etkin Kullanımını Sağlama	9
1.2.4 Gelir ve Servet Dağılımına Etkisi	10
1.2.5 Kaydi Para Yaratma Fonsiyonu	10
1.2.6 Para ve Maliye Politikalarının İşlevselliğine Yardımcı Olma	10
1.2.7 Mevduat Kabulü	11
1.2.8 Katılım Fonu Kabulü	11
1.2.9 Tahsilat ve Ödeme İşlem Faaliyetleri	13
1.2.10 Bankaların Saklama Hizmeti Fonsiyonu.....	13
1.2.11 Kredi Kartı ve Banka Kartı	13
1.2.12 Para Piyasası Araçlarının Alım-Satımı; Efektif-Kambiyo İşlemleri; Kıymetli Maden Alım-satımı veya Emanete Alımı	14

1.2.13	Finansal Araçların Alımı ve Satımına Aracılık Hizmetleri.....	14
1.2.14	Halka Arz Yoluyla İhraç İşlemleri.....	14
1.2.15	İkincil Piyasa Faaliyetleri.....	15
1.2.16	Garantörlük Faaliyeti	15
1.2.17	Yatırım danışmanlığı Faaliyeti.....	15
1.2.18	Portföy işletmeciliği Faaliyeti	15
1.2.19	Piyasa Yapıcılığı Faaliyeti	16
1.2.20	Faktöring ve Forfating İşlemleri Yapma.....	16
1.2.21	Bankalar arası Piyasada Aracılık İşlemleri	16
1.2.22	Leasing İşlemleri Yapma	16
1.2.23	Sigorta Acenteliği.....	17
1.2.24	Bireysel Emeklilik Aracılık Hizmetleri	17
1.3	BANKALARIN ÜLKE EKONOMİLERİNE ETKİSİ.....	17
1.4	Ülkemizde Bankacılık Sistemi ve Gelişimi	18
1.5	BASEL Düzenlemelerinin Ortaya Çıkışı.....	20
1.6	Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS - Bank For International Settlement)21	
II. BÖLÜM	.....	22
2	BASEL DÜZENLEMELERİ.....	22
2.1	Basel I Düzenlemesinin Amacı.....	22
2.2	BASEL Komite	23
2.2.1	Basel I Düzenlemesinin Bileşenleri	24
2.2.2	Sermaye Tanımı	25
2.2.3	Riske Maruz Değerler (VaR)	26
2.3	BASEL I Eleştiriler	27
2.4	Basel II Sistemi	28
2.4.1	Basel II Düzenlemesinin Ortaya Çıkış Süreci.....	28
2.4.2	Basel II Düzenlemesinin Amacı	29
2.4.3	Basel II Bileşenleri.....	30
2.4.3.1	Minimum Sermaye Gerekliliği	30
2.4.3.1.1	Kredi Riski.....	31
2.4.3.1.2	Standart Yaklaşım.....	31
2.4.3.1.3	İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	32

2.4.3.2	Piyasa Riski	33
2.4.3.2.1	Standart Yöntem	33
2.4.3.2.2	Riske Maruz Değer Yaklaşımı.....	33
2.4.3.3	Operasyonel Risk	34
2.4.4	Denetim Otoritesinin İncelenmesi.....	35
2.4.5	Piyasa Disiplini	36
2.4.6	Basel II Düzenlemesi Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektörü	36
2.4.7	Basel II Düzenlemesinin Etkileri ve Düzenlemeye Yönelik Eleştiriler	38
2.5	Basel 2,5 Düzenlemesi	39
2.5.1	Basel 2,5 Düzenlemesinin Ortaya Çıkış Süreci	39
2.5.2	Basel 2,5 Düzenlenmesinin Amacı	40
2.5.3	Basel 2,5 Düzenlemesinin Bileşenleri.....	40
2.5.3.1	Birinci Yapısal Bloкта Değişiklikler	41
2.5.3.2	İkinci Yapısal Bloкта Değişiklikler.....	41
2.5.3.3	Üçüncü Yapısal Bloкта Değişiklikler.....	42
2.6	Basel III.....	42
2.6.1	Basel III Düzenlemesinin Ortaya Çıkış Sebebi.....	42
2.6.2	Basel III'ün Getirdiği Temel Prensipler.....	42
2.6.2.1	Daha Nitelikli Sermaye	42
2.6.2.2	Niceliği Artırılmış Sermaye	43
2.6.2.3	Sermaye Tamponu	43
2.6.2.4	Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranları	44
2.6.2.4.1	Likidite Düzenlemeleri	44
2.6.2.4.2	Basel III Düzenlemeleri Kapsamında Likidite Riskinin Yönetimi.....	44
2.6.2.4.3	Basel III Düzenlemeleri Kapsamında Likidite Riskinin Raporlanması.....	45
2.6.2.4.4	Basel III Düzenlemeleri Kapsamında Likidite Riskinin Üst Yönetime Raporlanması.....	46
2.6.2.4.5	Basel III Kapsamında Likidite Riski Ölçümü ile LCR ve NSFR Standartları	47

2.6.3	Basel III Uygulamasının Ortaya Koyduğu Yenilikler	49
2.6.3.1	Öz Kaynaklar	49
2.6.3.2	Karşı Taraf Riskinin Düzenlemesi	50
2.6.3.3	Kaldıraç Oranı	51
2.6.3.4	Döngüsel Sermaye	51
2.6.3.5	Likidite Karşılama Oranı.....	52
2.6.3.6	Net İstikrar Fonlama Oranı	55
2.6.4	Türk Bankacılık Sisteminde Basel III Kapsamında Mevcut Mevzuatın Değerlendirilmesi.....	55
III. BÖLÜM	.....	57
3	TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BASEL III UYGULAMALARI....	57
3.1	Basel III Uygulamalarının Dünya Bankacılık Sektörüne Etkileri	57
3.2	Basel III Düzenlemesine Yönelik Eleştiriler	58
3.3	Türkiye’de Basel III Düzenlemelerine Geçiş İçin Yapılan Düzenlemeler	59
3.3.1.1	BASEL III Düzenlemelerinin Bankalar Üzerinde Doğabilecek Etkileri	61
3.3.1.2	Basel III Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörü Üzerinde Doğabilecek Etkileri.....	65
3.4	BASEL 3 KAPSAMINDA BANKACILIK RİSKLERİ VE KAYNAK MALİYETLERİNE ETKİSİ.....	68
3.4.1	Basel 3 Düzenlemelerinin Bankalara Kaynak Maliyeti (Kredi Maliyetlerine) Etkisi.....	68
3.4.2	Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yapısı	70
3.4.2.1	Özsermaye Tanımı	72
3.4.2.2	Öz Sermaye ile Finanman	72
3.4.2.3	Öz Sermaye ile Finansmanın Üstünlükleri	73
3.4.2.4	Öz sermaye ile Finansmanın Sakıncaları	73
3.4.3	Sermaye Yeterliliği	74
3.4.3.1	Basel III Düzenlemesi ile Sermayenin Bankalara ve Bankacılık Sektörüne Sağladığı Olumlu Etkiler	76
3.4.3.2	Basel III Düzenlemesi ile Sermayenin Bankalara ve Bankacılık Sektörüne Olumsuz Etkiler	79

3.4.4 Basel III Sermaye Düzenlemelerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi.....	81
3.5 Döngüsel Sermaye Tamponunun Uygulanması.....	84
3.6 Kaldıraç Oranı ve Türkiye'deki Uygulanması.....	86
3.7 Basel III Kriterleri ve Kobiler Üzerine Etkileri	92
SONUÇ	98
KAYNAKÇA.....	101

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılım ve Mevduat Hesabı Farkları	12
Tablo 2: Basel I Standartlarına Göre Sermayenin Hesaplanması	26
Tablo 3: Basel III Standartlarına Göre Sermayenin Hesaplanması	49
Tablo 4: Sermayeye İlişkin Oranlar	50
Tablo 5: Basel III Geçiş Dönemleri	54
Tablo 6: Banka Bilançolarında Özkaynak Unsurlarının Gelişimi	66
Tablo 7: Ana sermaye ve Üçüncü Kuşak Sermaye Kalemleri	75
Tablo 8: Basel II ve Basel III düzenlemelerinde asgari oranlar karşılaştırılması	76
Tablo 9: 2006 -2009 yılları ABD, AB ve Japonya banka sermaye oranları değişimi (Yüzde).....	78
Tablo 10: Dünya bankacılık sektörü ana (Tier 1) sermaye yeterlilik oran	79
Tablo 11: Özkaynak karlılığının azalması	81
Tablo 12: Türk Bankaları Kaldıraç Oranlarının Değişimi 2016 1Ç.- 2017 2Ç. (Adet, Yüzde).....	88
Tablo 13: Basel I ve Basel II karşılaştırma	90
Tablo 14: Basel II ve Basel III karşılaştırma	91
Tablo 15: Avrupa Birliği tanımlamasına göre KOBİ'ler	92
Tablo 16: Türkiye tanımlamasına göre KOBİ'ler	92
Tablo 17: FDS Risk Notu Tablosu.....	95

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Basel II'nin Yapısı - Üçlü Sütun Sistemi	29
Şekil 2: Basel II Yapısal Bloklar.....	40
Şekil 3: Dünyanın Çeşitli Ülkelerine Göre Türkiye' nin Sermaye Yeterlilik Oranı (Yüzde).....	83
Şekil 4: Türk Bankaları 2002-2017 yılları kaldıraç oranları arasındaki seyri.....	89

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Türkiye Sermaye yeterliliği standart oranları 2014 – 2018 (Eylül).....	83
Grafik 2: Türk Bankaları Çekirdek sermaye yeterlilik oranları 2014 – 2018 (Eylül)	83
Grafik 3: Bankaları Kaldıraç Oranlarının değişimi 2016-2017	88

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
BCBS	Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Otoritesi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	Uluslararası Ödemeler Bankası
GSYH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
RAV	Risk Ağırlıklı Varlıklar
RMD	Riske Maruz Değer
SYR	Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TCZB	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
VAR	Value at Risk

GİRİŞ

Küreselleşen ve gelişen dünyada artan riskler sebebiyle birçok kriz yaşanmıştır. Yaşanılan krizlerin finansal sisteme etkisi oldukça büyük olmuştur. Krizlerden finansal sistemin etkilenmesini engelleme düşüncesi ile G10 ülkeleri merkez bankası başkanlarının toplanmasıyla bir komite oluşturulmuştur. 17 Mayıs 1930'da oluşturulan bu komiteye BASEL komitesi adı verilmiştir.

Komitenin asıl amacı finansal sistemin kırılmasını azaltmak ve finansal sistemin temeli olan bankaları güçlendirmek olmuştur. Komite tarafından bu amaca ulaşmak için bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

İlk düzenleme BASEL I adını almış ve 1988 yılında uygulamaya sunulmuştur. BASEL I'in asıl amacı bankaların ellerinde bulundurdukları özkaynağı yine bankaların karşı karşıya kaldıkları kredi riskine bölerek, olması gereken minimum sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamak olmuştur. Bu rakam %8 ve üzeri olarak belirlenmiştir.

1993 yılında BASEL I düzenlemelerine eklemeler yapılmış ve piyasa riski formülasyona dahil edilmiştir. Yeni düzenleme ile minimum sermaye yeterlilik rasyosu hesaplanırken özkaynaklar kredi riski ve piyasa riskinin toplamına bölünmek suretiyle yapılmaktadır.

1999 yılına gelindiğinde BASEL I düzenlemelerine yöneltilen eleştiriler doğrultusunda komite yeni bir düzenleme üzerinde çalışmalara başlamış ve 2004 yılında BASEL II düzenlemeleri adını verdiği çalışma kamuoyuna sunulmuştur. Bu düzenlemeye göre minimum sermaye yeterliliği hesaplaması yapılırken kredi riski ve piyasa riskinin yanında bir de operasyonel risk hesaplaması yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca BASEL II düzenlemeleri ile BASEL I düzenlemelerindeki kredi riski hesaplamasına dair oldukça büyük değişiklikler getirilmiştir. Bu bahsedilen iki değişiklik BASEL II düzenlemelerinin ilk dayanağını oluşturmaktadır. İkinci dayanak denetim otoriteleriyle ilgili değişiklikleri içermekte ve üçüncü dayanak ise

piyasa disiplini ve şeffaflık ile ilgili düzenlemeler içermektedir.

2008 yılına küresel çapta bir kriz ortamı doğmuştur. Bu krizde BASEL II düzenlemelerinin dünya bankacılık sistemini beklenildiği kadar koruyamadığı olgusu ortaya çıkmıştır. BASEL komitesi, oluşan riskleri minimize etmek için çalışmalara başlamış ve BASEL III düzenlemeleri ismini verdiği çalışmayı 2010 yılında bitirmiştir. BASEL III düzenlemeleri sermayenin niteliği ile niceliği bakımından güçlendirilmesi ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranı hakkında yeni düzenlemeler içermektedir. Türkiye’de BASEL III düzenlemeleri için kademeli ve zamana yayılmış bir geçiş süreci öngörülerek tam olarak uygulamaya geçmesi için 2019 yılı belirlenmiştir.

I. BÖLÜM

1 BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN ÖNEMİ VE BASEL SÜRECİ

1.1 Bankacılık Kavramı ve Bankacılık İşlemleri

1.1.1 Banka Tanımı

Bankalar, parasal ihtiyaç içinde olan işletmelerin ihtiyaçlarını giderme, ödeme yöntemlerine ve yatırım girişimlerine yardımcı olmak amacıyla ekonomideki üretim ve dağıtım kanallarını hazırlayan, bu süre zarfında da alacakları kredilerin ekonomik geleceklerini ihmal etmeyerek çalışan kurumlardır. Bankalar bir taraftan halkın mal varlığının bir kısmında yönetimde rol oynarken diğer yandan tutumlarıyla ekonomi içindeki para miktarının da belirlenmesinde rol oynamaktadırlar (Yüksel, 2004).

Neredeyse bütün dünya dillerinde kısmi değişiklikler olmasına rağmen Banka kelimesi İtalyanca da “banko”dan türemekte ve sonrasında sözcüğün “banca” şeklinde kullanıldığı bilinmektedir (Doğan, 2015).

Banka, mevduat kabul ederek bunu faydalı bir biçimde çeşitli kredilerde ve işlemlerinde kullanma amacı güden ve bu işlemlerini sistemli bir şekilde yapan ekonomik bir kuruluştur (Yazıcı, 2016). Bankalar, günlük yaşamımızın bir parçası haline gelen ve ekonomi içinde rol oynayan aktörlerdir (Dinç, 2015: 25).

Bankalar, elinde tasarruf bulunduranların tasarruflarını mevduat olarak toplayıp bunları talebe göre gerçek veya tüzel kişilere kredi olarak kullanılarak finansal aracılık görevi üstlenen kuruluşlar olarak tanımlanabilir (Acuner, 2015: 21). Küreselleşme ile birlikte farklılık gösteren ekonomik ve teknolojik koşullara uygun olarak bankacılık ile ilgili tam anlamıyla bir tanımını yapmak zorlaşmıştır. Bankalar likit ihtiyacını ve sermaye ihtiyacını dikkate alarak mevduat kabul eden, fon toplayan

ve bu fonları kısa ve uzun vadeye yayan finansal aracı kurumlardır (Eren, 2012:275). Bankaların asıl görevi para ve benzeri varlıkları olan ve değerlendirmek isteyen gerçek veya tüzel kişilikler ile nakit veya nakde dönüştürülebilir varlıklara ihtiyacı olan yatırımcılar arasında birleştirici bir göreve sahiptir (Ulusoy, 2015: 277).

1.1.2 Bankacılık Sistemi Tanımı

Bankalar sadece yukarıda belirtilen banka tanımının işlevleri doğrultusunda hareket etmezler. Dâhil oldukları ülkelerin ekonomilerinde önemli bir konuma sahiptirler. Ülkelerin finansal yapılarının gücü bankalar sayesinde olabilmektedir. Yine ülkelerde uzun dönemlerdeki makro ekonomik istikrarın devamı bankacılık sisteminin ekonomik sistem ve etkileşimi sonrasında ortaya çıkan sağlıklı bir işleyiş ile mümkün olmaktadır. Bankacılık sistemi, hızlı ilerleyen bir ekonomik büyüme ve gelişimin süregelmesi ile ortaya çıkacak başarı için önem teşkil eden bir araç niteliğindedir (Yıldırım, 2014: 12).

Bankacılık sisteminin tarihçesi M.Ö. 3500 yılına kadar dayanmaktadır. Sümerliler, Babilliler ve Antik Yunan medeniyetlerinde bankacılık sisteminin temellerinin atıldığına dair bilgilere rastlamak mümkündür. Paranın icadı ve deniz yolları ile ticareti gelişmesine eş değer olarak bankacılık sisteminin ortaya çıkışı kabul edilmektedir. Ancak modern bankacılık anlayışının ortaya çıkması ise 1900'lü yıllara dayanmaktadır. Türkiye'de Osmanlı Döneminde Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi ile beraber yabancı bankalar ile başlangıç gösteren bankacılık sistemi Cumhuriyet Dönemi ile ivme kazanarak günümüze kadar gelmiştir (Aydın, 2006: 16).

Gelişen ticaretin uluslararası bir niteliğe kavuşması, paraya dayalı kurumların meydana gelmesini zorunlu hale getirerek sarrafların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu bakımdan sarraflar günümüz bankacılık sisteminin ve bankerlerin temellerini oluşturmuştur. Modern anlamdaki ilk banka 1609 yılında Hollanda Amsterdam Bankası ismi ile kurulmuş ve bunu 1634 Venedik Bankası izlemiştir. 19. Yüzyılın başları itibarıyla sömürgeciliğin dünya ticaretinde yaygın hale gelmesi bankacılık sisteminde yeni yönelimlerin meydana gelmesine, iş bölümüne, uzmanlıklara ve

birleşmelere yol açmaya başlamıştır. Bu dönemlerde İngiltere ve Almanya sınırları içinde kurulmuş olan bankalar günümüzdeki çalışmalarını hala devam ettirebilmektedir. Kapitalizm ile beraber ortaya çıkan sosyalist ekonomiler İkinci Dünya Savaşı'nın ardından bankacılık sistemini merkezi plana dayalı ekonomilerin yapıları gibi tekrar şekillendirmiştir. .Akabinde az gelişmiş ekonomilerin finansal bakımdan kalkınma çabalarına destek sağlamak için “kalkınma bankacılığı” kavramını ortaya çıkarmıştır (Aydın, 2006: 22).

Osmanlı Devleti'nde Galata Bankerleri tarafından 1847 senesinde kurulan ilk banka “İstanbul Bankası” ismiyle faaliyete başlamıştır. Fakat İstanbul Bankası uzun süre çalışmamış ve 1852 senesinde çalışmalarına son vererek tasfiye edilmiştir. 1856 senesinde kurulmuş olan Osmanlı Bankası ise Osmanlı Bankacılık sisteminin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. 1863 senesine gelindiğinde çiftçilere uygun tarımsal kredilerin sağlanması için Memleket Sandıklarının kurulmasını 1888 yılında ilk devlet bankası ünvanına sahip olan Ziraat Bankası izlemiştir (Korukçu, 1998: 3).

Cumhuriye döneminin ilk senelerindeki Türk bankacılık sisteminde gelişmelere bakıldığında 1923 senesinde Türkiye’de faaliyet göstermekte olan 22’si ulusal, 13’ü yabancı toplam 35 banka kurulmuştur. 1923’te hükümetin ve toplumun tarım, ticaret ve sanayi sektörlerinin önde gelen yetkililerinin de katılımı ile düzenlenmiş olan Türkiye İktisat Kongresi kapsamında ekonomik gelişmelere uygun olarak ulusal bankacılığın ortaya çıkarılması, tüm katılımcıların onayı ile öne sürülmüştür (Korukçu, 1998: 3). 1924’de ilk özel sektör bankası ünvanına sahip olan Türkiye İş Bankası, 1925’te ise ilk kalkınma bankası ünvanına sahip olan Türkiye Sanayi ve Maden Bankası kurulmuştur (Parasız, 2014: 20).

Bankacılık sisteminde kaynakların daha etkin kullanımı adına 1986 yılında Para Piyasası kurulmuş ve sistemin çalışma prensibine göre, nakit fazlasına sahip bankalar ihtiyaç sahibi bankalara borç vererek bankalar arasında bir aracılık görevi üstlenip gelir sağlama imkânı elde etmiştir. Ekonomi bakımından piyasaların kısa süreli likitide sıkıntısı ortadan kalkarken Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın ek misyona girmesine de gerek kalmamıştır (Parasız, 2011: 26).

Bankaların ekonomik sistemin bir parçası olarak da üstlendiği görevler şunlardır (Yağcılar: 2011;5):

- Finansal aracılık hizmetleri sağlamak,
- Piyasaya likidite yaratılmasına katkıda bulunmak,
- Kredi talebinde olan gerçek ve/veya tüzel kişileri değerlendirmek ve izlemek,
- Piyasadaki asimetrik bilgi sorunlarını çözüme kavuşturmak,
- Merkez bankaları tarafından uygulanan para politikalarının etkin olmasını sağlamak,
- Ülkenin ekonomik istikrar sürecine katkıda bulunmak,
- Ölçek ekonomilerinden faydalanmak,
- Ulusal ve uluslararası ödeme sistemlerinin işlevselliğini arttırmak ve bunun yanında dış ticaret işlemlerinin finansmanına katkı sağlamak,
- Ülkedeki ihracatın artması için çeşitli teşvikler sağlamak,
- Mevduat kabulü ve bunları kredi olarak dağıtma suretiyle likidite karşılama,
- Kısa vadeli fon kaynaklarını uzun vadeli fonlara dönüştürme gibi ekonomilerde önemli görevleri mevcuttur.

1.1.3 Bankacılık İşlemleri

Toplumsal dinamiklerin, ekonominin, teknolojinin ve hukuk düzeninin hızla değişmesi, bankacılıkta da çeşitli faaliyet alanlarının oluşmasına neden olmuştur (Doğan, 2015: 71). Banka bilançosu da aktif ve pasif kalemlerinden oluşur. Kredi işlemleri bankaların aktif işlemlerindeki en önemli kalemlerdir (Yüksel, 2004). Bankaların gerçekleştirdiği çeşitli işlemleri aşağıda sıralanmıştır (Uygun ve Dölek, 2017).

- Mevduat kabul eder,
- Katılım fonu kabul eder,
- Nakdi ve gayri nakdi kredi işlemleri,

- Fon transfer işlemleri, muhabir banka hizmetleri, her türlü tahsil ve tediye işlemleri
- Çek-senet işlemleri,
- Saklama faaliyeti,
- Kredi kartları, banka kartları ve traveler's check gibi ürünlerin ihracı,
- Kambiyo işlemleri, menkul kıymet işlemleri ve bunların alım satımına aracılık ve saklama faaliyetleri,
- Kıymetli maden sözleşmeleri ve dövizde endeksli işlemler ile vadeli işlem sözleşmeleri ve opsiyon sözleşmelerine alım-satım ve aracılık işlemleri,
- İkincil piyasa işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık etmesi,
- Üçüncü şahıslar lehine teminat, referans ve benzeri yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri,
- Yatırım danışmanlığı işlemleri,
- Portföy yönetim işlemleri,
- Devlet iç borçlanma senetleri alım satımına ilişkin piyasa yapıcılığı işlemleri,
- Faktöring, forfaiting ve finansal kiralama işlemleri,
- Bankalar arası piyasada para alım satımı işlemleri,
- Bireysel emeklilik aracılığı ve sigorta işlemleri,

1.1.4 Bankaların Ekonomide Temel İşlevleri

Bankalar, bir ekonomide ülkenin ayakta kalmasını sağlayan, kişilerin finanse edilmesine hizmet eden çok önemli ticari kuruluşlardır (Öcal, 2017: 37). Finans piyasaları ve genelde ekonomi dünyası içerisinde önemli bir aktör olan bankalar, finansal aracılık hizmetlerinin yanı sıra fon açığı olanlarla fon fazlası verenleri birleştirici bir göreve sahiptir. Ayrıca sahip oldukları uzmanlık nedeniyle topladıkları fonları daha etkin yönetebilmekte, böylece ekonominin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Yani sahip oldukları bilgi birikimlerini müşteriler lehinde kullanırlar. Ayrıca yurt dışı işlemlerinde etkin olmaları, dış ticaret işlemlerine aracılık etmeleri göz önüne alınırsa bankalar, ulusal ve uluslararası ticareti geliştirme noktasında

ekonomiye katkıları daha iyi anlaşılacaktır (Uygun ve Dölek, 2017: 12).

1.2 Bankaların Fonksiyonları

Çeşitli yollarla fon toplayan ve bu fonları kredi vererek mali işlemler gerçekleştiren bankalar çeşitli fonksiyonlara sahiptir. (İşler, 2015)

Bankalar:

- Kredi işlemlerinde güveni tesis eder,
- Aracılık faaliyeti çerçevesinde çeşitli kredilerde aracı görevi üstlenirler,
- Gerçek ve tüzel kişilerin tasarruflarını saklama faaliyeti sağlar,
- Ulusal ve uluslararası ticaretin gelişmesi için her türlü kolaylığı sağlamaya özen gösterirler,
- Para politikasının daha etkin bir şekilde tesis edilmesine katkıda bulunurlar (Doğan, 2015: 5).

Türkiye’de bankalar, BDDK tanımına göre faaliyet alanları bakımından mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları olmak üzere 3’ e ayrılmaktadır.

Mevduat Bankası: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’na göre bu bankalar kendi nam ve hesabına mevduat kabul edebilirler ve kredi kullandırmak esas faaliyetleri alanlarına girer.

Katılım Bankası: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’na göre özel cari hesap ve katılma hesapları aracılığıyla fon toplayan ve esas faaliyet alanı kredi kullandırmak olan kuruluşlardır.

Kalkınma ve Yatırım Bankası: 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göre mevduat ve katılım fonunun kabul edilmesinin dışında kredi kullandırmak önemli görevleri olmak üzere faaliyette bulunan ve/veya kendilerine özel kanunla çıkarılan görevlerini yerine getiren kuruluşlar ile ülke dışında kurulu ve bu nitelikteki

kuruluşların Türkiye’de bulunan şubelerini ifade eden bankalardır. Bu bankalar genellikle kamu bankalarıdır. Ülkelerin kalkınması adına yerel yönetimleri veya kamu kurumlarını finanse etmek gibi ana görevleri mevcuttur (Tekinalp:37).

1.2.1 Finansal Aracılık

Bankaların en önemli görevlerinden biri de finansal aracılık faaliyetleridir. Globalleşen dünya ile birlikte bankalar gerek teknolojilere hızla ayak uydurması gerekse toplumun dinamiklerine uyum sağlaması açısından tüm dünyada ülkeler için en önemli kuruluşlar haline gelmiştir. Bankalar ülkelerdeki kullanılmayan atıl fonların kullanılması işlemlerine aracılık ederek, optimum sermaye birikimini oluşumunu sağlarlar. Ülkede refahın ve gelişmişlik düzeyinin artmasına yardımcı olurlar. Bunların yanında kaydi para yaratma fonksiyonu ile dolaşımdaki parayı etkileyerek fiyat mekanizmaları oluşumuna katkı sağlarlar (Doğan, 2015: 4).

1.2.2 Dış Ticareti Fonlama ve İhracata Teşviki

Ekonomilerde yeni yatırımlar gerçekleştirebilmek için bunların finansmanında kullanılacak kaynak tesisine ihtiyaç vardır. Bu kaynakların sağlanmasının en basit yolu ise ülkedeki döviz girişlerinin ve yeni tasarrufların arttırılması ile olur. Bu gelirlerde kişilerin yaptıkları tasarruflarla doğrudan alakalıdır. Son yıllarda bankacılık sektöründe kaynak toplamak amacıyla hem ürün çeşitliliği artmış hem de rekabetten dolayı hizmet kalitesi yükselmiştir. Ayrıca bankaların uyguladığı belge mukabilinde ödeme seçeneği, akreditif işlemleri, factoring, forfaiting, leasing, peşin ödeme işlemleri ile alıcı firma prefinansmanı gibi işlemler dış ticareti finanse etme özelliğinin yanında, ihracat ve ithalatı da teşvik etmektedir (İşler, 2015).

1.2.3 Kaynakların Etkin Kullanımını Sağlama

Bankalar, gelişen teknoloji ile birlikte ve ölçek ekonomisi sayesinde kredi talebinde bulunan gerçek ve tüzel kişilerin detaylı finansal durumlarını ve risk unsurlarını daha düşük maliyetlerle analiz ettiklerinden ekonomide sızıntıları

minimumuna indiren bir filtre görevi üstlenirler (Ayanoglu, 2013: 5). Temel ekonomik fonksiyonları mali aracılık olan bankalar, ülke ekonomisinde fon arz ve talebini artırarak finansal piyasaların gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır. Milli gelir ve istihdam üzerinde de olumlu katkı sağlarlar (Okay, 2015: 23).

1.2.4 Gelir ve Servet Dağılımına Etkisi

Bankaların, ekonomideki gelir dağılımı ve servet dağılımı üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Ayrıca bankalar toplumun menfaatleri çerçevesinde belirli sektör ve çevrelere ülkedeki kaynakların aktarılması görevinde etkin rol oynamaktadır (Ayanoglu, 2013:5).

1.2.5 Kaydi Para Yaratma Fonsiyonu

Günümüzde özellikle teknoloji ve iletişim ağındaki olumlu ve hızlı gelişmeler, ödeme sistemlerini de olumlu etkilemiş ve hızlı bir gelişme göstermesine neden olmuştur. Para tutmanın alternatif maliyeti ile birlikte risklerinin de bulunması nedeniyle hanehalkı ve tüzel kuruluşlar kasalarında para tutmak istemeyerek bankalardaki mevduat hesaplarında yatırmak isterler. Bu şekilde hesapta para olunca ödemelerini fiilen para yerine çek, hesaptan hesaba ve kredi kartı yoluyla yapmaktadırlar. Bu durumda bankalar kaydi para yaratma fonksiyonunu gerçekleştirmiş olacaktır (Yazıcı, 2016: 48).

1.2.6 Para ve Maliye Politikalarının İşlevselliğine Yardımcı Olma

Merkez Bankaları tarafından belirlenen çeşitli para politikası uygulamaları bankalar aracılığıyla piyasaya yansıtılır. Bankalar bu uygulamaları gerçekleştirirler, uygulamalar yerinde ve zamanında yapılması büyük önem taşımaktadır. Bir ekonomide bankacılık düzeyi ne kadar gelişme göstermişse aynı ekonomi o ölçüde gelişmiştir denilebilir (Ayanoglu, 2013: 5).

1.2.7 Mevduat Kabulü

Mevduatlar, belirli bir vade sonunda ya da istenildiği zamanda geri alınmak üzere bankaların piyasadan veya hanehalkından toplandığı paraya denir. Bankaların da en temel işlevlerinden biri bu toplanan mevduatların kredi olarak piyasaya kullanarak oluşacak faiz farkından kar elde etmektir. Tabi faiz yapılan mevduat sözleşmesinin yapısına göre farklı farklı düzenlenebilir. Örneğın vadesiz mevduat hesaplarına faiz ödenmez, vadeli mevduat hesaplarında ise banka ile mudi tarafından belirli bir faiz oranında anlaşılarak faiz ödemesi yapılır.

Toplanan mevduat vade yapısına göre 4'e ayrılır (Resmi Gazete: madde 3):

- Vadesiz Mevduat: Yıl sonunda faiz tahakkuk etmeyen, herhangi bir vadesi bulunmayan, hesap sahibinin dilediği zaman çekebileceği hesap türüdür.
- İhbarlı mevduat: Mevduatın çekilmesinden 7 gün önce haber verilmek suretiyle yatırılan hesaplardır.
- Vadeli Mevduat: 1 aya, 3 aya, 6 aya, 1 yıla kadar vadeli ya da 1 yıldan uzun vadeli olabileceği gibi 32 günlük esnak vadeli olarak açılabilen mevduatlardır.
- Birikimli Mevduat: Minimum 5 yıl vadeli olarak açılan ve yapılan karşılıklı sözleşme neticesinde aylık ya da 3 aylık şekilde para eklenen mevduat türüdür.

1.2.8 Katılım Fonu Kabulü

Gerçek veya tüzel kişilere ait olan ve sadece katılım bankalarında yer alan paraya katılım fonu adı verilmektedir. Tanım olarak mevduatla birbirine benzese de önemli farklılıkları vardır.

Katılım fonlarının vadelerine bakacak olursak:

- Özel Cari Hesap: İstenildiğinde çekilme özelliği olabilen, hesap sahibine

herhangi bir getirisi olmayan ve katılım bankalarında açılan vadesiz fonların oluşturduğu hesaplardır.

- Katılma Hesapları: 1 ay vadeli, 3 ay, 6 ay, 1 yıl ve 1 yıldan uzun vadeli ve ara ödemeli olarak açılabilen hesap sahibine kar payı ödemesinde bulunulan hesaplardır.
- Birikimli Katılma Hesapları: Maksimum olarak 5 yıl vadeli açılan, hesap sahibi ile yapılan sözleşme karşılığında aylık veya üç aylık zamanlarda para yatırma olanağı sunan ve vade sonunda kar payı ödenen hesaplardır.

Tablo 1: Katılım ve Mevduat Hesabı Farkları

Mevduat Hesabı	Katılım Hesabı
Bankaya borç verilmiş olunur.	Bankaya borç değil sermaye verilmiş olur. Banka bu sermayeyi işletecektir.
Mevduat bankanın mülkiyetine geçmiştir.	Fon bankanın mülkiyetine geçmez; bankaya emanet bırakılmış sayılır.
Bankanın mevduatı istediği gibi (faizli faizsiz enstrümanlarla) değerlendirme özgürlüğü vardır.	Banka fonu istediği gibi kullanamaz; meşru ve faizsiz alanlarda kullanmak zorundadır.
Banka hesap sahiplerine kâr payı dağıtımı için belli dönemlerde kâr zarar hesabı yapmak zorunda değildir.	Banka kâr zarar dağıtımı için sürekli hesap yapmak zorundadır.
Vadeli hesaplarda vade sonunda fazlalık alınacağı hesap açılırken kesindir.	Katılma hesaplarında vade sonunda fazlalık alınacağı kesin değildir. Zarar ihtimali vardır.
Alınacak fazlalığın miktarı hesap açılırken bellidir.	Dolayısıyla alınacak fazlalığın miktarı da hesap açılırken belli değildir.
Alınacak fazlalık bankanın kâr ya da zararına bağlı değildir.	Alınacak fazlalık bankanın dönem içindeki kârına bağlıdır.

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2014

Yukarıdaki tabloya bakacak olursak katılım hesapları ile mevduat hesapları arasında süreç farkı ve yapı farkı olduğunu görebiliriz. Aralarındaki en önemli fark ise faizdir. Bir diğer fark ise mevduat baklalarına yatırılan paralar ilgili bankaya borç olarak verilmekte fakat katılım bankalarına yatırılan paralar ise ilgili bankaya sermaye olarak verilmektedir. Katılım bankaları katılım mevduatlarındaki paraları sadece faiz olmayan ürünlerle kullanırken mevduat bankaları hem faizli hem faizsiz olarak

herhangi bir alanda kullanma olanağına sahiptirler.

1.2.9 Tahsilat ve Ödeme İşlem Faaliyetleri

Bankalar aynı zamanda tahsilat kabul ederler ve ödeme işlemlerine aracılık ederler. Bir borcun kısmi olarak veya tamamının para ve benzeri bedellerle kapatılmasına ödeme denir. Vadesi süresince ödenmeyen borçların yasal yollarla veya normal olarak toplanması işlemine de tahsilat denir (TDK:2014).

1.2.10 Bankaların Saklama Hizmeti Fonksiyonu

Bankalar müşterilerinin paralarını mevduatlarında koruma ve saklama görevinin yanında kiralık kasa hizmetiyle de saklama hizmeti vermektedirler. Nitekim bankalar sağladıkları bu hizmet karşılığında müşterilerinden komisyon geliri elde ederler. Bu kasalar müşterilerine her türlü değerleri saklama olanağı sunmaktadır. Şambrfort adı verilen güvenliği ve gizliliği son derece yüksek özel odalarda tutulan bu kasalar içindeki kıymetler bakımından banka memurları da dahil kise tarafından bilinmeyen kişiye özel kasalardır (Sungur: 1999;124).

1.2.11 Kredi Kartı ve Banka Kartı

Kredi kartı ya da bankamatik kartı kelime anlamı olarak nakit çekmelerde, günlük satın almalarda nakit para veya çek yerine kullanılan manyetik plastik kart anlamına gelmektedir. Detaylı olarak kredi kartı tanımına bakacak olursak yapılan bir alışveriş tutarının nakit ödemek yerine, müşterinin bağlı bulunduğu kredi hesabından limitleri dahilinde ödenmesine aracılık eden veya yine limitler dahilinde nakit avans işlemlerinin yapılmasına aracılık eden plastik veya sanal kartlardır (Sungur; 2013:78).

Bankalar yine müşterilerinin vadeli/vadesiz mevduat hesapları veya katılma/özel cari hesapları olsun bankaya yatırmış oldukları mevduatlara kolaylıkla /ulaşmaları ve 7/24 kesintisiz nakit işlemleri yapabilmeleri için müşterilerine banka

kartı sağlamaktadır. Yine bu kartlar da plastik basım şeklindedir ve müşteriler kendilerine özel oluşturdukları şifre ile tüm banka ATM' lerinden kolaylıkla işlem gerçekleştirebilmektedirler.

1.2.12 Para Piyasası Araçlarının Alım-Satımı; Efektif-Kambiyo İşlemleri; Kıymetli Maden Alım-satımı veya Emanete Alımı

Kambiyo işlemleri tanım olarak ödeme araçlarının ülkeye girip çıkması ve döviz benzeri yabancı ödeme araçlarının ülke içinde kullanılması; para ve benzeri nitelik taşıyan ve nakte dönüştürülebilen altın veya çek gibi menkul değerlerin birbiriyle değiştirilmesi anlamına gelmektedir (Hazine Müsteşarlığı; 2008: 59). Birçok ülkenin paralarının birbirlerine ilişkin kambiyo işlemleri, farklılık gösteren uygulamalara göre düzenlenen kur sistemleri aracılığı ile gerçekleştirilir.

Para piyasası bir yıldan daha kısa vadeli olan ve fon arz edenler ile fon talep edenlerin karşılandığı piyasalar olarak anılmaktadır. Başlıca para piyasası araçlarından birkaçı ise banka bonoları, eurodolarlar, varlığa dayalı menkul kıymet sözleşmelerini örnek olarak verebiliriz.

1.2.13 Finansal Araçların Alımı ve Satımına Aracılık Hizmetleri

Bankalar müşterilerin talepleri doğrultusunda sermaye piyasasında işlem gören menkul kıymetlerin alımı satımı ve aracılık hizmetleri gerçekleştirebilirler. Bu yatırım araçları tahvil, katılma senedi ve benzeri gibi araçlar olup uzun vadeli sermaye piyasası işlemleridir.

1.2.14 Halka Arz Yoluyla İhraç İşlemleri

Bankalar kaynak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çeşitli zamanlarda halka arz yoluyla yatırımcılara çağrı ve ilan yoluyla hisse senedi vb. argümanlar ihraç edebilirler. Halka arz işlemi anonim şirketlerin kaynak ihtiyacını karşılama amaçlı başvurduğu doğrudan bir finansman yöntemidir.

1.2.15 İkincil Piyasa Faaliyetleri

Halka arz yoluyla piyasada satışı yapılmış olan yatırım aracının alınıp satılmasına ikincil piyasa işlemi adı verilmektedir. İkincil piyasalar tüm finansal piyasaların likiditesini arttırabilen ve finansal piyasalara kaynak girişi sağlayan piyasalardır.

İkincil piyasalar teşkilatlanmış piyasalardır ve bu piyasa içinde en organize olmuş bölüm menkul kıymet borsalarıdır. Bankalar müşterilerinin talepleri doğrultusunda bu piyasalarda aracılık hizmeti sunmaktadırlar.

1.2.16 Garantörlük Faaliyeti

Bankalar gerçek ve tüzel müşterilerine güveni sağlayarak işlem yapabilmelerine olanak sağlayan kuruluşlardır. Bu sebeple bankalar müşterilerine teminat mektubu, referans mektubu ve benzeri argümanlar ile müşterilerine garantörlük hizmeti sunmaktadır.

1.2.17 Yatırım danışmanlığı Faaliyeti

Müşterilerine menkul kıymet borsaları, döviz piyasaları vb. gibi sermaye ve para piyasaları araçları hakkında gidişat, şirketlerin durumu vb. hakkında piyasa bilgisi sağlama faaliyetleri mevcuttur (Aytekin; 2008:884).

1.2.18 Portföy işletmeciliği Faaliyeti

Bankalar müşterileri ile yapacağı portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde müşteri emirlerine vekaleten para piyasası işlemleri, vadeli işlem ve opsiyonlar, döviz işlemleri, sermaye piyasası işlemleri gibi işlemler üzerinde portföy işletmeciliği hizmeti sunarlar.

1.2.19 Piyasa Yapıcılığı Faaliyeti

Bazı bankalara tanınan özel haklar neticesinde devlet iç borçlanma senetleri (DİBS) ile piyasanın gelişmesine destek sağlamak amacıyla piyasa yapıcılığı sistemi oluşturulmuştur. Bu doğrultuda borç yöneticileri, birincil ve ikincil piyasanın ilerlemesine katkıda bulunacak finansal aracı kurumlar belirlemektedir. DİBS piyasalarındaki etkinliği arttırmak amacıyla borç yöneticilerinin belirlediği araçlara piyasa yapımcılar denmiştir. Sistemin adına ise piyasa yapıcılığı sistemi adı verilmiştir (Aydın; 2005:8).

1.2.20 Faktöring ve Forfating İşlemleri Yapma

Faktöring kısaca, kredili satış yapan firmaların, bu satışlardan doğan alacak haklarının faktöring şirketleri tarafından satın alınması esasına dayalı bir finansman yöntemidir (Önal;2008). Forfating ise mal veya hizmet ihracından doğan ve bir ödeme tablosuna göre tahsilatı yapılabilecek olan alacakların banka ya da bu alanda yetkinliği olan fir finans kurumu tarafından satın alınmasıdır. Bu satın almalar genellikle yatırım malları alımında kullanılır.

1.2.21 Bankalar arası Piyasada Aracılık İşlemleri

Merkez Bankaları bankalara kısa vadeli ve süratli bir şekilde işlem yapma yetkisini bankalar arası piyasaya tanımlamıştır. Bu piyasalarda Türk Lirası, döviz, repo ve Tahvil olarak 4'e ayrılmaktadır. Bankalar bu piyasalardan çeşitli zamanlarda borçlanabilmekte ya da birbirine borç verebilmektedir.

1.2.22 Leasing İşlemleri Yapma

Finansal kiralama (Leasing) işlemleri firmalara özsermaye yatırımı olmadan bunun yanında herhangi bir dış kaynak ihtiyacına gerek kalmadan yapılan ve firmaları faiz giderlerinden ve çeşitli giderlerden kurtaran kiralama işlemidir. BDDK mevzuatı gereği özellikle Katılım bankaları finansal kiralama işlemleri yapabilmekte ve

müşterilerine bu yönde hizmet vermektedir.

1.2.23 Sigorta Acenteliği

Bankalar hanehalkı ve tüzel kurumlar ile daha sık işlem yaptığı için sigorta aracılık faaliyeti de sürdürmektedir. Sigorta, ilerde karşılaşılabilecek zararları önlemek amacıyla daha önceden belirli bir prim tutarı karşılığında anlaşılan banka veya sigorta şirketi aracılığıyla yapılan iki taraflı anlaşmadır (TDK;2014). Bankalar yürüttüğü sigorta acenteliği ile müşterilerinin rizikolarını hesaplar ve koruma altına almaktadır. Bunun karşılığında çeşitli ücret ve komisyonlar elde etmektedir.

1.2.24 Bireysel Emeklilik Aracılık Hizmetleri

Bireysel emeklilik sistemi Türkiye’de faaliyet gösteren Emeklilik Gözetim Merkezi tanımına göre, kişilerin aktif istihdam yaşamlarınca elde ettikleri tasarrufları uzun vadeli yatırımlara dönüştürerek emeklilik dönemlerinde hayat standartlarını koruyabilecekleri bir gelir elde etmelerini sağlayan özel bir emeklilik sistemidir (Emeklilik Gözetim Merkezi: 2014). Nitekim bankalar bu alanda bankalara bağlı emeklilik şirketleri kurmakta ve ülkelerdeki sosyal sisteme destek vermektedirler.

1.3 BANKALARIN ÜLKE EKONOMİLERİNE ETKİSİ

Bankalar buldukları coğrafya insanına hizmet sunan kurumlardır. Tabi bu hizmetleri yerine getirirken bir takım maliyetlerle de karşı karşıya kalırlar. Bankalar faaliyetleri süresince de buldukları piyasada ön plana çıkmayı hedefleyerek çeşitli müşteri kitlelerine ulaşmayı hedefler. Böylece bankalar arası rekabet de sektörün gelişmesine katkıda bulunur. Bankalar kar amacı güden kurumlardır. Kar amacının yanında bankalar ülke ekonomisinden beslenmektedir. O yüzden ekonominin pek çok işlevini de yerine getirirler.

Bankalar ülkelerinde finansal aracı rolündedir. Nitekim tasarruf sahiplerinden topladıkları mevduatı fon talep eden müşterilerine kredi olarak kullandırabilmektedir (Yağcılar; 2011: 12). Bu sayede aslında bankaya yatırılan para belli bir kesimde kalmayıp ekonomide dolaşma imkanı buluyor. Bankalar bu işlemler ile aslında merkez bankalarının para politikalarına destekleyici bir özellik de kazandırıyor. Merkez bankalarının para politika uygulamalarına bakacak olursak, bunlardak ZKO (zorunlu karşılık oranları), faizler, reeskont oranları ya da açık piyasa işlemleri gibi enstrümanları kullanması aynı zamanda bankaları da etkiyelecektir. Bankalar da dolayısıyla hane halkı ve ekonomiye direkt olarak ilgili politikaları aktaracaktır.

Bankalardan fon talep eden gerçek ve tüzel kişilerin yaptığı kredi başvurularını bankalar en ince ayrıntısına kadar değerlendirmektedirler. Bu değerlendirmeleri yaparken ilgili kredinin reel sektöre faydalı olup olmayacağına bakarak değerlendirmesi sadece banka için değil tüm ülke için önem arz etmektedir. Bu nedele bankaların kredilerin değerlendirilmesinde asimetrik bilgi kavramına dikkat etmesi gerekmektedir. Bankalar kurdukları analiz sistemleri ile kredi talep eden müşterilerinin risklerini vb. gibi durumlarını iyi analiz ederler.

Bankacılık sisteminde doğabilecek en ufak bir sorun domino etkisi yaratarak tüm sektöre ve tüm finansal kesime yayılabilecek etkiye sahiptir. Yani ekonomilerde ekonomik istikrarın sağlanmasında bankalar çok büyük role sahiptir.

Bankalar ülkelerin ekonomisinin sistematik bir biçimde ilerlemesini sağlarlar. Merkez bankalarının ülke için aldığı kararlar bankalar yoluyla ekonomiye aktarılır. Bu sebeple bankalar ülke ekonomileri için en önemli kuruluşlardır.

1.4 Ülkemizde Bankacılık Sistemi ve Gelişimi

Türk tarihinde öncelikle Osmanlı döneminde ilk bankacılık faaliyetleri iki galata bankerinin kurdukları İstanbul Bankası ile başlamıştır. 1847 yılında kurulan İstanbul Bankasının kısa süren ticari hayatı 1852’de son bulmuştur. Daha sonra 1863 yılında Mithat Paşa tarafından memleket sandıkları adı altında yardımlaşma sandıkları

kurulmuştur. Bu da Türk bankacılığının ilk adımı olarak kabul edilmektedir. Bu adımı 1888 yılında ziraat bankasının kuruluşu takip etmektedir (Acuner, 2017).

Cumhuriyetin ilk yıllarında İş Bankası'nın kurulmasının yanında Sanayi ve Maadin Bankası, Ziraat Bankası'nın anonim ortaklığa dönüşmesi, Emlak ve Eytam Bankası'nın açılması, akabinde Merkez Bankası'nın kuruluşunun gerçekleşmesi sağlanmıştır. Ayrıca 1923-1932 yıllarında çok sayıda yerel bankalar da kurulmuştur. Günümüzde bankacılık sistemi, küreselleşen dünyada daha hassas daha kırılğan ve aynı zamanda ileri teknolojiyi iyi değerlendiren bankalar içinde çok büyük bir şans olmaktadır. Özellikle 2000 ve 2001 krizlerinden sonra Türk Bankacılık sistemi gelişim gösterdi. Ve krizlere karşı daha dirençli hale geldi (İşler, 2015).

Kasım 2000 ve Şubat 2001 döneminde yaşanan krizlerin temel nedenleri arasında finansal kesim ve bankacılık kesimi sorunları yer almaktadır. Kamu bankalarının Türk bankacılık sektöründe ağırlıklı paya sahip oluşu ve bu bankaların verimsiz ve şeffaf olmayan yönetim yapıları önemli bir sorun teşkil etmiştir (Aslan, 2003: 66).

Ayrıca, hükümetlerin hazine aracılığıyla kamu bankalarına verdiği görevlerin karşılığını hazinenin bankalara ödemesinden dolayı kamu bankalarının görev zararları yüksek boyutlara ulaşmıştır. Görevdeki zayıflıklar, kamu bankalarının finansman güçlükler yaşamaları mali sektörün istikrarsız olması sonucunu doğurmuştur (Eren, 2012: 278).

Özel bankalar 2001 krizini takiben kaybettikleri sermayeyi geri toplayarak sağlam temeller oluşturmaya başlamışlardır. İstenilen büyüklüğe ulaşamayan bankalar ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmişlerdir. Bununla birlikte sektöre yabancılar dâhil olmuş ve iç şoklara dayanıklı fakat dış şoklara açık bir sistem oluşmuştur. Özel sektörde % 70 oranında yabancılaşma yaşanmıştır (Yazıcı, 2016: 8).

2000 yılını takiben ekonomimizde yüksek enflasyon ile mücadele ve etkin büyüme ortamını tekrar sağlamak için sıkı maliye programları uygulanmıştır.

Enflasyonist baskıları azaltmak ve kurların istenilen seviyelere çekmek için çare olarak ülkeye döviz girişinin sağlanması hedeflenmiştir (Kandemir, 2015: 54).

2000’li yıllardan önce kamu bankalarımızda iç kontrol sistem kurulumu yapılmamıştır. Krizlerden sonra iç kontrol sistemi kurulmuş bankaların sermaye yapıları güçlendirilmiş. Akabinde özel sektör ve kamu sektöründe iç kontrol ve iç denetimlerin uygulanırlığının artırılması sağlanmıştır (Uyar, 2012: 59). Bugün ülkemizde bankaların verimliliklerini artırmak için ve ülkemize sıcak para girişlerinin daha fazla olması, hisse senedi ve tahvil piyasalarının ve hisse değerlerinin artırılması için çok büyük çabaların olduğu bir gerçektir.

Son yıllarda gelişen finansal piyasalar neticesinde Türkiye’de gerçek ve tüzel kişiler altın, gümüş ve benzeri emtia hesapları da açabilirler. Açılan bu hesaplar fiziken açılabileceği gibi kaydi olarak da açılabilir. Bu hesapların açılması bankalar için büyük bir kaynak teşkil etmektedir. Ve bankalar bu kaynakları fon açığı olan yerlerde kullanabilirler (Cantekin, 2015: 52).

1.5 BASEL Düzenlemelerinin Ortaya Çıkışı

Küreselleşme ile birlikte finansal piyasalarda dışa bağımlılık sonucu yaşanan krizler birbirleri ile bağlantılı olan ülkelere hızla yayılmış ve zararlar tahmin edilemeyecek boyutlara ulaşmıştır. Bankaların mevcut sermayelerinden daha fazla borçlanmaları, yapılan işlemlerin herhangi bir düzenlemeye tabi olmaması, işlem yapan tarafların karşılaşılabilecek risklerden habersiz ve çoğu zamanda özensiz bir tutum içine girmelerine sebep olmuştur. Bu durum zamanla önüne geçilemez boyutlara ulaşmış ve yeni dünya düzeninde finans alanında düzenleme yapılması bir gereklilik halini almıştır. Bunun sonucu olarak BIS bünyesindeki merkez bankaları ve para otoriteleri bankaların bulundurmaı gereken asgari sermaye oranına ilişkin düzenlemeler yapmış ve üyesi olan ülkelere bu düzenlemelerine uymaları konusunda ısrarcı olmuştur. Düzenlemeler her ne kadar tavsiye niteliğinde olsa da neredeyse tüm ülkeler tarafından uygulama konusunda tam destek almıştır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak ülkeler kendi finansal sistemlerinde bir sorun yaşanmasa dahi diğer

ülkelerde var olan risklerin kendilerine sıçramasından çekinerek düzenlemeleri kural gibi uygulamaya başlamıştır (<https://www.bis.org>).

1.6 Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS - Bank For International Settlement)

17 Mayıs 1930 yılında İsviçre’de BASEL şehrinde uluslararası bir organizasyon şeklinde kurulmuştur. Hissedarları yani iştirakçileri merkez bankaları ve para otoriteleridir. BIS dünyanın en eski finansal kuruluşudur. Dünyanın GSMH’nin yaklaşık %95’ini oluşturan ülkeleri temsil eden 60 üye merkez bankası vardır. Merkez ofisi İsviçre’nin BASEL şehrinde bulunan kuruluşun dünya üzerinde Hong Kong’da ve Meksika’da olmak üzere iki adet temsilciliği bulunmaktadır. Bu bankanın görevi para ve finansal istikrara uygun bir şekilde merkez bankalarına hizmet etmek, bu alanlarda uluslararası iş birliğine destek vermek ve merkez bankaları için bir banka olarak çalışmaktır.

Ana hatlarıyla BİS’in görevleri (<https://www.bis.org>):

- Merkez bankaları arasındaki iletişimi kolaylaştırmak ve karşılıklı görüşmelere teşvik etmek,
- Finansal sürdürülebilirliğin desteklenmesi için sorumlu olan diğer otoritelerle diyalogların desteklenmesi,
- Finansal sürdürülebilirlik ve parasal meselelerde politik analizler ve araştırmalar yürütmek,
- Merkez bankalarının finansal ticaretleri için sözleşmenin başlıca karşı tarafı olarak rol oynamak,
- Uluslararası finansal işlemlerle bağlantılı vekil ya da aracı olarak hizmet etmektir.

II. BÖLÜM

2 BASEL DÜZENLEMELERİ

2.1 Basel I Düzenlemesinin Amacı

Küresel ekonomik sistemde ve daha fazla riske maruz kalan bankacılık sektöründe denetim ve düzenleme daha da önemli hale gelmiş olup Basel Uzlaşısı'nın temel amacı ortaya çıkan bu yeni durumdaki ihtiyaçları karşılamaktır. Bu dönemde önemi artan temel ihtiyaçlar uluslararası finansal hareketler üzerindeki denetimin artırılması ve ülkeler arasındaki düzenleme farklılıklarının minimize edilmesi şeklinde sıralanmaktadır. Bu kapsamda Basel I düzenlemesi ortaya koyduğu kurallar neticesinde bankaların karşı karşıya kaldıkları risklerin düşük seviyelere indirilmesine ve sağlam temellerle hesaplanmasına olanak sağlamaktadırlar (Külahi vd. 2013: 185).

Bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesi ile ilgili sistemler ve kurallar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bunun yanında kamu otoritesinin belirlediği vergi ve muafiyetler gibi faktörler de banka karlılıkları üzerinde etkili olmaktadır. Bahse konu farklılıklar küresel bankacılık sektöründe yaşanan rekabette avantaj veya dezavantaja neden olabilmektedir. Basel Komitesi ortaya koyduğu düzenlemeler ile uygulama farklılıklarını minimuma indirerek sektör içinde bir dengenin sağlanmasını amaçlamıştır (Sağlam, 2010: 61).

Bu kapsamda, Basel Uzlaşısı çalışmaları finansal istikrara katkıda bulunmayı amaçlayan bir çerçevede bankalarda risk yönetiminin daha etkin hale getirilmesini, piyasa disiplininin geliştirilmesini ve sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmayı amaçlamaktadır (Külahi vd. 2013: 185).

Banka dışı ekonomik birimler ile bankaların (borç veren kurumların) bilanço görünümleri arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Banka dışı şirketlerde bilançonun aktif kısmında hazır değerler, stoklar, kısa ve uzun vadeli alacaklar, pasif kısmında ise borçlar ve özkaynaklar bulunmaktadır. Bankaların bilanço dizilimine

bakıldığında aktif kısmında rezervler, menkul kıymetler ve kredilerin yer aldığı, pasif kısmında ise mevduat, mevduat dışı kaynaklar ve sermaye bulunmaktadır. Basel ile getirilen düzenlemenin bileşenleri olan sermaye ve riske maruz değerler arasındaki oransal ilişki kriterlerin temelini oluşturmaktadır (Gültekin, 2016: 30).

2.2 BASEL Komite

BASEL Bankacılık Denetleme Komitesi, BrettonWoods sisteminin 1973 senesinde döviz kurları sistemindeki bozulmadan kaynaklı çöküşünden sonra yaşanan finansal pazardaki karışıklıkta ortaya çıkmıştır. BrettonWoods sisteminin çöküşünden sonra birçok banka büyük döviz kayıplarına maruz kalmıştır. 26 Haziran 1974 senesinde Batı Almanya'nın federal bankacılık denetim ofisi, BankhausHerstatt bankasının döviz riski sermayesinin üç katına ulaştığı gerekçesiyle bankacılık lisansını iptal etmiştir. Almanya'nın dışındaki bankalarda Herstatt ile yaptıkları anlaşma sonucunda çok büyük kayıplar yaşamışlardır. Bu durum uluslararası bir boyutta kargaşaya sebebiyet vermiştir. 1974 yılının ekim ayında New York'taki Franklin National Bank yaşadığı oldukça yüksek döviz açık pozisyonlarını kapatamaması sebebiyle iflasını açıklamıştır. Uluslararası finansal pazarlarda yaşanan bu ve başka bozulmalardan dolayı G10 ülkeleri (Belçika, Hollanda, Birleşik Krallık, Fransa, ABD, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada ve Almanya ve İsveç'in merkez bankaları) yöneticileri 1974 yılının sonlarına doğru Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi (a committee o banking regulations and supervisory practices) adında bir komite kurmuşlardır. Daha sonra bu komite bankacılık düzenlemeleri için BASEL Komite olarak adlandırılmıştır. Komite bankacılık denetimi ile ilgili konularda üye ülkeler arasındaki düzenli bir iş birliği yaratmak için bir forum olarak tasarlanmıştır. Komitenin eskiden ve günümüzde amacı denetleyici bilgi birikimini arttırarak dünya çapında bankacılık denetim kalitesini arttırmak, finansal istikrarı geliştirmek ve sağlamaktır. Bankaların düzenlenmesi ve yönetimi ile ilgili en asgari düzeydeki standartları belirleyerek, denetleyici konuları, yaklaşımları ve teknikleri paylaşarak, sınır ötesi iş birliğini ve ortak anlayışı geliştirmek için ve bununla birlikte küresel finansal sistemle ilgili mevcut ve ortaya çıkabilecek yeni riskleri belirlemeye yardımcı olmaktır. Ayrıca çeşitlenen finans piyasasının zorluklarını ele alan bu komite

standartları belirlemek için başka yapılarla da çalışmaktadır. 1975 yılının şubat ayında yapılan ilk toplantısından bu yana yılda üç ya da dört defa toplantı yapılmaktadır. Bir G10 organı olarak hayata başladıktan sonrasında komite 2009 ve 2014 yıllarında üyeliğini geliştirmiş ve şu anda yirmi sekiz tane yargı alanı içermektedir. Komite aynı zamanda “Merkez Bankası Başkanı ve Denetleme Başkanları” adı altında bir organa daha sahiptir. Bu organ da merkez bankasının yöneticileri ve merkez bankası olmayan üye ülkelerden gelen denetim otoritelerinin yöneticilerinden oluşmaktadır. Komitenin kararlarının hiçbir yasal yaptırımı yoktur. Aksine komite ulusal otoritelerin uygulamalarına yönelik denetim standartlarını belirlemekte ve onlara rehber niteliğinde tavsiyelerde bulunmaktadır. Komite belirlemiş olduğu standartların tam zamanında ve tutarlı bir şekilde uygulaması için üye ülkeleri teşvik etmektedir (<https://www.bis.org>).

2.2.1 Basel I Düzenlemesinin Bileşenleri

Basel Komitesi ortaya koyduğu düzenlemeler ile uygulama farklılıklarını minimuma indirerek sektör içinde bir dengenin sağlanmasını amaçlamıştır (Sağlam, 2010: 61).

Bu kapsamda, Basel Uzlaşısı çalışmaları finansal istikrara katkıda bulunmayı amaçlayan bir çerçevede bankalarda risk yönetimin daha etkin hale getirilmesini, piyasa disiplininin geliştirilmesini ve sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmayı amaçlamaktadır (Külahi vd. 2013: 185).

Basel Komitesi tarafından 1988 yılında getirilen düzenlemelerin temelinde iki kavram bulunmaktadır. Bunlar bankaların riske maruz değerleri (temel olarak banka tarafından verilen krediler) ve sermayesidir.

Banka dışı ekonomik birimler ile bankaların (borç veren kurumların) bilanço görünümleri arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Banka dışı şirketlerde bilançonun aktif kısmında hazır değerler, stoklar, kısa ve uzun vadeli alacaklar, pasif kısmında ise borçlar ve özkaynaklar bulunmaktadır. Bankaların bilanço dizilimine

bakıldığında aktif kısmında rezervler, menkul kıymetler ve kredilerin yer aldığı, pasif kısmında ise mevduat, mevduat dışı kaynaklar ve sermaye bulunmaktadır. Basel ile getirilen düzenlemenin bileşenleri olan sermaye ve riske maruz değerler arasındaki oransal ilişki kriterlerin temelini oluşturmaktadır (Gültekin, 2016: 30).

2.2.2 Sermaye Tanımı

1988 tarihinde Basel Komitesi tarafından belirlenen kriterler arasında yer alan tavsiyeye göre sermaye yeterlilik rasyosunun minimum %8 olması kararına varılmıştır. Bu tavsiyede sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplama formülü olarak “toplam sermaye/kredi riski” olarak belirlenmiştir. 1996 yılında tavsiye kararında değişikliğe gidilmiştir. Buna göre daha önce %8 olarak belirlenmiş olan asgari sermaye yeterlilik oranı değiştirilmemiştir. Ancak sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanması formülüne “piyasa riski” kavramı da eklenerek tanım güncellenmiştir. Bu tanıma göre sermaye yeterlilik rasyosu “toplam sermaye/(kredi riski+piyasa riski)” şeklinde hesaplanmaktadır (Erdoğan, 2014: 143).

Komitenin belirlediği yöntemle göre sermaye yeterliliğini belirlemenin birinci adımı sermaye kavramının tanımlanması ve formülize edilmesidir. Komite sermaye tanımını yaparken iki düzeyli bir sınıflandırmaya gitmiştir. Bunlar çekirdek sermaye (Birinci Katman - Tier 1) ve bunun yanında katkı sermaye (İkinci Katman - Tier 2) olarak adlandırılmaktadır. İkinci katman dediğimiz katkı sermayenin, çekirdek sermayenin %100’ünü aşamayacağı kabul edilmektedir. Hesaplama yapılırken şerefiyenin çekirdek sermayeden düşülmesi ve mali iştiraklerin de sermaye tabanına ulaşabilmek için düşülmesi gerekmektedir. Şerefiyenin sermayeden düşülmesinin nedeni, değerlemesinin subjektif olması ve değerinin diğer varlıklara nazaran daha fazla dalgalanıyor olmasıdır. Ayrıca şirketin tasfiyesi halinde şerefiyenin genellikle defter değerinin altında bir değere tekabül etmesi de sermayeden düşülmesinin nedenini oluşturmaktadır (Balthazar, 2006: 17-18).

Tablo 2: Basel I Standartlarına Göre Sermayenin Hesaplanması

Çekirdek Sermaye	Odenmiş Sermaye
	Kamuya Açıklanmış Rezervler (Dağıtılmamış Karlar, Yasal Yedekler)
Katkı Sermaye	İhtiyari Rezervler
	Yeniden Değerlemeler
	Genel Karşılıklar
	Hibrit Araçlar
Sermayeden İndirilen Kalemler	(-) Şerefiye
	(-) Mali İştirakler

Kaynak: Balthazar, 2006: 18

2.2.3 Riske Maruz Değerler (VaR)

Risk yönetimi diğer alanlarda olduğu gibi bankacılık için de kritik öneme sahip bir alandır. Riske maruz değer (VaR) yöntemi de özellikle son yıllarda daha yaygın olarak kullanılan bir risk yönetim aracıdır. Tüm işletmeler için olduğu gibi finansal kurumlar için de belirli bir zamanda varlıkların değerinde meydana gelebilecek değişimlerin düzeyiyle ilgili bir tahmin sisteminin geliştirilmesi ve kullanılması büyük önem kazanmaktadır. Bankalar açısından bakıldığında ekonomik ve finansal küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası piyasalarda faaliyet göstermenin getirdiği risklerin giderek arttığı görülmektedir. Artan risklere karşı bir risk yönetim sisteminin geliştirilmesi uluslararası finansal krizlerin önlenmesi noktasında önemli görülmektedir. Riske maruz değerlerin ölçülmesinde pek çok diğer uluslararası finansal kuruluş gibi Basel Komitesi de riske maruz değer (VaR) yönteminin kullanılmasını önermektedir (Demireli ve Taner, 2009: 128).

Riske maruz değer kavramı, belirli bir zamanda, bir finansal değer veya bir portföyün değerinde meydana gelebilecek maksimum kayıp olarak tanımlanmaktadır (Akkaya vd. 2008: 814).

Banka yöneticileri açısından riske maruz değer hesaplamasının önemi, hesaplama sonucunda çıkan rakama bakarak belli risk ve güvenilirlik seviyesinde ne karar verecekleri konusunda yol gösterici olmasıdır. Eğer banka yöneticileri ve ortakları hesaplanan riske maruz değer tutarının kabul edilebilir risk düzeyinin üstünde olduğunu değerlendirirlerse, bu durumda rakamı aşağıya çekecek şekilde kararlar almaları gerekir. Dolayısıyla, bu hesaplama sayesinde yöneticiler ve ortaklar risk yönetimi çalışmalarının etkinliğini artırırlar ve geleceğe dönük tedbirler alırlar (Özçelik, 2006: 68-69).

2.3 BASEL I Eleştiriler

- Risklerin ağırlıklandırılması ve sınırlandırılmasında dar bir çerçeve çizilmiş ve mevcut uygulamada yetersiz olması,
- OECD üye olan ülkelere tam anlamıyla imtiyaz tanımlanmış dışında kalan ülkelere ise zor şartların dayatılmış olması (clubrule),
- Yalnızca kredi ve piyasa riskini açısından sınırlamalar getirmiş operasyonel riski içermiyor olması,
- Mevcutta bulunan ve BASEL düzenlemelerini kabul eden bankaların faaliyet konularında farklılık olmasına rağmen düzenlemelerin tüm bankalar için tek şekilde olması (Atiker, 2005).

Bankalar için önemli bir risk olan yoğunlaşmayı dikkate almamaktadır (Altıntaş, 2006: 76).

- Yasal sermaye arbitrajına izin vermektedir (Ayhan, 2004).
- Sermeye yükümlülüğü seviyeleri gerçek risklilik seviyelerini yansıtmamaktadır (Ayhan, 2004).
- Şirketlere kullandırılan kredilerde aynı risk ölçütü öngörüldüğünden bunların yüksek riskli sektörlere yönelmesi için teşvik edilmektedir (Altıntaş, 2006: 76).

- Bankaların sermaye yeterlilik oranı hedefine ulaşmak için sermaye arttırımına gitmekte ve getirilerini doğru analiz etmeden faaliyet alanlarını genişletmelerine sebep olmaktadır (Altıntaş, 2006: 76).
- Sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasında tek bir yöntemin kullanılması değerlemede sıkıntılara yol açacağı belirtilmiştir (Ayhan, 2004: 2).
- Kriterler yalnızca uluslararası büyük ölçekli bankaları kapsamış ve bu bankaların farklı ülkelerdeki muhasebe sistemi farklılıklarından dolayı hesaplamalarda hatalar oluşmuştur (Aba, 2012: 70-71).
- Sadece kredinin niteliği hesaba katılmış karşı tarafın kredi değerliliği üzerinde durulmamıştır. Yani hassas risk ölçümü dikkate alınmamıştır (Babuşcu, 2015).

2.4 Basel II Sistemi

2.4.1 Basel II Düzenlemesinin Ortaya Çıkış Süreci

Basel I düzenlemeleri kapsamında bankaların mali yapılarında kredi riskleri için alınan önlemlerin yeterli olmadığı anlaşılmış, piyasa riskinin de dikkate alınması gerekliliği görüşülmüş ve 1996 yılında Komite piyasa riskinin de sermaye yeterliliklerine dahil edilmesini içeren kararı yayınlamıştır (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2015: 1).

Akabinde Basel Komitesi tarafından sermaye yeterlilik çerçevesinin revize edilmesine yönelik ilk tekliflerin Kasım 1999'da yayımlanmasının ardından, Ocak 2001 ve Nisan 2003 yıllarında ek öneri metinleri yayımlanmıştır. Bunların yanında, yapılan önerilerin etkilerini analiz etmek üzere sayısal etki çalışmaları da yürütülmüştür. Tüm bu konsültasyon ve analiz çalışmaları 2004 yılı Haziran ayında revize çerçeve metninin yayımlanması ile sonuçlanmıştır. Kasım 2005 ve Haziran 2006 tarihlerinde de ek revizyonlar yapılmıştır (Moosa, 2008: 53).

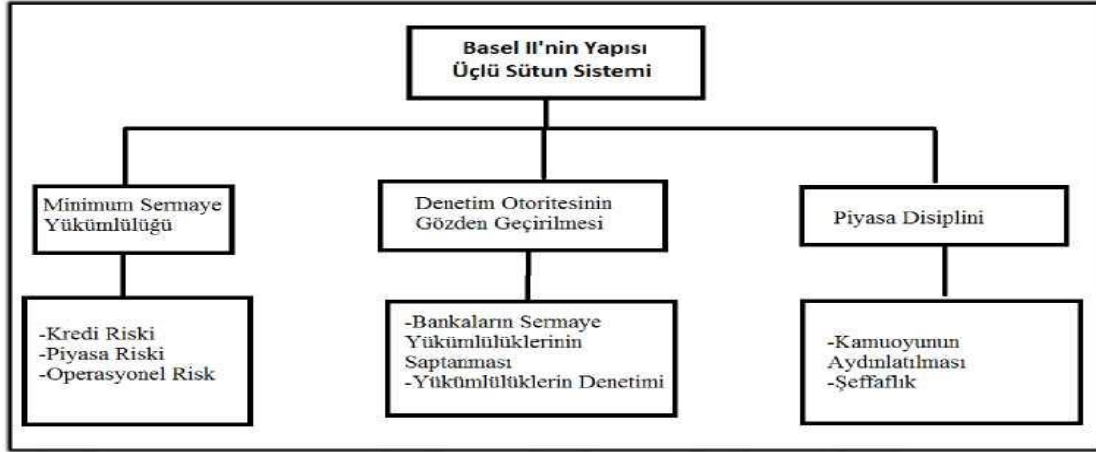
Basel II ile getirilen sistem bir bütün olarak BIS tarafından yayımlanan

kapsamlı bir rapor ile 2006 yılında kamuya açıklanmıştır (Peker, 2012: 28).

2.4.2 Basel II Düzenlemesinin Amacı

Riskin ölçülmesi ve yönetilmesindeki ilerleme ve risklerin yarattığı fırsatlar önemlidir. Basel II düzenlemesi, bankalar ve düzenleyici yapılar için risk analizinin dünya genelinde uygun şekilde yeniden gözden geçirilmesini gerektiren büyük ölçekli bir girişim olarak görülmektedir. Basel II, Basel I ile belirlenen asgari sermaye gereksinimlerinin ötesine geçerek, borç verenlerin risk yönetim kültürünü aşağıdan yukarıya doğru iyileştirmesini amaçlamaktadır. Güçlü bir risk yönetimi kültürü, bankaların sermaye gereksinimlerinin mevcut modern risk yönetimi uygulamaları ile uyumlu hale getirilmesini içerir. Basel II üçlü sütun (yapısal blok) sistemi olarak bilinen ve minimum sermaye yeterliliği, denetim otoritesinin yeniden şekillenmesi ve piyasa disiplini sütunlarına dayanan bir sistem getirmektedir (Basel Committee on BankingSupervision, 2006: 6).

Şekil 1: Basel II'nin Yapısı - Üçlü Sütun Sistemi

Kaynak: Basel Committee on BankingSupervision, International Convergence of CapitalMeasurementandCapitalStandards, June 2006, s. 6

2.4.3 Basel II Bileşenleri

Basel II’de gerçeğe daha yakın ve anlamlı risk ölçüm modellerinin kullanılmaktadır. Bankaların içsel sorumluluğu göz önüne alınırsa doğmuş ya da doğabilecek riskleri gerçeğe en yakın seviyede ölçmek ve bu seviyeleri en stabil düzeyde korumaktır. Bunların yanında ekonomik denetimin sağlanması ve sektör disiplininin sağlanması bütünlüyci etki olarak görünmektedir.

2.4.3.1 Minimum Sermaye Gerekliliği

Basel I’e göre bilançonun pasifinde kredilendirme için dikkat edilmesi gereken üç önemli unsur vardır. Bunlar (Yüksel, 2004: 22);

- Özkaynak
- Kredi riski
- Piyasa riski

Yukarıdaki risklerin yanında Basel II’de yeni bir kavram olan operasyonel risk olgusu da eklenmiştir. Operasyonel risk olgusuna ek olarak banka sermayelerinin daha sağlam temellendirilmesi konusunda da bir eğilim gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda bankacılık sektörünün daha güçlü gelişmesinin önü açılmıştır. Türk bankacılığı da bu duruma ayak uydurarak istenilen seviyede yerini almıştır (Özerkek, 2006: 36).

Bankanın borçlular ile ilgili anlamlandırabileceği detaylı bir inceleme ve risk tahminini sayısal olarak güvenilirliği yüksek oranlarla yapabilmesi gerekmektedir. Özetlemek gerekirse (Kıraç, 2008: 62);

- Risk ölçümlenmeleri doğru yapabilmek için Basel II’de belirtilen raiting sistemine sahip olunması gerekmektedir.
- Temerrüt risklerine karşı en az beş yıllık veri ağına sahip olunması gerekmektedir.

- Temerrüt ihtimaline karşı kayıp ve risklerin hesaplanabilmesi için en az üç yıllık veri ağına varlığına ulaşması gerekmektedir.
- Yukarıdaki koşullar ile birlikte yine çok sayıda değişik formülasyonlar ve koşullar incelenmelidir.

2.4.3.1.1 Kredi Riski

Bankaların en fazla kazanabileceği gelir ve en fazla risk kaynağı nedir sorusuna verilecek yanıt kredilerdir. Bankalar karının büyük bir kısmını kredilerden sağlamaktadır. Tabii akabinde büyük zararlar da kredilerden doğmaktadır. Kredi riski, borçlunun yükümlülüklerini zamanında yerine getirmemesinden kaynaklı doğan riske denir (Yıldız, 2010: 20). Yani kredi müşterisinin sözleşme şartlarına uymayıp temerrüde düşmesidir. Yasal süreçler sonucunda ödemesini yapamayan müşteriden bankanın sağlamış olduğu kaynak hukuki yollarla geri alınmaktadır. Basel II’de kredi risklerinin hesaplanması için ortaya iki yaklaşım atılmıştır (Aydın, 2014: 22): Bunlardan birincisi Standart yaklaşım ikincisi ise içsel derecelendirme yaklaşımıdır.

2.4.3.1.2 Standart Yaklaşım

Riskler kaynaklarına göre dağılım göstermiştir (TBB, 2000: 5):

- Ülkelerin kendilerine göre farklı risk ağırlıkları mevcuttur.
- Bankalar için ise iki seçeneqli bir yaklaşım modeli mevcuttur. Devletin ulusal riskleri hesaplamaya kattığı birinci seçeneqli derecelendirme sistemi ve bankaların bireysel olarak değerlendirildiği ikinci seçeneğe göre notları oluşturulacaktır.
- Risk ağırlıkları mevcuttur.
- Teminat şekli gayrimenkul teminatı olarak alınan kredilerin risk ağırlıkları

mevcuttur.

2.4.3.1.3 İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

İçsel derecelendirme yaklaşımı standart yaklaşıma tam olarak benzememekte ve bankaların sermaye yeterliliklerinde dikkate aldığı bir yaklaşımdır. Yani banka kendi kendine bir derecelendirme yapısı da oluşturmak zorundadır. Bu sebeple bankalar kendi modellemelerini geliştirmeye gayret ederek daha kompleks modeller ile süreçler oluşmaktadır. Bu durum da riskin daha hassas bir şekilde ölçümünü sağlayarak en aza indirgeme fırsatı vermektedir. Bu yaklaşım standart yaklaşıma göre daha geniş bir sisteme gerek duymaktadır. Diğer yaklaşımlara göre uygulanması daha zordur. İçsel derecelendirme yaklaşımı ikiye ayrılmaktadır (Şendoğdu, 2011: 26):

- Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
- İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

İçsel derecelendirme yaklaşımında göstergeler dörde ayrılmaktadır (Şendoğdu, 2011: 26):

- Temerrüde düşme olasılığı
- Temerrüt Durumunda Kayıp
- Temerrüt durumundaki Risk Tutarı
- Vade

Bu yaklaşımı kullanarak bankaların sermaye ihtiyacını belirlemesi doğru veriye ulaşmasını zorlaştırabilmektedir. Aynı zamanda konu hakkında detaylı bir denetim geçirmesi gerekmektedir. Çünkü doğabilecek tüm değişkenler sermayenin yeterliliğinin gerçekliğini etkileyecektir (Şendoğdu, 2011: 27).

2.4.3.2 Piyasa Riski

Piyasa riskini, finansal piyasalardaki dalgalanmalar sonucunda döviz kuru, faiz ve menkul kıymetler üstünde oluşturacağı baskının bankaların sermayelerine negatif etkisi olarak açıklayabiliriz. Piyasa riski ölçümlemesi için 2 yaklaşım mevcuttur (Çelik, 2007: 44): Standart yöntem yaklaşımı ve riske maruz değer yaklaşımı.

2.4.3.2.1 Standart Yöntem

Sermaye ihtiyacının hesaplanabilmesi için tüm risk gruplarının ayrı ayrı hesaplandığı yaklaşımdır. Bu risk grupları (Çelik, 2007: 45);

- Kur riski
- Likidite riski
- Faiz riski
- Hisse senedi riski

Yukarıdaki risk grupları için birbirinden farklı yapılan hesaplamalardan sonra tüm risk gruplarının gerekli olan sermaye ihtiyaçları göz önüne alınarak hesaplanması da gerekmektedir (Babuşçu, 2005: 27).

Genellikle bu yöntem ile hesaplanan sermaye gerekliliği reel ihtiyaçlardan fazla çıkmaktadır. Bunun sebebi ise yatırımlar arasında doğru korelasyonun sağlanamamasından kaynaklanmaktadır.

2.4.3.2.2 Riske Maruz Değer Yaklaşımı

Belirli bir güven aralığında belirli bir zamanda hesaplanan en yüksek kayba riske maruz değer yaklaşımı ismi verilmektedir (Babuşçu, 2005: 82).

Bu yaklaşım ile hesaplama yapılabilmesi için aşağıdaki değişkenlerin dikkate alınması gerekmektedir (Özün ve Candan, 2006: 62):

- Elde tutulan zaman zarfı,
- Örnekleme zaman dilimi,
- Güven aralığının uygunluğunun belirlenmesi,
- Hesaplama kullanılan para birimi,
- Oynaklıkların zamanlaması,
- Sermayenin hesaplanması,
- Riskler arasındaki değişkenlerin belirlenmesi.

2.4.3.3 Operasyonel Risk

Operasyonel risk Basel II ile yürürlüğe girmiş ve buna göre bankalar iç kaynaklarından doğabilecek personel kaynaklı ya da teknoloji kaynaklı risklere karşı ayrı bir sermaye bulundurulmasını istemektedir (Kaya, 2007: 69-70).

Oluşabilecek riskler insan hataları şeklinde olabileceği gibi teknolojik arızalar, yetersiz iç ve dış denetim ve sürekli değişiklik gösteren piyasa koşulları neticesinde doğabilmektedir (Karakurt, 2007: 15).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 19 Ağustos 2002'de yayınlanan Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına İlişkin 1 Sayılı Tebliğ Taslağında operasyonel riske maruz kalınabilecek durumlar sıralanmıştır (Okat, 2008: 44):

- Sızıntı yolu ile bilgi işlem sistemine girişler,

- Çalışanların kanuna aykırı suç işlemesi,
- Elektronik sistemleri kullanarak para birimlerinde değişiklik yapılması,
- Yetersiz teknoloji kullanımı,
- Tekdüze bakış açısıyla yönetilmesi,
- İç denetim sistemlerindeki eksiklikler,
- Sağlam temellere dayandırılmış kurumsal yapının olmaması.

2.4.4 Denetim Otoritesinin İncelenmesi

Bankaların risk yönetimlerinin denetlenmesi ve kontrol altına alınması amacıyla gerçekleştirilen süreçtir. Bu süreçte hem incelemeyi gerçekleştiren banka ve bankaları denetleyen dış denetçi kuruluşlar da denetlenmektedir. Dört ilke dikkate alınmaktadır (Karakurt, 2007: 15):

- Bankalar risk ve stratejilerine uygun yeterli bir süreye ihtiyaç duymaktadır.
- Denetleyici otorite hem içsel sermayeyi dikkate alarak hem de ihtiyati sermayenin yeterlilik denetimleri ile birlikte değerlendirme yapmalıdır.
- Denetleyici otorite sadece minimum sermaye yeterliliği yüzdesine bakmayıp araştırılması gerektiğini düşündüğü durumlarda da minimum yüzdenin üzerinde sermaye oranının tutturulmasını isteyebilecektir.
- Bankaların risk yapısına uygun önlemlerin resmi makamlarca önceden alınması gerekmektedir.

2.4.5 Piyasa Disiplini

Basel II uzlaşısında bankaların kamuoyuna açıklayacağı bilgilendirmeler Basel komitesi için yüksek öneme sahiptir. Bu sebeple açıklanacak metinler önce iç denetimlerden geçirilerek ve daha sonra dış denetime tabi tutularak gerçekleşmesi istenmektedir. Ayrıca yüksek öneme sahip bilgilerin kamuya duyurulması gerektiği bildirilmiştir. Basel Komitesi, piyasa disiplinin kuvvetlenmesi amacıyla bazı yüküm ve kriterler getirmiştir (Okat, 2008: 44):

- Kamuoyunu Bilgilendirme Yükümlülüğü: Bankalar, kamuoyuna açıklayacakları bilgiler için bir politika belirlemeleri gerekmektedir.
- Rehber İlkeler: Bankaların kamuoyuna açıklanan bilgiler ile yönetim kurulunun kararları doğru orantılı olmak zorundadır.
- Uygun Bilgilendirmenin Sağlanması: Piyasalarda oynaklığa ve risklere maruz kalacak şekilde bilgilendirmelerden kaçınılması gerekmektedir.
- Önemlilik: Kamuya duyurulacak metnin öneminin yüksek olması ve bilgilerin önemli olması gerekmektedir.
- Bildirim Sıklığı: 6 ayda bir piyasaya güncel durum hakkında bilgilendirme yapılması gerekliliği irdelenmiştir.

2.4.6 Basel II Düzenlemesi Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektörü

Türkiye’de Basel II düzenlemesinin uygulanmasına yönelik atılan en önemli adımlardan birisi 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun yürürlükten kaldırılarak yerine 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun getirilmesidir. 5411 sayılı Kanun’un amacı 1’inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde finansal piyasalarda güvenin ve aynı zamanda istikrarın sağlanması, kredi sistemlerinin proaktif bir şekilde işlemesi, tasarruf sahibi

kişi ve kurumların hak ve çıkarlarının korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemeyi amaçlamaktadır (5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 1.11.2005 tarih ve 25983 sayılı Resmi Gazete).

Türkiye’de 5411 sayılı Kanuna dayalı olarak yapılması gereken alt düzenlemeler de BDDK tarafından hazırlanarak yürürlüğe sokulmuştur. Basel II kriterlerinin Avrupa Birliği müktesabatına dahil edilmesiyle birlikte, AB ile müzakere sürecinde bulunulmasının da bir gereği olarak Türkiye’de Basel II’ye geçiş düzenlemeleri AB direktifleri çerçevesinde yapılmıştır.

BDDK’nın Kasım 2006’da yayımlamış olduğu “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” ile Basel II’ye uyum artırılmış ve daha önce uygulamaya geçirilmiş bulunan Şubat 2001 tarihli “Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi İlişkin Yönetmelik” de yürürlükten kaldırılmıştır (Külahi vd. 2013: 190).

Sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına olanak sağlayan bu yönetmeliğin amacı, bankaların maruz kalabilecekleri risklerine istinaden yeterli miktarda özkaynak bulundurmalarının sağlanmasına yönelik düzenlemelerdir (Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik, 1.11.2006 tarih ve 26333 Sayılı Resmi Gazete).

2006 tarihindeki yönetmelik ile birlikte Basel II Kriterleri ile uygulamaya konan temel değişikliklerden biri karşılanarak aynı zamanda 2007 yılı itibarıyla sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamalarına operasyonel risk olgusu da dahil edilmiştir (Külahi vd. 2013: 190).

Bunların yanı sıra 5411 sayılı Kanun’da, Basel II kriterlerine uygun olarak iç kontrol, iç denetimi ile risk yönetim sistemlerine önceki kanuna göre daha kapsamlı yer verilerek bu sistemlerin tümü için iç sistemler ifadesi kullanılmıştır (Külahi vd. 2013: 191).

2.4.7 Basel II Düzenlemesinin Etkileri ve Düzenlemeye Yönelik Eleştiriler

Basel II düzenlemesinin temel amacı özellikle uluslararası piyasalarda faaliyet gösteren büyük bankaların risk algılarının güçlendirilmesi ve önceki krizlerden alınan derslere göre bankacılık uygulamalarının geliştirilmesidir. Bu açıdan bakıldığında Basel I ve akabinde gelen Basel II'nin başlangıçtaki hedef olan büyük uluslararası bankalar ile sınırlı kalmayarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin finansal sektörleri üzerinde ciddi etkilerinin olduğu görülmektedir. Başlangıçtaki hedeflerinin de ötesine geçen Basel düzenlemeleri önemli olumlu etkiler göstermiş olsa da düzenlemeye yönelik eleştiriler de yapılmıştır.

Özellikle dünya çapında en son yaşanan finansal krize kadar denetleyici ve düzenleyici otoriteler tarafından finansal kurumların risklerinin ölçümü için Basel II ile getirilen çerçevenin yeterli olduğu düşünülüyordu. Ancak yaşanan krizle birlikte eleştiriler daha yüksek sesle dile getirilmeye başlanmış ve bu durum da Basel III'ün ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Peker, 2012: 80).

Basel II bankalara sermaye yeterliliklerinin belirlenmesi ile ilgili daha fazla alternatif sunarak belirgin bir gelişme sağlamıştır. Bu anlamda sunulan değişik alternatifler farklı karmaşıklık düzeylerine sahip olduklarından bankaların kendi ihtiyaçlarına, risk profillerine veya denetim otoritelerinin stratejilerine göre seçim yapmalarına imkan tanımıştır. Basel II'nin sermaye yeterlilik standartları, piyasa gözetimi ve piyasa disiplini arasında net ve güçlü bağlantılar kurması sektöre katkı sağlamıştır.

Basel II ile getirilen kurallar önceki versiyona göre daha duyarlı olmasına rağmen bankacılık sektörünün finansal krizlerin getirdiği zorluklara karşı korumakta başarısız olmuştur. Nitekim yaşanan finansal kriz Basel II'deki bazı sorunlu noktaların daha da belirginleşmesini de beraberinde getirmiştir. Makro değişkenlerin olmaması, likidite riskine yönelik uygun çözümün sunulmamış olması, dış derecelendirmeye

fazla bağılı kalınması, yanlış düzenlenmiş iç derecelendirme modelleri gibi hususlar Basel II'ye yönelik eleştiri konularının başlıcaları olarak görülmektedir (Dânilâ, 2012: 131).

2.5 Basel 2,5 Düzenlemesi

2.5.1 Basel 2,5 Düzenlemesinin Ortaya Çıkış Süreci

Basel II'ye getirilen eleştiriler arasında piyasa riskinin ölçülmesine yönelik bir takım sorunlar barındırması da bulunmaktadır. Menkul kıymetleştirme ve yeniden menkul kıymetleştirme pozisyonları bankalar üzerinde çeşitli büyük riskler bırakması neticesinde Basel 2,5 düzenlemesi ortaya çıkmış ve bu değişiklikler piyasa riski başlığı altında birleştirilmiştir. Bu değişikliklerin odak noktası ise piyasa riski çerçevesinde bazı değişikliklerin yapılmasını kapsamaktadır.

2009 yılında yayımlanan “Basel II Çerçevesinde İyileştirmeler”, “Basel II Piyasa Riski Çerçevesindeki Değişiklikler” ile akabinde “Alım Satım Hesaplarındaki İlave Riskin Hesaplanmasına İlişkin Rehber” isimli belgeler Basel 2,5 sistemiyle getirilen değişikliklerin temelini oluşturmaktadır (BDDK, 2012:1).

Yukarıda yer alan değişiklikler ile birinci yapısal blokta sermaye gereksiniminin hesaplanması için ilave risk, strese tabi riske maruz değer ve menkul kıymetleştirme kapsamında çeşitli güncellemeler yapılmıştır. İkinci yapısal blokta ise risk yönetimi ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmış ve üçüncü yapısal blokta kamuoyuna duyurulacak açıklamalar nezdinde değişikliklere gidilmiştir. Yapılan bu değişikliklerin sonrası Basel Uzlaşısını son geldiği durum o dönemde Basel 2,5 olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2012: 1).

Piyasa riskine ilişkin olarak Basel I ile getirilen düzenlemeler 1996 yılında piyasa riskinin risk faktörlerine eklenmesi ile gerçekleşmiş olup Basel II'nin piyasa riskine ilişkin olarak getirdiği önemli bir yenilik bulunmamaktadır.

2.5.2 Basel 2,5 Düzenlenmesinin Amacı

2007 ve sonrası uluslararası finansal kriz neticesinde özellikle banka bilançolarında önemli zararlar doğurmuş ve bunun neticesinde piyasa riski hesaplarken yeni birtakım değişikliklere ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca yeniden menkul kıymetleştirme işlemlerinin menkul kıymetleştirmelere göre daha riskli ve önlem alınması gerekliliği olgusunu ortaya çıkarmış ve Basel 2,5 ile köklü değişiklikler getirilmiştir (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2012: 1).

2.5.3 Basel 2,5 Düzenlemesinin Bileşenleri

Basel 2,5 düzenlemesi kapsamında birinci, ikinci ve üçüncü yapısal bloklar olmak üzere her üç blokta da değişiklikler yapılmıştır.

Şekil 2: Basel II Yapısal Bloklar

Kaynak: BCBS

2.5.3.1 Birinci Yapısal Bloкта Değişiklikler

Birinci yapısal blokta getirilen değişiklikler menkul kıymetleştirme ve piyasa riski başlıkları altında iki temel alanda gerçekleşmiştir. Basel II’de menkul kıymetleştirmelerin birçok eksik yönü olduğu dolayısıyla yeniden menkul kıymetleştirmenin daha büyük riskler doğuracağı anlaşıldığından Basel 2,5 düzenlemesi ile yeniden menkul kıymetleştirme pozisyonlarında özsermaye yükümlülüklerinin hesaplanması amacıyla yapılan değişiklikler ile krizlerden çıkarılacak dersler dikkate alınarak Basel standartlarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır (Altay, 2015:141).

Yapılan yeniliklerden biri de yüksek risk ağırlıkları uygulamasının yeniden menkul kıymetleştirme işlemlerine getirilmesidir. Bir başka yenilik olarak menkul kıymetleştirme çerçevesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının belirlemiş olduğu derecelendirme notlarının da kullanılabilmesi, bir takım operasyonel yükümlülüklerin yerine getirilmesine olanak sağlamıştır. Özetlemek gerekirse Basel 2,5’da piyasa risklerinin daha kapsamlı bir biçimde irdelenmesi gerekliliği kapsamında oluşturulmuştur.

2.5.3.2 İkinci Yapısal Bloкта Değişiklikler

Basel 2,5 ile ikinci yapısal blokta yapılan değişiklikler ile bankalara ve denetleyici otoritelere finansal krizlerden çıkarılan dersler de dikkate alınarak risk yönetiminin geliştirilmesini amaçlanmaktadır. Sermaye piyasası faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen işlemler sonucunda doğabilecek risklerin tamamını bir araya toplayarak, Basel Komitesi tarafından duyurulmuş risk yönetim ilkelerini kapsayıcı şekilde risk yönetimini ve kontrol kabiliyetini içermektedir (Hartmann ve diğ, 2005: 4).

2.5.3.3 Üçüncü Yapısal Blokta Değişiklikler

Basel 2,5 kapsamında piyasalarda gerçekleştirilen revizyonlarla, bankaların menkul kıymetleştirme işlemleri sonucunda doğabilecek riskler hakkında daha detaylı yorum ve bilgiye yer verilmesi ve yapılabilecek tanımların daha anlaşılır bir biçimde ortaya konması ile piyasalardaki mevcut belirsizliklerin giderilmesi amaçlanmaktadır. Basel 2,5 düzenlemeleri 2008 krizi sonrasında hızla piyasaya adapte edilmiş fakat akabinde alınan önlemlerin pek de iyi analiz edilmeden gerçekleştirilmeye çalışıldığının farkına varılmıştır. Halen hazırlık sürecinde olan Basel III'ün zamana yayılması fakat Basel 2,5'un bir an evvel hayata geçirilmesi bankaları zor durumda bırakmıştır (Candan ve Özün, 2006: 11).

2.6 Basel III

2.6.1 Basel III Düzenlemesinin Ortaya Çıkış Sebebi

Küreselleşmenin hızla devam etmesi ile birlikte yaşanan krizlerin de bir o kadar etkili ve arkasında yüksek maliyetler bırakması dünya bankacılık sektöründe sıkıntılı durumlar yaşatmaya başlamıştır. Sektörün gelecekte ortaya çıkabilecek başka olumsuzluklar karşısında güçlü durmasını ve en az hasarla atlatması için likiditenin, sermaye kalitesinin artırılmasının ve benzeri sebeplerden ötürü yeni ve ciddi reformlar yapılmasını zorunlu kılmıştır. 12 Eylül 2010 tarihinde Basel Komitesi tarafından sektör için gerekli yenilikler kamuoyu ve halka basın açıklaması ile duyurulmuştur. Bu reformlar krizlerin daha fazla büyümesini önlemek ayrıca doğabilecek yeni risklere karşı ek yükümlülükleri kapsamıştır (BDDK, 2010: 2).

2.6.2 Basel III'ün Getirdiği Temel Prensipler

2.6.2.1 Daha Nitelikli Sermaye

Ekonominin temel taşlarından biri olan bankalar, doğabilecek her türlü olumsuz durumlara karşı sağlam bir duruş göstermek zorundadır. Yaşanan krizlere

karşı ayakta kalabilmeleri için en büyük gücü ise sermayeleridir. Bir banka ne kadar fazla sermayeye sahipse karşı koyabileceği riskler o derece fazla olmaktadır (BDDK, 2010: 4).

Yapılan yeni şekillendirmeler ile (commonequity) çekirdek sermaye adı altındaki bütçe kalemleri ile güçlü sermaye yapısı sağlanmıştır.

2.6.2.2 Niceliği Artırılmış Sermaye

Bir sermayenin daha nitelikli olması her zaman yeterli olduğu anlamı taşımamaktadır. Aniden bir kriz meydana geldiğinde bankalar büyük tutarlarda sermayeye ihtiyaçları olacaktır. Bu sebeple “çekirdek sermaye miktarı” ve “ana sermaye miktarı” artırılmıştır.

Bunun neticesinde çekirdek sermaye miktarının % 7,5'a ve ana sermaye miktarının % 8,5' a dereceli olarak yükseltilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte ana sermayenin % 8,5 olarak belirlenmesi uygulanabilir bir oran olmaktan çok, bankaların kar paylaşımı benzeri konulardaki davranışlarının daha rahat göstermeleri amacıyla tespit edilmiştir. Bankaların risk durumlarına göre asgari derecelerinin üstünde yeterli sermaye yapısını da bulundurmaları oldukça önemli bir hal almıştır. Basel III düzenlemeleri, sıkı sermaye tabanı ve iyi bir denetim otoritesine gerek duyduğundan son derece önemli olmaya devam edecektir (BDDK, 2010: 2).

2.6.2.3 Sermaye Tamponu

Sermaye Koruma Tamponu'nun (CapitalConservationBuffer) amacı bankaların sermayelerinin güçlendirilmesine desteklemek üzere çıkarılan ek bir uygulamadır. Çekirdek sermayeye yapılan bir ekleme olarak 2016 yılında ilk olarak %0.625 ile uygulamaya başlayıp, 2019 yılında zamana yayılarak %2.5 seviyelerine çekilmesi amaçlanmaktadır. Yine Konjonktür Karşıtı (Döngüsel) Sermaye Tamponu (Countercyclical Buffer) ise mevcut otoritenin dikkate değer risklerle karşı karşıya

kaldığı veya kredilerin aşırı genişlemesinin görülmesi gibi durumlarında %0 ile %2,5 aralığında uygulanabilecek olan bir sermaye tamponudur. Sermaye tamponuyla amaçlanmak istenen bankaların geçmişe göre daha fazla oranlarda sermayeye sahip olması amaçlanmaktadır. %2.5 olan sermaye tamponu Basel Komite için yapılması zorunlu olan %8 Sermaye yeterlilik rasyosu ile birlikte $(\%8+\%2.5)=\%10.5$ sermaye seviyesine ulaşılır. Önemli nokta olarak %8 sermaye yeterlilik rasyosunun sağlanması zorunluken ulaşılacak istenenin %2,5 sermaye tamponu olarak gösterilmektedir. Fakat Sermaye yeterlilik rasyosunun %10.5 aşağısında kalması bankaların kar dağıtmasını engellenmesi sebebiyle de çeşitli düzenlemeler oluşturulmaktadır (Jaime, 2010: 35).

2.6.2.4 Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranları

Yüksek kaldıraç düzeylerinin sonucunda oluşan uluslararası krizler sonucunda yeni birtakım tedbirler alınması gerekliliğini doğurmuştur. Birtakım hesaplamalar ile oranın uygulanması amaçlanmaktadır. Kademeli olarak bu oran % 3,2 seviyesine kadar yükseltilmesi istenmiştir. Yani ana sermayenin 33 katına kadar oluşabilecek bir bilanço sunulmuştur (Cangürel vd. 2010:5).

2.6.2.4.1 Likidite Düzenlemeleri

2013 ile 2019 yılları arasında düşünülen ve Likiditelerin Karşılanması Oranları (LiquidityCoverageRatio, LCR) 10.1 (Net StableFundingRatio, NSFR) 11.1 isimlerinde yeni iki oranın eklenmesi, ve tamamlanması için 2018 yılı hedef gösterilmiştir (BDDK, 2010: 3).

2.6.2.4.2 Basel III Düzenlemeleri Kapsamında Likidite Riskinin

Yönetimi

Ekonomik sistemden doğabilecek şoklara karşı bankacılık sisteminin sağlam bir yapıya kavuşturulması için doğabilecek genel risk faktörleri üzerinde durulmuştur.

2007 krizinde özellikle bankalar nakit ve benzeri mevcutlarını kontrollü bir şekilde yönetemedikleri için büyük şoklarla karşı karşıya kalmışlardır. Bunun sonucunda Bankalar nakit ve benzeri varlıklarının nasıl bir anda yok olabildiğini görmüşler ve önlem alınması gereğini hissetmişlerdir. Devamında Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) ilk olarak 2008 yılında “Gerçekçi Likiditelerin Risklerinin Yönetimleri ve de Denetimleri dahilinde öne çıkan kayıtlar”ı içeren maddeler yayımlamışlardır. Akabinde Denetim Komitesi likidite alanlarını genişleterek fonlama likiditesi için iki standart belirlemiştir (LCR ve NSFR). Belirlenen bu standartlar 2010 yılında yayımladığı “Basel III: Likidite Riski Ölçümü, Standartları ve İzlenmesi İçin Uluslararası Çerçeve” ile duyurusunu gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak Komitenin bu yapılan yeni düzenlemeler ile bankalardan beklediği, ilk olarak belirlenmiş olan likidite ilkelerine uyumun yeterince sağlanması ve devamında tam anlamıyla minimum standartlara uyulmasıdır. Bunun sonucunda yerel otoriteler çok daha yüksek seviyeler hazırlama konusunda serbest bırakılmıştır (KPMG, 2012).

2.6.2.4.3 Basel III Düzenlemeleri Kapsamında Likidite Riskinin

Raporlanması

BCBS'nin bankaların likidite baskısının izlenmesi amacıyla doğabilecek risklerin maruz kaldığı etkilerin incelenmesi amacıyla gelişmiş sistemler getirilmiştir. 2011 yılından itibaren LCR ve NSFR için bir gözlem süreci aşaması belirlenmiştir. Gerekli görüldüğünde çeşitli düzeltmeler ile birlikte LCR, 1 Ocak 2015 tarihinde, NSFR ise 1 Ocak 2018 tarihinde uygulamaya geçirileceği bilgisine yer verilmiştir (Basel Committee on BankingSupervision, 2012; Bessis, 2010: 7).

Bankalar, mevcut likiditesinin sürdürülebilmesi için teminatlı bir şekilde likidite riski yönetim çerçevesi oluşturup sisteme etki etmesini izlemesi gerekmektedir. Ayrıca bankalar kendine has bir biçimde uygun bir risk mekanizması belirleyerek yoluna devam etmelidir (Basel Committee on BankingSupervision, 2012: 2).

Bankaların üst yönetimi likiditenin sürdürülebilmesi için risk alınabilecek esaslara uygun olarak yeni stratejik politikalar geliştirmelidir. Ayrıca likidite akışı üst yönetimler tarafından sürekli takip edilip belirli zaman aralıklarında raporlanması da gerekmektedir. Likidite risklerinin veriler üzerinden incelenmesi ve uygun sonuçlar ve stratejik planlar çıkarılması da üst yönetimin görevlerinden sayılmıştır.

Basel III'e uyum için bir likit değerler havuzunun oluşturulması gerekmektedir. Likit varlıklar stoklarındaki tüm varlıkların da likit değerler havuzunun bir ögesi olarak görülmesi gerekmektedir. Bu varlıklar her dönemde kolayca nakde dönüştürülebilmektedir. Bu varlıklar doğabilecek durumlar için özenle seçilmiş fonlardan oluşmalıdır ve bu hedefler ışığında yürütülmelidir (Basel Committee on Banking Supervision, 2012: 3).

Ayrıca merkez bankalarının para politikalarını sürdürdüğü süreçleri de etkilenmesi beklenmektedir. Bu durumun sebebi olarak, LCR'nin kullanılmasıyla beraber bankalar arası piyasadan fon taleplerinin yüksek düzeyde etkilenecek olmasından kaynaklanmaktadır. LCR uygulamasına başladıktan sonra merkez bankaları açık piyasadaki işlemlerin faizi nasıl etkilediğini değil bankaların bilanço yapısını ne şekilde etkilediğini dikkatle izlemek zorunda kalacaklardır. Bazı durumlarda ise merkez bankaları yeni ortama uyum sağlayacak şekilde operasyonel sınırlarını ayarlayabilecektir. Yani bankacılık sistemlerindeki LCR'ye maddi etkisi olan süreçleri takip etmeleri gerekecektir (Bech ve Keister, 2012: 49 – 50).

2.6.2.4.4 Basel III Düzenlemeleri Kapsamında Likidite Riskinin Üst Yönetime Raporlanması

Likidite riski bankaların üst yönetime doğru bir şekilde sunulmasını gerektiren belirli bir andaki yaşanabilecek risklerin raporlanmasını sağlamaktır. Ayrıca bu raporlamalar banka bilançolarının stabil bir şekilde işlenmesini ve bankanın sağlam temellerle yoluna devam etmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte üst yönetim likidite riskinin yanında piyasa riskine de esnek bir şekilde cevap verebilmesine olanak

sağlamaktadır. Nitekim bankaların tutmakla zorunlu olduğu raporlar içinde risk raporları da mevcuttur.

Likidite riski Basel III kapsamında belirli zamanlarda üst yönetime sürekli raporlanması gerekmektedir. Bu süreç, bankanın çalışma hacmi, bu çalışmaların karmaşıklığı ile organizasyon yapısına göre üst yönetim içinde farklı biçimde dağıtılabildiğini gerektiren bir zorunluluktur. Üst yönetim ayrıca stres evrelerinde daha sık olacak şekilde her fırsatta raporlama yapması gerekmekte ve aynı zamanda yeni stratejiler de geliştirmesi gerekmektedir (Choudhry, 2012: 653).

Likidite riskine ait tüm raporlar düzenleyici kurumların çizmiş olduğu kriterler ışığında ve kurum içi standartlara uygun bir şekilde bilgiyi içermesi ve anlaşılabilir olması gerekmektedir (Basel Committee on BankingSupervision, 2012: 7).

Basel III ile birlikte LCR ve NSFR'nin hangi zaman dilimlerinde ve hangi periyotlarda raporlanacağını detaylı bir şekilde belirlemiştir. Buna göre LCR'nin aylık olarak raporlanması gerekmekte iken NSFR için iki haftada bir raporlama yapılması istenmiştir. Bir para birimi baz alınarak LCR raporunun hazırlanması, bankanın diğer para birimlerine karşı likit varlığının, ayrıca döviz kurunun etkilerinin ölçülmesine olanak sağlayacak biçimde raporlanması gerekmektedir (Basel Committee on BankingSupervision, 2012: 7).

2.6.2.4.5 Basel III Kapsamında Likidite Riski Ölçümü ile LCR ve

NSFR Standartları

Basel III, bankaların genel durumu, sektördeki trend grafiklerini ve olumlu yönlerini, sektördeki başarıları, başlangıç sermaye durumlarını ve riske edebilecek faaliyetlerini Basel III kapsamında yayınlanan Likidite Riski ölçümü LCR ve NSFR Standartları çerçevesinde ölçülerek ele alınmasını belirtmiştir (Basel Committee on BankingSupervision, 2012: 2).

Stres testleri ile amaçlanan portföyün eksikliklerini ve kırılmalıklar üzerindeki tepkisinin görünmesini sağlamaktır. Ayrıca riskin en net haliyle görünmesini sağlamaktır. Stres testi uygulaması, risklerin belirlenmesi ile uygun modelin seçilmesi akabinde görünmektedir. Süreç sırasında faizlerdeki ani yükselişler, likidite riskleri ve fon çeşitliliği de önemli bir yer tutacaktır. Sadece bir faktörün etkisinin ölçülmesine “hassasiyet testi”, herhangi bir grup risk faktörünün hareketinin ölçülmesi durumuna da “senaryo analizi” denir. Ayrıca Bankalar “uç değer yaklaşımı” veya “azami zarar yaklaşımı” gibi çeşitli ekonometrik modellemeler de kullanabilmektedir. Testteki senaryolar geçmiş verilere dayandırılabilir gibi tahmini senaryolar ile de gerçekleştirilebilmektedir. Buna da Monte Carlo Simulasyonu denir. Bu uygulama sadece sınırları belirli bir zaman dilimi için kullanılır (Choudhry, 2012: 571).

Choudhry, Basel III ve FSB çalışmalarını tek bir durumda analiz ederek bankaların stres testi uygulaması için gerekli unsurların; “Toptan fonlandırma riski, grup içi fonlama riski, günlük likidite riski, çapraz kur riski, bireysel kredi riski, likidite tamponunun boyutu ve buna bağlı kalitesi, teminatsız toptan kredi ve bireysel krediler, bilanço dışı likidite riski, faaliyetlerin devamlılığı ve fonlama kaynaklarının çeşitliliği” şeklinde özetlemiştir (Basel Committee on BankingSupervision, 2012: 2).

Basel III likidite riskini minimize etmek için iki asli amaçla birlikte iki de standart hedef belirlemiştir. Bunlardan birinci asli hedef, belli bir stres senaryosuna karşı bir ay süresince bankanın varlığını devam ettirmesine, gerektiği kadar çok sayıda likit varlık elde etmesini sağlayarak kısa dönemdeki sağlamlığını teşvik etmektir. Bundan dolayı Basel III, 'LCR' standardını uygulama zorunluluğu getirmiştir. İkinci hedef ise, fonlanmaların daha durağan kaynaklar ile daha uzun bir zamanda sağlamlık gösterecek yeni ve uygulanabilir teşvikler yaratılmasıdır. Bu yüzden sürdürülebilir yapı kazandırmak maksadıyla Basel III, 'NSFR' standardını uygulamaya olanağını getirmiştir (Basel Committee on BankingSupervision, 2008: 1).

2.6.3 Basel III Uygulamasının Ortaya Koyduğu Yenilikler

2.6.3.1 Öz Kaynaklar

3. kuşak sermaye (Tier 3) ile birlikte katkı sermayesinin ana sermayesinin %100'ünden çok olamayacağı koşulu Basel II'de kaldırılmıştır.

Ana sermaye (Tier 1) içinde bulunan (çekirdek sermaye+ödenmiş sermaye+dağıtılmamış karlar)-(kar zarar ve diğer kalemler) çıkarılması ile bulunur. Risk veya zararlar öncelikle bu kalemlerden karşılanmaktadır. Sermayenin mevcut tanımı Basel III ile birlikte değiştirilmiş olup sermaye aşağıdaki tablo aracılığıyla ile ilgili oranların daha kapsamlı anlaşılabilmesi için özkaynak kalemleri gösterilmiştir (Cangürel vd. 2010:5).

Tablo 3: Basel III Standartlarına Göre Sermayenin Hesaplanması

Ana Sermaye-Total Capital	Üçüncü Kuşak Sermaye (Tier3)
Çekirdek Ana Sermaye (Tier 1- Birinci Kuşak)	Kısa Vadeli Sermaye Benzeri Krediler
Ödenmiş Sermaye	Sermayeden İndirilen Değerler
Dağılmamış Karlar	Şerefîye
Yedek Akçeler	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
Diğer	Ertelenmiş Vergi Aktifi
Melez Araçlar (Hem borç hem özkaynak özelliği taşıyan araçlar. Örn: imtiyazlı hisse senetleri)	Peşin Ödenmiş Giderler
Katla Sermaye (Tier 2- ikinci Kuşak)	Banka ve Finansal Kuruluşlara Yapılan Yatırımlar
Sermaye Benzeri Krediler	

Kaynak: İlhan ŞAHİN, “Küresel Finansal Kriz Esasında Geliştirilen Bankacılık Düzenlemelerinden Basel III Kriterlerinin Kapsamı ve Uygulama Süreci”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2013, s.153.

Belirtilen çekirdek sermaye finansal kurumlarla yapılan ve maksimum değerini geçen yatırımları, mortgage hizmetlerini ve ertelenmiş vergi aktiflerini içeren düzenleyici kuralları 1 Ocak 2018’de eklenecek kalem olarak uygulamaya sokulacağı düşünülmektedir. Basel III’de ana sermayenin çekirdek sermaye içindeki yer almayan kısmı bir başka deyişle katkı sermayesi ile birlikte değerlendirilemeyecek olan sermaye bileşenlerinin 2013 yılından itibaren 10 sene içerisinde her sene %10 oranında düşmesi ile birlikte ilgili maddeler sermaye bileşeni olmaktan çıkarılacaktır (Gürel, 2010: 21).

Sermayeye ilişkin düzenlemeler tabloda net bir şekilde görünmektedir. Basel II ’de %2 olan asgari çekirdek sermaye oranı Basel III ‘de %4.5 ‘a, ana sermaye ise %4’ten %6’ya çıkarılmıştır. Yeni oran %6 Tier-1’in minimum ana sermaye rasyosudur. Sermaye rasyolarının nasıl hesaplandığı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Sermayeye İlişkin Oranlar

SYR	Minimum Ana Sermaye	Çekirdek Ana Sermaye
$\frac{\text{öz kaynaklar}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler}}$	$\frac{\text{Ana Sermaye}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler}}$	$\frac{\text{çekirdek ana sermaye}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler}}$

2.6.3.2 Karşı Taraf Riskinin Düzenlemesi

Stres dönemlerinde bankalar karşı taraf risklerini tüm niteliksel bilgilerini ve geçmişten günümüze bilgi akışını hesaplayarak karşılığında ne kadar ek sermaye tutmaları gerektiğini açıklamaktadır. Kriz dönemlerinde türev ve vadeli piyasalarda karşı taraf riski tekrar ele alınmıştır. Ayrıca Basel III kriterleri çerçevesinde tüm finansal kuruluşlar tarafından karşı taraf riski incelenip modelleme ve raporlamasının yapılmasına ihtiyaç vardır (Akyüz, 2008: 103).

En fazla KOBİ'lerde görülmektedir. KOBİ'ler için oluşabilecek ciddi riskler sebebiyle BDDK onayı alındıktan sonra kredi derecelendirme çeşitleri oluşturulacaktır.

2.6.3.3 Kaldıraç Oranı

Finansal kriz dönemlerinde risk merkezli ölçüm modellerinin tek başına yeterli olmayacağını anlaşılması üzerine sermaye oranının desteklenmesi için daha sade bir kaldıraç oranı uygulaması oluşması kararlaştırılmıştır. 2017 yılının ilk yarısına kadar kaldıraç oranının izlenmesi sağlanarak son halinin 2018 yılının ilk aylarından itibaren Birinci Yapısal Dayanak ile toplanması düşünülmektedir. İlk etapta kaldıraç oranı aşağıdaki formül ile test edilecektir (Sarıgül, 2012: 46).

$$(\text{Ana Sermaye} / \text{Aktifler} + \text{Bilanço Dışı Kalemler}) > 0,03$$

2.6.3.4 Döngüsel Sermaye

Ekonomilerde bankalar sistematik döngüsel (procyclicality) risklere karşı kendini daha güvenli hale getirmesi için belirlenen bir sermaye verilen isimdir. Ekonominin gelişme kaydettiği dönemlerde ve banka kredilerinin giderek arttığı zamanlarda risk arttığı için ilave tutulması gereken sermayenin arttığı, kredi kullanımlarının düştüğü dönemlerde ve belirgin bir yavaşlamış ekonomi döngüsünde ise ekonomik rahatlamının sağlanması ile ekonominin desteklenmesini amaçlamaktadır. Makroekonomik sistemdeki yüksek oynaklıkları hedge etmeye yarayan bir politika aracı olarak da kullanılmaktadır (Gürel, 2010: 26).

Döngüsel sermaye tamponu şu formülle hesaplanır (%3 ve %15 eşik değer): Kredi/GSYH'dan düzey (Kredi/GSYH) çıkarılarak kredi açıklarına ulaşılır. Düzeyden kasit belirlenen trenddir. İşlem sonucunda eğer kredi açığı %3 veya aşağısında bir sonuç verirse döngüsel sermaye oranı %0 olur. Kredi açığı %15 üzeri bir değerde çıkması durumunda ise döngüsel sermaye oranı %2,5 olarak kullanılması

gerekmektedir (BDDK 2015: 2).

Döngüsel Sermaye Tamponu = $\text{Min} (\%2,5 \times \text{Max}(\text{KrediAçığı} - \%3.0) / (\%15 - \%3)) \%2.5$ şeklinde formülize edilir.

Formülden de anlaşılacağı üzere ana oran Kredi/GSYH açığıdır. Bu oran belli bir seviyenin üzerinde gerçekleşmesi durumunda döngüsel sermaye oranı arttırılır, altında gerçekleşmesi durumunda ise döngüsel sermaye oranı azaltılması amaçlanır.

2.6.3.5 Likidite Karşılama Oranı

2000 küresel krizinden sonra düzenlenen Basel Komitesi tanımlarında likidite yönetimleri irdelenmiş fakat ulusal bazda ilgili önerilerin yetersizliğinin farkına varılmıştır. Nitekim her krizle beraber likidite yetersizliği apaçık ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı Basel III’de “likidite karşılama oranı” ve “net istikrarlı fonlama oranı” olarak iki destekleyici oran hesaplaması getirilmiştir (TCMB, 2010: 34).

Likidite Karşılama Oranı (TCMB, 2010: 34);

- Finansal kuruluştaki bir ayda gerçekleştirilen nakit giriş çıkışlarının oranının,
- Kuruluşun sahip olduğu nakit ve benzeri varlıkları sayesinde karşılayıp karşılayamayacağı oranı izlemek istemektedir.

Tablo: Likidite Karşılama Oranı Formülü

<p>Likidite Karşılama Oranı =</p>	<p>Bankanın Likit Varlıkları</p> <hr style="border: 0.5px dashed black;"/> <p>30 gün içerisinde gerçekleşecek net nakit çıkışları</p>
---	---

Net nakit çıkışı = [Bir ay süresince nakit girişleri – bir ay süresince nakit çıkışları]

Net istikrarlı fonlama oranı ise (TCMB, 2010: 34);

- Finansal kuruluşun inaktif olarak işleyen hesap kalemlerinin süre ve kaliteleri,
- Sürekli işleyen hesap kalemlerinin süreleri ve kaliteleri,
- Ayrıca orta ve uzun vadeli likidite yapıları dikkate alınarak bir hesaplama yapılmaktadır.

Net istikrarlı fonlama oranının asıl amacı likidite düzensizliklerini sınırlandırarak çekirdek fonlamayı daha da kuvvetlendirmektir. Bu orana göre bankanın istikrarlı fonlama tutarının, ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına oranı % 100' den büyük olmak zorundadır (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası; 2012: 34).

(istikrarlı fonlama tutarı / ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarı) > 1
(Cangürel, 2010: 27).

Şeklindeki formül ile inaktif olan yapıların daha da kuvvetlendirilmesi ve ayrıca uzun vadeli kaynakların da fonlanmalarına teşviki amaçlamaktadır.

2012 ve 2018 yılları arasında deneme yanılma yöntemi ile açıklanmaya çalışılan net düzenli fonlama oranını aşağıdaki tabloda da daha detaylı görebiliriz:

Tablo 5' de de görüldüğü gibi, Basel III'ün zamana yayılarak devreye alınması aşağıdaki gibidir (Cangürel, 2010: 28).

Tablo 5: Basel III Geçiş Dönemleri

	Mevcut Durum	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2019
Kaldıraç Oran		Otorite Gözetimi		Paralel Uygulama 1 Ocak 2013-1 Ocak 2017 Kamuya Açıklama 1 Ocak 2015					Birinci Yapısal Blok Uygulaması	
Asgari Çekirdek Sermaye Oranı	2%			3,5%	4,0%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%
Sermaye Koruma Tamponu							0,625%	1,25%	1,875%	2,5%
Asgari Çekirdek Sermaye Oranı + Sermaye Korumu Tamponu				3,5%	4,0%	4,5%	5,125%	5,75%	6,375%	7,00%
Çekirdek Sermayeden Düşülen Değerler					20%	40%	60%	80%	100%	100%
Asgari Birinci Kuşak Sermaye Oranı	4%			4,5%	5,5%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%
Asgari Sermaye Yeterliliği Oranı	8%			8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%
Asgari Sermaye Yeterliliği artı Koruma Tamponu				8,0%	8,0%	8,0%	8,625%	9,25%	9,875%	10,5%
Birinci ve İkinci Kuşak Sermaye Bileşenleri Olmaktan Çıkarılan Enstrümanlar				2013 yılından itibaren kademeli olarak 10 yıl						
Likidite Karşılama Oranı		Gözlem Süresinin Başlangıcı			Asgari Standartların Belirlenmesi					
Net İstikrarlı Fonlama Oranı			Gözlem Süresinin Başlangıcı						Asgari Standartların Belirlenmesi	

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, 2014/2, s.12.

2.6.3.6 Net İstikrar Fonlama Oranı

Banka bilançosunun pasif kalemlerinin güvenilirliğini arttırmak amacıyla orta ve uzun dönemle izlenen net istikrar fonlama oranı bilançolara entegre edilmiştir. Bu oran, (istikrarlı fonlama tutarı / gereksinim duyulan istikrarlı fonlama oranı)'na bölünmesiyle hesaplanır. Bu oranın, risk karşılama oranı gibi en az %100 olması gerekmektedir. Bu oran 2011 yılından 2015 yılına kadar geçiş evresi verilerek 2015 yılında kullanılmaya başlanmıştır (Cangürel vd. 2010: 7).

2.6.4 Türk Bankacılık Sisteminde Basel III Kapsamında Mevcut

Mevzuatın Değerlendirilmesi

Ülkemizde sağlam sermayeler ile temellendirilmiş bankacılık sektöründe Basel III'e geçiş sürecinde hiçbir zorlukla karşılaşılmayacağı düşünülmektedir. Basel III'de likiditenin kullanımı konusunda yayınlanan düzenlemeler BDDK'nın 2006 yılında çıkardığı ve 2007, 2008, 2009, 2010 ve 2012 yılında güncellediği Likidite Yönetmeliği ile kapsamlı bir şekilde uygulamaya geçilmiştir Aynı zamanda BDDK'nın kullandığı likidite yönetimi sistemi tam anlamıyla ihtiyatlı bir şekilde olduğu gibi LCR'nin de birebir aynısı şeklindedir. Nitelik ve nicelik yönünden incelendiğinde Türkiye Basel III'e aktif olarak katılımını gerçekleştirmiştir.

Basel III ile Türkiye'deki yapısal düzenlemeler arasında oluşan durumu özetleyecek olursak; yaşanan son finansal krizlerden önce Türkiye'de sermaye tamponu % 50'lik bir marj olarak kabul edilmiştir. Basel III'de de sermaye koruma tamponu yüzde 2,5 olarak belirlenmiştir. Eğer bankalar bu oranı tesis edemezler ise Basel III'e göre kar dağıtım politikasında kısıtlamaya gitmesi gerekecektir. Ayrıca Basel III ayrılan karşılıklara bakış açısı değişmiş ve “iyi dönemde gevşek, kötü dönemlerde sıkı” politika uygulaması değil “iyi dönemde sıkı, kötü dönemde gevşek” yaklaşımı anlam kazanmıştır. Görüldüğü üzere Basel III ve BDDK'nın karşılıklar konusunda yaptığı düzenlemeler birbiri ile uyum içerisindedir (Saltoğlu vd. 2011: 12).

Türkiye’de bankalar incelendiğinde Basel III’e uyum sağlamak amacıyla topyekün bir çalışma yürütüldüğü ve bununla birlikte;

- Türk bankalarının % 66’ sı ana sermaye oranının oluşmadığı durumlarda sermaye oranlarını;
- Bankalarımızın % 67’si kaldıraç oranını,
- % 70’i ise LCR ve NSFR’yi hesaplamaktadır.

III. BÖLÜM

3 TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BASEL III UYGULAMALARI

3.1 Basel III Uygulamalarının Dünya Bankacılık Sektörüne Etkileri

Basel III'ün Türk Bankacılık Sistemi üzerindeki etkilerinin ne derece olduğuna bakmadan önce dünya bankalarına ne şekilde bir etkisi olduğuna bakmak faydalı olacaktır. Dünyadaki çeşitli finansal kuruluşların gerçek-tüzel kişiliklerin konu ile alakalı bir takım açıklamaları aşağıda sunulmuştur (Efsane, 2013: 55-58).

- Basel III'ün 2019 yılında tam anlamıyla uygulamaya alınacağı varsayımı ile bakarsak bankaların vergiden önceki öz kaynak verimliliği %15 iken krizlerden sonra %3,7 -%4,3 oranlarında düşmeler meydana gelebilecektir. %3,7 NSFR için yeterli olmamakta iken %4,3 üst sınırı yeterli olabilecektir.
- Krizlerden sonra yaşanan bu etkiler zamanla süreceği beklenmektedir ve geçiş Basel III'e geçiş aşamasında öz kaynak verimliliklerindeki azalmanın %0,3 olabileceği saptanırken 2016 yılına gelindiğinde bu oranın %2,1 olabileceği düşünülmektedir.
- Basel standartları sonrası Sermaye bankalar için bir hayli maliyet oluşturduğu görülmektedir.
- Geçiş aşaması dediğimiz dönem tamamen bittiğinde ve Basel III uygulanmaya başladığında artık iktisadi maliyetler ön plana çıkacaktır. Yani bu demek oluyor ki bankalar mevduat faizlerini azaltarak kredi faizini arttırıp komisyon ve masraf kalemlerini arttırma yoluna kolayca ulaşabilecektir.
- Amerika bankaları Basel III'e geçiş sürecinde ilk olarak sermaye arttırmak

yoluyla ana sermayeyi değiştirmektedir

- Basel III kriterlerinden beklenen uzun vadeye yayıldığında bankalar için olumlu sonuç doğuracağıdır. Uzun vadede ülkelerde istikrarı sağlayacağı beklenmektedir.
- Basel III bankalara gelecek için yatırım yapmaları için gerekli sermayeyi kazandırması ile de sermayeyi teşvik edici yaklaşıma sahiptir.

Basel Komitesine göre Basel III’de amaçlanan sermayedeki artış bankalar için kısa vadede bir maliyet unsuru olabileceken uzun vadede bu unsuru minimize etmektedir. Bu konuda Moigliani-Miller’in şirketlerin borç ve sermayeye dayalı finansal durumlarından bağımsız olduğunu belirttiği bir teori de mevcuttur (Gual, 2011: 10).

Yıllar içerisinde Basel III’e yönelik yapılan değerlendirmelere bakıldığında bankaların sermaye yeterlilik oranının % 2,5 olması gerektiğini lakin bunun % 8 olan minimum sermaye yeterlilik oranı ile de aynı seviyete olması gerektiğini düşünmektedirler.

Yani amaçlananın % 8+ % 2,5 = %10,5 olması gerekliliğidir. 3. Santander Uluslararası Bankacılık Konferansı’nda Jaime Caruana tarafından hedeflenen tavsiye oranı % 10,5 dir (Caruana, 2010: 6).

3.2 Basel III Düzenlemesine Yönelik Eleştiriler

Bu bölümün amacı Basel II’ den sonra gelen Basel III’ ün getirdiklerini incelemek ve ifade etmektir. 2007 yılında başlayan ve günümüze kadar etkileri devam eden eşik altı konut kredileri krizinin etkileri bankacılık sektörünü derinden etkilemiştir. Öte yandan Basel II’ de yapılan uygulamaların yetersizliğini gözler önüne sermiştir. Yeni bazı önlemlerin alınmasının önünü açmıştır. Bu bağlamda Basel III adı altında altyapısal bazı değişiklikler getirilmeye çalışılmıştır. Öte yandan Basel III’de

köklü bir değişiklik de söz konusu değildir (BDDK, 2010: 14).

Sermaye gerekliliğinde ise önemli değişiklikler olduğu söylenmelidir. İki çeşit yeni tampon tanıtılmaktadır. Önceki sermaye gereklilikleri doğrudan riskler ile ilintiliyken, Basel III kapsamında getirilen döngüsel ve dönüşüm tamponları risklerle indirekt ilişkilidir (BDDK, 2010: 14).

Bunların yanında kaldıraç oranları ve likidite hesaplaması ile ilgili getirilen düzenlemeler bankaların yönetimlerine çok daha yeni ve gelişime açık hedefler sağlamaktadır. Söz konusu yeni hesaplamalar hem kolay hem de açık ve nettir (banka yönetiminin manipüle etmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır). Özellikle likidite yönetimi bankacılık düzenleme ve denetleme kuralları için yeni bir kavramdır.

3.3 Türkiye’de Basel III Düzenlemelerine Geçiş İçin Yapılan

Düzenlemeler

2000’li yıllarda ABD’de meydana gelen ve dünyaya bolca pompalanan para arzı sebebi neticesinde insanlar mortgage kredilerine yönelmiş ve bu da bankalar için bilanço bozukluğuna sebebiyet vermeye başlamıştır. Ayrıca bu yıllarda faiz oranlarının neredeyse sıfıra olması neticesinde bireyler bankalardan ihtiyaç kredisi kullanma gereği hissetmiştir. Akabinde genişletici para politikasını bitirip faiz artışı gerçekleştirmeye başlayan FED konut piyasasındaki durgunluğa sebebiyet vermiş, zaman içerisinde ödeme gücü olmayan bireylere de kredi verildiği gerçeğinin farkına varılmış ve bu kredilerin geri dönüşünün sağlıklı olmayacağı tespit edilmiştir. Temerrüde düşen bireylerin konutları hacizli olarak geri alındığı bir döneme girilmiştir. Bu durum 2007 yılına kadar hızla çoğalmış ve küresel bir krize dönüşmüştür. Bunların sonucunda bankaların likit sermaye yeterlilikleri tekrar irdelenmiş Basel Komite tarafından tekrar yeni önlemler paketi hazırlanmaya başlanmış. 2010 yılı G20 zirvesinde Basel III dünyaya duyurulmuştur (Sazak, 2015:

75).

Basel III ile hedeflenen kalemlere bakacak olursak (Yardımcıoğlu ve Bay, 2010: 31-24);

- Riski daha kolay yönetim ve denetim mekanizmalarında gelişim sağlamak,
- Şeffaf ve anlaşılabilir bir bankacılık sistemi oluşturmak,
- Basel II'deki Sermaye yeterlilik rasyosu oranları hesaplamalarında yeni hesaplama kalemleri getirmek,
- Bankacılık sektöründe oluşabilecek şoklara karşı direnç kazandırmak.

Yaşanan uluslararası krizler neticesinde de Basel II 'nin artık yeterli olmadığı anlaşılmış ve Basel III düzenlemeleri duyurulmuş. Akabinde Basel III sadece minimum sermaye yeterlilik miktarını artırılması ile bunun yanında ek yeni kriterler de ortaya çıkarmıştır (Akaragitmez, 2014: 25).

Türkiye'deki bankaların stres testleri sonucunda yapılan değerlendirmede sermayelerinin yetersiz olduğu kar yedekleri ve dağıtılmamış karların ve buna benzeyen kalemlerin sermaye içindeki paylarının yüksek olduğu fark edilmiştir.

Basel III'e ait öz kaynak hesaplaması hali hazırda ülkemiz için kullanılmamaktadır (Cangüler vd. 2010: 12).

Ayrıca Türkiye'de % 8 olan sermaye yeterlilik rasyosu 2006 yılında yaşanan krizler sonucunda sağlam bir sermaye yapısı kazandırmak maksadıyla %12 seviyelerine çıkarılmıştır. Nitekim bu sayede 2010 yılında yaşanan krizde bankacılık sistemimin en az hasarla krizi üstünden atmayı bilmiştir (Cangüler vd. 2010: 13).

Türkiye'de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu asgari SYO 'yu %

12'ye çıkarmasıyla birlikte sermayenin çoğunlukla mevduatlardan karşılanmasına olanak sağlayarak diğer ülke bankalarından ayırt edici bir özelliğe de kavuşmuştur. Bu sayede krizlerden en az hasarla etkileneceği beklenmektedir (Efsane, 2013: 79).

Yeni Türk Ticaret Kanunu ile Basel III' e uyum maksadıyla Anonim şirketlere bağımsız denetimin yapılması zorunlu hale getirilmiştir. Aynı zamanda bağımsız dış denetim firmaları mali tabloların uygunluğunun denetimini de yapması zorunlu kılınmıştır. Yeni Türk Ticaret Kanununda sermaye firmalarını üçe ayırmıştır ve bunun tanımına küçük, orta ve büyük ölçekli işletmeler (KOBİ) ismini vermiştir. Bunlara da bağımsız denetim zorunluluğu getirilmiş ve Küçük ve orta ölçekli firmalara Yeminli Mali müşavirler veya Serbest muhasebeci mali müşavirler tarafından denetimlerin yapılmasına olanak sağlanmıştır.

Basel III'ün uygulanması için ilk yapılması gerekenin mali tablolarda şeffaflığın sağlanması, UMS/UFRS'nin veya TMS/TFRS'nin uygulamaya geçilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte mali tabloların güvenilirliği arttırılmış olacağı beklenmektedir. Ayrıca şirketlerden beklenen daha açık ve anlaşılabilir muhasebe standartları olması ve hesap verilebilirliğin gerçekleştirilebilmesini sağlamaktır (İTO (İzmir Ticaret Odası), 2014).

Yeni TTK, Basel II'nin şeffaflık prensiplerine ve Basel III'e uyum sağlanması amacıyla ekonomik yapısı uygun olan firmalarla uygun olmayan firmaların birbirinden keskin sınırlarla ayırmaktadır. Bu özelliklere uyum sağlayan KOBİ'ler kendilerine özgü bir raiting puanına sahip olacak ve kredi temininde daha düşük maliyetlerle karşılaşacaktır.

3.3.1.1 BASEL III Düzenlemelerinin Bankalar Üzerinde Doğabilecek

Etkileri

Dünyada yaşanan krizlerin çoğu bankacılık sistemine olan kredilerin geri ödenmemesinden ve ülkelerin cari açık oranlarının yüksek olmasından

kaynaklanmıştır. Krizlerin daha az hasarla karşılanması ve bankalar üzerinde denetim ve etkinliği sağlamak amacıyla 1988 yılında Basel I uzlaşısı yayınlanmıştır. Bu uzlaşısı ile sermaye yeterlilik oranı kavramı hayatımıza girmiştir. Ayrıca akabinde piyasa riski kavramı da getirilerek kur ve faiz riskini minimum seviyeye indirilmesi amaçlanmıştır. Basel I uluslararası bankacılık sektöründe işsizlik ve enflasyonu düşürmede etkili olduysa da 1990'lı yıllarda ekonomik sistemlerin değişmesi ile birlikte yeni sorunlar ortaya çıkmaya başlamış ve Basel I'in yetersiz kaldığı anlaşılmıştır (BDDK, 2010: 9).

Basel I'in yetersizliği, 1997-1999 yıllarında yaşanan Rusya ve Asya krizleri ön plana çıkmış; global etkiye sahip bu krizlerle, ihraççılar ve ithalatçılar arasındaki rekabet artmış; akabinde hızla azalan yabancı sermayenin ülkeden kaçması engellenememiştir. 2004 yılında son haline kavuşan Basel II kriterleri kur riski ve piyasa riskinin yanına operasyonel risk kavramını kazandırmıştır. Ayrıca kamunun da denetim ve gözetim mekanizması oluşturması gerekliliği gündeme getirilmiştir. Basel II kriterleri işsizlik oranlarında bir azalma meydana getirdiyse de enflasyon üzerinde etkisi olmadığı ayrıca Amerika ve Avrupa bölgesi ülkelerinde bütçe açıklarında bir azalma olduğu da gözlemlenmiştir. Basel II ile birlikte Amerika'daki sorunlu kredilerdeki azalma gözlemlenmesi, batan banka sayılarında ise keskin bir durgunluk izlenmesi Basel II'nin kısa vadede amacına ulaştığı anlamına gelmekteydi. Nitekim 2007 yılına gelindiğinde türev ürünlerin yüksek riskli yapısı ve yeniden menkul kıymetleştirme işlemlerinin artması bankacılık sistemi kilitlemeye yetmiştir (BDDK, 2010: 9).

2008 yılında yaşanan global kriz neticesinde bankaların ve ekonomik sistemin düzenleme ve denetime ihtiyacı olduğu gereği hissedilmiştir. Bu kriz ile birlikte likidite yetersizliğinin büyük bir sorun teşkil ettiği anlaşılmıştır. Basel I ve II'ye bakıldığında kur riski, piyasa riski ve operasyonel riskin kısa vadeli önlemler sağladığı fakat likidite yeterliliğinin irdelenmemesi ve likit değerlerin kalitesinin göz ardı edildiği anlaşılmıştır. Bunun neticesinde Basel III'de likidite sorunu üzerinde yoğunlaşarak çeşitli kararlar alınmıştır.

2008 yılında yaşanan küresel kriz sonrası hedeflenen Basel III kriterlerinin ekonomik etkinliğine bakacak olursak (BDDK, 2010: 10);

- GSYH verileri 2008 öncesinde artmaktra iken kriz sonrası düşüş kaydedilmiş fakat Basel III'ün devreye girmesi ile tekrar artış eğilimine girmiştir.
- Enflasyon rakamları Basel II sonrası artmakta iken, kriz sonrası azalmaya başlamış, Basel III uzlaşısından sonra ise tekrar artış eğilimine geçmiştir.
- Kamu borçlarının GSYİH'ya oranına bakarsak merkez bankalarının sürekli piyasaya likidite sunmalarından dolayı hem kriz öncesi hem kriz sonrası artış gözlemlenmiştir.
- Bütçe açıklarının GSYİH'ya oranına baktığımızda Basel III uzlaşısından önce oranlarda artış gözlemlendiği, uzlaşısı sonrasında ciddi bir azalma eğilimine girdiği gözlemlenmiştir.

Basel III ile amaçlanan tüm dünya ülkeleri arasında standart bir finansal çevre oluşturmaktır. Bunun sonucunda Basel I ve II deki gibi hızla uygulanmaya başlamayıp zamana yayacak şekilde ekonomiye adapte olması sağlanmıştır.

Yaşanan geçmiş küresel krizler incelendiğinde bankalar özellikle ekonominin pozitif olduğu ve genişleme sağlandığı dönemlerde piyasaya daha fazla kredi verdiğini ve banka ortaklarının yüksek kar elde ettikleri ve çalışanlara da temettü dağıttıkları, ekonomik konjonktür gerilemeye başladığı dönemlerde ise piyasaya daha düşük miktarlarda kredi verdiği gözlemlenmiş olup daha az verilen kredi ülkenin ekonomik büyümesini da daha çok düşürdüğü gözlemlenmiştir. İşte Basel III' de bu tür olumsuzlukların önüne geçmek için döngüsel sermaye tamponu ile sermaye koruma tamponu uygulaması devreye sokulmuştur. Aslında bu durum bankaların özkaynak yapılarını olumsuz etkileyip daha düşük karlar elde etmesine sebep olacak olsa da ülke için ekonomik gelişmesine katkı sağlayacağı beklenmektedir. Bunun yanında bankacılık sektörünün daha kuvveti bir yapıya sahip olması demek makro ekonomik

olarak ülke ekonomisinin de daha güçlü olacağı beklenmektedir.

Basel III' ün aslında ekonomiler için ve banka batmalarını önlemek için olumlu olduğunu söylesek de bankalar için bazı olumsuzluklar yaratacağı da beklenmektedir. Nitekim Basel III' ün uygulamaya geçirdiği yüksek sermaye yapısı gerekliliği büyük ölçekli bankalar için bir sorun oluşturmaya da orta ve küçük ölçekli bankaların sermaye bulma konusunda hali hazırda zaten zorlandığını, yeterli sermaye bulsa da sermaye miktarını koruma çabasının sonucunda yüksek karşılık oranları küçük ve orta ölçekli bankalar için sıkıntı doğuracaktır.

Basel III düzenlemelerinin yayınlanması ve hayata geçirilmesi esnasında ülkeler arası bankacılık mevzuatı farklılıklarının yüksek olması, yayınlanan uzlaşma kurallarının tüm dünya ile aynı anda gerçekleşmesinin önüne geçmektedir. Literatürde bu uyumsuzluğa denetim arbitrajı adı verilmiştir. Bunun yanında Basel III kriterlerinin zamana yayılarak uzun bir zaman dilimini kapsaması ve kademeli olarak uygulanmaya başlaması planlaması yapılmıştır. Bu planlamanın amacı aslında bankaların aniden kaynak bulamamalarını düşünmeleri olgusundan doğmaktadır. Nitekim bankaların uzun zaman diliminde daha düşük maliyetlerle düzenlemelere uyum sağlamaya çalışması aslında Basel III düzenlemelerine uyum için adaptasyon sorununu da beraberinde getirecektir.

Basel III kriterlerine uyum sürecinde bankaların vereceği kararlar aslında doğrudan doğruya ülke ekonomisine de etki edecektir. Örnek verecek olursak banka sermaye yeterliliğini sağlamak için temettü dağıtmayıp onun yerine daha az sermaye gerektiren işlemlere yönelmeye başlaması aslında bankanın ana işlevlerinden uzaklaşmasına sebep olacaktır.

3.3.1.2 Basel III Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörü Üzerinde Doğabilecek Etkileri

Finansal sektörlerde oluşabilecek krizleri minimum seviyeye indirmek ve kriz sonrası oluşabilecek zararlara karşı bankacılık sisteminin dayanıklılığını arttırmak amacıyla 2009 yılında Basel III kriterleri yayınlanmıştır. Nitekim 2008 krizi sonrasında bakıldığında finans sektöründe yaşanan bu kriz domino etkisi yaratarak tüm dünyaya sıçramış ve ülkelerin büyüme ve kalkınma rakamlarında büyük kayıplar yaşatmıştır. Basel III ile tüm bankacılık sektörlerindeki sermaye yapısını güçlendirmek ve krizlere karşı daha az zararla atlatılması amaçlanmıştır. Getirilen bu kriterlerin her ne kadar pozitif yönlerinin olabileceğinin yanında bankacılık sektörüne ek maliyetler oluşturacağı ve karlılığı göreceli olarak düşürebileceği öngörülmüş; akabinde kredi faizlerinin hızla yükselebileceği, bunun da özel sektörün tüketim ve yatırım harcamalarında kısıtlamaya götüreceği öngörülmüştür (BDDK, 2010: 11).

Türkiyede geçmiş krizleri incelediğimizde 2000 ve 2001 yıllarındaki büyük bankacılık krizlerini atlattığını görüyoruz. Bu krizler sonrası BDDK tarafından bankalara getirilen bir takım zorunluluklar neticesinde Türkiye’de sermaye yeterlilik oranı %19 lar civarına çıkarılmış, bu durum da Türkiye’yi 2010 dünya finansal krizinden en az etkilenen ülke durumuna getirmiştir. Nitekim 2008 krizine de baktığımızda OECD ülkelerinin kamusal desteklerle özel bankaları finanse etmeye ihtiyaç duyması ve Türkiye’nin hiçbir müdahale yapmadan yoluna devam etmesi Türk Bankacılık sektörünün ne denli güçlü temellerle sağlamlaştığının göstergesidir. Bu göstergeler ışığında BDDK ve Merkez Bankası’na göre; Basel III düzenlemelerinin tamamıyla ülkemizde uygulamaya başlanması, gerek bankacılık sistemimizi, gerekse ülkemizin ekonomik kalkınma ve büyüme hedeflerini hiçbir şekilde kötü yönde etkilemeyecektir. Bunun nedeni olarak ise Türk bankacılığının güçlü sermaye ve likidite yükümlülüklerinin olduğu söylenebilir (BDDK, 2010: 11).

Tablo 6: Banka Bilançolarında Özkaynak Unsurlarının Gelişimi

					Değişim (%)			
					2013/3-2014/3		2013/12-2014/3	
(Milyon TL)	2012/12	2013/3	2013/12	2014/3	Tutar	%	Tutar	%
Ödenmiş Sermaye	54.636	55.043	59.327	59.715	4.671	8,5	388	0,7
Yedek Akçeler	103.641	116.313	122.744	134.393	18.080	15,5	11.649	9,5
Ödenmiş Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	0	0	0	0	0		0	
Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Farkları	2.738	4.115	2.374	6.906	2.791	67,8	4.532	190,9
Menkul Değerler Değerleme Farkları	15.074	12.820	2.427	2.447	-10.373	-80,9	19	0,8
Dönem Karı (Zararı)	23.523	7.050	24.664	6.069	-980	-13,9	-18.595	-75,4
Geçmiş Yıllar Karı (Zararı)	-17.671	-9.106	-17.813	-7.313	1.793	-19,7	10.500	-58,9
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	181.940	186.236	193.723	202.217	15.981	8,6	8.494	4,4

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü

Tabloya bakıldığında; sermaye ve benzeri kredilerin oranları düşük, buna nazaran kar yedekleri, ödenmiş sermaye ve dağıtılmamış karların çok daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu uygulama Basel III düzenlemelerinde de yer almaktadır ve özkaynaklar arasında yedek akçelerin oranının çoğaltılması şok ve kriz dönemlerinde daha sağlam sermaye yapısını ifade etmektedir. Dolayısıyla Türk Bankacılık sektöründe finansal sürdürülebilir istikrarın da stabil olarak sağlandığını göstermektedir (BDDK, 2010: 11).

Açıklanan son rakamlara bakacak olursak 2016 yılında bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı ortalamasının Türkiye’de %15,49 olarak gerçekleştiğini görmekteyiz. Yıllar içinde yaşanan siyasi değişiklikler ve ekonomik konjunkturdeki dalgalanmalar ufak da olsa bu oranı etkilese de gelinen noktada oldukça yüksek bir orana sahip olduğu aşikardır.

BDDK, Basel III kriterlerine geçiş düzenlemelerine uyum sürecinde “Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik” ile “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” adı altındaki düzenlemeyi 01.01.2014 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 05.09.2013 tarihli 28756 sayılı resmi gazetede yayımlamıştır. Bu yönetmeliklere göre asgari sermaye yeterlilik oranı %8 oranında sabit tutulmuştur. Fakat %8’lik oranın içinde çekirdek sermaye

yeterliliği oranı %4,5'a (Basel III' e göre 2014 yılı asgari seviye %4) ve asgari ana sermaye yeterliliği oranı %6'ya (Basel III'e göre 2014 yılı asgari seviye %5,5) olarak belirlenmiştir. Nitekim sadece bu verilere baktığımızda Türkiye'nin yaşanabilecek olumsuzluklara karşı hazırlıklı olduğunu görebiliriz (BDDK, 2010: 14).

BDDK'nın "Bankaların Likidite Yeterliliğinin llmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" kapsamında yayınladığı döviz cinsinden likidite yeterlilik rasyosunun minimum %80, likidite yeterlilik rasyosunun toplamı ise %100 olması gerekmektedir. İlave olarak (likit varlık / (nakit girişleri + nakit ıkışları)) formülüyle hesaplanması gerekliliği duyurulmuştur.

Türkiye'de 2008 finansal krizinden önce uygulanmaya başlamış olan likidite yeterliliğinin sağlanması ve sermaye yeterlilik rasyosu Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun düzenleyici kuruluş olarak önlem alma yeteneğinin önemli bir göstergesi olmuştur.

Türkiye'nin jeopolitik konumundan kaynaklanan birçok problem ile karşı karşıya kalmaktadır. 2008 yılı küresel finansal krizin etkisi ile Türkiye'de daralma yaşansa da 2010 yılına kadar tekrar toparlama sürecine girmiştir. 2010 yılında % 8 büyüme gerçekleştiren Türkiye, çevresinde doğan siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle sonraki yıllarda GSYH'da büyük düşüşler gözlemlenmiştir. Suriye ve Irak savaşları, i siyasal problemler, uluslararası döviz şoklarının etkili olduğunu söyleyebiliriz. BDDK tarafından bankaların tutması gereken yeterli sermaye oranlarının önceden görüp yükseltme kararı alması ve bankaların buna uyum sağlaması sonucu Türkiye'deki bankalar Basel III kriterlerine fazlasıyla uyum sağlayan ve Avrupa bankaları ile kıyaslandırıldığında daha sağlam temelleri olduğu sonucuna varabiliriz.

Sermaye yapısı olarak Türk bankacılık sektörünü incelediğimizde, çekirdek sermaye enstrumanlarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Basel Kriterlerine göre Sermaye yeterlilik rasyosunun % 8 belirlenmiş olmasına karşın Türkiye'de en az % 12 olması amaçlanmış, bu sayede Türk bankalarının krizlere karşı sorun yaşamayacakları belirtilmiştir (BDDK, 2010: 11).

Basel III'ün finansal sektörlere yararları incelendiğinde dışlama etkisi kavramı da konuya dahil olabilecektir. Sermaye yeterlilik rasyosunun çeşitli alanlarda farklılık göstermesini ortaya çıkaran belli ölçekler ile ve belli oranlar ile ortaya çıkabilecektir. Nitekim Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye yeterlilik rasyosu oranı Basel III standartlarının oldukça üstünde olduğu gibi, bundan daha yüksek seviyede olan yasal standartların da üzerindedir (BDDK, 2010: 13).

Basel Düzenlemeleri bankacılık sektöründeki riskleri ve oynaklığı minimum seviyeye düşürmek için neredeyse her yıl çıkarılan düzenlemelerle bankacılık sektörünü dayanıklı tutmaya adanmış bir sistemdir. Basel III uygulamalarının stabil koşullarda devam etmesi sermaye yeterlilik oranının % 14 civarlarında kalacağı, buna bağlı olarak da büyüme hızının artış göstermesi beklenebilecektir.

3.4 BASEL 3 KAPSAMINDA BANKACILIK RİSKLERİ VE KAYNAK MALİYETLERİNE ETKİSİ

3.4.1 Basel 3 Düzenlemelerinin Bankalara Kaynak Maliyeti (Kredi Maliyetlerine) Etkisi

Küresel ekonomilerde yaşanan krizlere karşı olarak Basel düzenlemeleri ile bankaların kaynak maliyeti verimliliği optimum seviyelere ulaşırken krizlerin yıkıcı etkilerinin en aza inmesi hedeflenmektedir. Ancak yapılmış olan düzenlemeler Basel II'nin yeterli kalmadığını ortaya çıkarmış ve bu durum neticesinde Basel III düzenlemelerinin hazırlanması sağlanmıştır. Basel II sadece bankaların sahip olması gereken asgari düzeyde sermaye miktarını yükseltmekle kalmamış ve bunun yanı sıra yeni düzenlemeleri de ortaya koymuştur (Altay, 2015:141).

Türkiye'de çalışmakta olan bankaların sermaye yapıları ele alındığı zaman öz kaynaklar arasında yer almakta olan sermaye benzeri kredi oranlarındaki düşüklük, ödenmiş sermaye, kâr yedekleri ve dağıtılmış kârlar gibi çekirdek sermaye kalemlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Bankalar tüm dünya üzerinde olduğu gibi ülkemiz ekonomisi içinde en önemli kaynaklardır. Basel III ile beraber bankaların kredilendirme süreçleri de değişmiştir. Ortaya çıkan yeni standartların ardından kredilendirmeler, bankalar tarafından verilen kredi derecelendirme notuna, kredi limitlerinin hesaplanmasına, kredi maliyetlerinin tespit edilmesine ve teminat yapısına bağlı bir sistemin meydana gelmesinde etkin bir rol oynamıştır. Bu durum da bankaların kredi maliyetlerini etkilemiştir (Candan ve Özün, 2006: 11).

Basel III ile birlikte bankalar daha geniş yelpazede ölçüm tekniklerini kullanmaya başlamış ve risk yönetim sistemleriyle ilgili kurallar daha da katı bir hale dönüşmüştür. Buna rağmen karşılaşılabilecek riskin azaltım araçlarındaki kapsamı genişletilmekte ve bu araçların risklerinin hangi seviyede azaltılmakta olduğunun tespitinde bankaların kendi hesapları ve tecrübelerine daha çok yer verilmesi gerekmektedir. Kredilere yönelik olarak risk azaltım hesapları ve deneyimlere daha çok yer verilmiştir. Kredi maliyetlerine yönelik risk azaltım araçlarındaki varlık, bankaların tutmak zorunda olacakları sermaye tutarlarını azaltarak kredi maliyetleri kapsamında avantajlı bir durumu ortaya koymaktadır.

Olağan yaşantımızda sıkça duyduğumuz risk olgusu en temel tanımıyla zarar görme anlamına gelmektedir. Finansal açıdan risk; beklenen bir sonuç ile gerçekleşebilecek bir sonuç arasındaki standart sapma olup belirsizlik yaratan bir sonuçtur. Belirsizlik ne kadar fazla ise risk o derecede fazladır (Alkin, Savaş, Akman 2001,105).

Risk tanımını formülize etmemiz gerekirse ;

Risk= Volatilite= Belirsizlik= Standart sapma

Finansal Sektörlerde risk 2'ye ayrılır:

1. Sistemik Risk: Sistemik risk, Tüm menkul kıymetlere aynı oranda etki yapan başka bir deyişle pazarı etkileyen faktörlerden doğan ve fakat

farklılaştırma süreyiyle ortadan kaldırılması mümkün olmayan risktir. Yapılan araştırmalar menkul değerlerin toplam riskinin yüzde 25 ile yüzde 50'lik payının Pazar riskini oluşturduğunu göstermiştir. Kısaca sistematik riskin sebeplerini sıralayacak olursak (Okka, 2009:367) :

- Faiz oranı değişiklikleri,
  - Satın alma gücündeki değişiklikler (Enflasyonist risk),
  - Ekonomik konjonktürün gidişatı hakkında yatırımcı beklentileridir.
2. Sistemik olmayan riskler: Sistemik olmayan riskler aslında firmalara has olan ve firmalardan doğan riskleri ifade eder. Sistemik olmayan riskleri doğuran olayları sıralayacak olursak (Okka, 2009:368) :
- Yöneticilerin yönetim kabiliyeti ve firma ile ilgili alınan kararlar,
  - İşçi grevleri,
  - Hammadde sağlama yetenekleri,
  - Üretim, ar-ge, pazarlama, teknoloji, personel ve finansman yapısı verimliliği,
  - Çevre düzenlemeleri gibi çeşitli konulardaki meclis kararları,
  - Ulusal ve uluslararası rekabet koşulları.

Sistemik olmayan riskler arasında sektörel riskler de örnek olarak verilebilir. Tavuk eti sektöründeki X işletmesi bulunduğu iklimde meydana gelecek kuş gribinin etkisiyle hızlı bir şekilde tüm sermayesi olan tavukları kaybedebilmesi ve akabinde işletmenin varlığını sürdürmeyecek seviyeye gelerek varlığının son bulması sistematik olmayan riske örnek olarak verebiliriz.

3.4.2 Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yapısı

Sermaye, üretim yapan işletmeler için varlıklar satın almak, üretim sürecini sürdürmek veya bulunan yeni alanlara yatırım yapmak üzere kullanılmıştır. Bankalar ve diğer finansal sektör şirketleri için de aynı amaçla kullanılsa da banka için asıl amaç likidite ve kredi yaratılması için kullanılmasıdır.

Bankaların sermaye yapılarını belirlemedeki en büyük kısıt kanunen kabul edilen yasal zorunluluklardır. En önemli sınırlama, bankaların sermaye yeterliliklerinin hesaplanmasında ve değerlendirilmesinde uluslararası kurallar bütününe sunan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) tarafından kamuoyu ile paylaşılan standartlardır. Basel Bankacılık Denetim komitesi 1974 yılında uluslararası küresel piyasalarda gerçekleşen döviz ve bankacılık krizlerinin akabinde bankaların zararlarını en aza indirmek amacıyla bir başka deyişle bankaların risk sınırlarını çizebilmek amacıyla kurulmuştur. Bunlardan en önemlisi bankaların sermaye yeterliliğine yönelik getirdiği kısıtlamalardır. Bu kısıtlamalar ilk olarak 1988 yılında Basel I standartları başlığı altında yayınlanmış fakat küresel ekonomik bunalımların devam etmesi ve Basel I'e eleştirilerin artması sonucu 2004 yılında Basel II düzenlemeleri yayınlanmış ve bu düzenlemelere ek olarak 2010 yılında Basel III standartları getirilmiştir. Geniş perspektiften bakıldığında bu standartlar sermaye yeterliliği hesaplama mantığında önemli sapmalar meydana getirmemektedir. Örnek verecek olursak Basel III, Basel II gibi sermayenin hesaplanması usulünü değiştirmemiş fakat gerçekleşen son finansal krizlerdeki eksiklikleri tamamlayan bir nitelikte yayınlanmıştır. Basel I' de minimum sermaye oranı (Toplam Sermaye / Kredi Risk Primi + Piyasa Riski > %8) olarak tanımlanmışken, Basel II'de (Toplam Sermaye / Kredi Risk Primi + Operasyonel Risk >%8) olarak düzeltilmiştir (BDDK,2010).

Basel III'e bakacak olursak hesaplama yöntemi değiştirilmemiş ancak ek düzenlemeler olarak, mevcutta süregelen özkaynak ve sermaye yeterliliği hesaplamasında sermayenin hem niteliğinin hem de niceliğinin artırılmasına yönelik kurallar ile dönemselliğe bağlı olarak kullanılacak ilave sermaye tamponu oluşturulması gibi başlıklar mevcuttur. Bahsi geçen hususlara ilave olarak daha önce Basel II uygulamalarının en büyük eksikliği olarak görülen likidite yeterlilik ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranları gibi hususlarda da yeni düzenlemeler getirilmiştir (BDDK,2010:1).

3.4.2.1 Özsermaye Tanımı

Firmaların ya da finansal kuruluşların kuruluş aşamasında olabileceği gibi faaliyet döneminde de kuruluşun ortakları tarafından sağlanan kaynaklar şeklinde tanımlanabilir. Başka bir deyişle (Net Varlık Tutarı – Borçlar (yabancı kaynaklar)) arasındaki olumlu fark öz sermayeyi verir.

Bankalarda özsermayenin:

- Kriz ve finansal şok dönemlerinde bankanın varlığını idame ettirme,
- Olası risklerden doğabilecek zararları karşılama,
- Bankanın varlığını idame ettirebileceği konusunda kamuya ve bankaya borç verenlere güven verme,
- Bankanın faaliyete geçmesi için özellikle kuruluş döneminde gerekli olan iktisadi varlıkların alınmasına kaynak sağlama,
- Zaman içerisinde ortaklara düzenli olarak kar payı dağıtabilmesine olanak sağlama,
- Bankanın tasfiye olması durumunda alacaklılara kayıplarını en düşük seviyeye indirme gibi temel ve önemli işlevleri vardır.

Bunlardan en önemlileri ise bankalara borç veren mudillere güven verme, risklerin sonucunda doğabilecek zararları en hızlı sürede karşılama ve ekonomik bunalım dönemlerinde bankanın faaliyetlerini sürdürebilmesine olanak sağlamasıdır.

3.4.2.2 Öz Sermaye ile Finanman

Öz sermaye ile finansmanın üstünlükleri ve sakıncaları olarak iki başlık altında inceleyebiliriz.

3.4.2.3 Öz Sermaye ile Finansmanın Üstünlükleri

- Öz sermaye banka için sürekli bir kaynak niteliğindedir ve belirlenmiş bir vadesi yoktur.
- Yabancı kaynaklardan farklı olarak öz sermaye bankaya faiz gibi sabit bir yükümlülük getirmez. Bankalar kar elde ettiklerinde yönetim kurulu kararları neticesinde kar payı dağıtabilirler.
- Öz sermaye bankaların olası zararlarına karşı emniyet sübabı görevi gördüğünden öz sermayedeki artışlar bankanın kredi değerini yükselterek, ek ilave kaynaklar bulmasını kolaylaştırır.
- Bankalar sağlam bir öz sermaye tabanı olmadan sürekli olarak yabancı kaynak sağlayamazlar. Bankaların mevduat sağlaması ve mevduat dışı yabancı kaynak sağlayabilmeleri için güçlü bir öz sermaye yapısına sahip olması gerekmektedir.
- Anlık piyasa koşullarına göre belirli zamanlarda yeni hisse senedi çıkartarak kaynak sağlamak, yabancı kaynak sağlamaya göre daha uygun olabilir.
- Öz sermaye bankaların büyük ekonomik şoklara, konjonktürel dalgalanmalara, finansal krizlere karşı ayakta kalma gücünü arttırmaktadır. Öz sermayesi güçlü olan bankaların krizler karşısında oluşabilecek risklere karşı varlığını devam ettirmesini sağlamakta ve bankanın temerrüde düşme riskini de en aza indirmektedir.

3.4.2.4 Öz sermaye ile Finansmanın Sakıncaları

- Yabancı kaynak maliyetine kıyasla öz kaynak maliyeti daha yüksektir. Riskin daha yüksek olması sebebiyle ortaklar yatırımlarına karşılık risklerini de karşılayacak oranda bir gelir beklerler. Bunun sonucunda öz sermaye maliyetinin yabancı kaynak maliyetinden daha yüksek olmasını doğurur.
- Sermayeye ödenen temettüler vergiden düşürülememektedir. Yabancı kaynaklar için ödenen faizler gider yazılabiliyorken dağıtılan kar payları

vergiden düşürülememektedir. Bu durum da bankanın kaynak maliyetini arttırmakta öz sermaye karlılığını azaltan bir etki yaratmaktadır.

- Öz sermayenin finansal kaldıraç etkisi yoktur. Bankalar öz sermayeye göre daha düşük maliyeti olan mevduat ve mevduat dışı kaynakları kullanarak finansal kaldıraç etkisiyle öz sermaye karlılığını arttırabilirler.
- Yeni hisse senetlerinin çıkarılması, başka bir deyişle yeni ortaklar alınması bankanın karının daha fazla ortakla paylaşmasına dolayısıyla mevcut ortakların kar payının düşmesine sebep olacaktır. Buna karşılık banka borçlanma yoluyla daha ucuz ve sabit maliyetli yeni kaynaklar elde edebilir. Öz sermaye ile alınan ortaklar diğer ortaklar gibi hak iddaa edeceğinden olumsuz etkiye sahiptir.
- Öz sermaye için yeni hisse senedi çıkartmanın maliyeti dışarıdan yabancı kaynak sağlama maliyetine göre daha yüksektir. Nitekim yeni hisse senedi ihracı sırasında finansal araclara ödenecek komisyon bedelleri vb. giderler büyük bir maliyet unsuru olacaktır (Akgüç, 2007:350).

3.4.3 Sermaye Yeterliliği

Bu oran bankanın özsermaye (ödenmiş sermaye, karşılıklar, yeniden değerlendirme fonu) ve net kardan oluşan özkaynakların derecesini ve gücünü ölçer. Aynı zamanda geçmiş yıl zararlarının ve cari yıl zararlarının da çıkarılması gerekir. Sermaye yeterliliği sadece özkaynakların yeterli olup olmadığını değil, özkaynakların seviyesi ile bankanın faaliyetleri arasındaki korelasyonun ölçülmesine de olanak sağlar. Bunun yanında bu oranlarla banka borçlanma derecesi de tespit edilmiş olur (Uzunoğlu,1996:4).

$$\text{Özkaynak} / \text{Toplam Aktifler} = (\text{Özkaynak Yoğunluğu})$$

$$\text{Yabancı Kaynaklar} / \text{Özkaynak} = (\text{Kaldıraç})$$

Formülleri ile Özkaynak yoğunluğunu ve kaldıraç oranını bulabiliriz.

Sermayeye ilişkin oranları daha iyi ve detaylı anlayabilmemiz için aşağıdaki tabloya bakacak olursak:

Tablo 7: Ana sermaye ve Üçüncü Kuşak Sermaye Kalemleri

Ana Sermaye-Total Capital	Üçüncü Kuşak Sermaye (Tier 3)
Çekirdek Ana Sermaye (Tier 1-Birinci Kuşak)	Kısa Vadeli Sermaye Benzeri Krediler
Ödenmiş Sermaye	Sermayeden İndirilen Değerler
Dağıtılmamış Karlar	Şerefiye
Yedek Akçeler	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
Diğer	Ertelenmiş Vergi Aktifi
Melez Araçlar (Hem borç hem özkaynak özelliği taşıyan araçlar, örneğin imtiyazlı hisse senetleri vb.)	Peşin Ödenmiş Giderler
Katkı Sermaye (Tier 2-İkinci Kuşak)	Banka ve Finansal Kuruluşlara Yapılan Yatırımlar
Sermaye Benzeri Krediler	

Kaynak: BCBS (1988:3), BCBS (1996:7), BCBS (2004:12), Çalışır ve Şahin (2011:94)

Bu tanımlara bakacak olursak Basel III'ün yayınlanması ile birlikte aslında sermaye tanımının değiştiğini de söyleyebiliriz. Özellikle de uluslararası piyasalarda faaliyet gösteren bankaların en çok tartıştığı ve itiraz ettiği konulardan biri de bahsedeceğimiz bankaların sermaye yapıları hakkındaki değişikliklerdir. Krizler sonrası yapılan incelemeler sonucunda da bankaların Tier 1 dediğimiz ana sermaye ve Tier 2 dediğimiz katkı sermayesi raporlanırken farklı makyajlamalar ile yüksek gösterildiği gözlemlenmiştir (BCBS,2010; Cangürel, 2010).

Basel Komitesi bu gibi durumların önüne geçmek amacıyla indirim kalemlerini arttırıp ve bunun akabinde tanımları daraltarak, ana sermaye ile birlikte katkı sermayenin daha rasyonel ve daha güçlü hale getirmesini sağlamıştır. Yine aynı kapsamda katkı sermayesinin de ana sermayenin % 100'ünü geçmemesi kuralını getirmesi ile 3. kuşak sermaye tanımının da eklendiği Tier 3 rasyosunu hesaplamalardan çıkarmıştır (Çalışır ve Şahin, 2011:95). Arttırılmış indirim kalemleri ve ayrıca sermaye tanımının daraltılması sebebiyle, bankaların sermaye yeterlilik rasyolarında büyük oranda düşüşler gerçekleşmiştir (BCBS,2010:b).

- Sermaye yeterliliğine yönelik çıkarılan düzenlemelerde Basel II 'de % 2 olan minimum çekirdek ana sermaye rasyosu Basel III'de % 4,5'e çıkarılmıştır.

- Minimum ana sermaye rasyosu dediğimiz ana sermayeyi ve diğer sınırlandırıcı finansal araçları birlikte içeren minimum ana sermaye rasyosu (Birinci nesil- Tier 1) Basel II’de %4 iken Basel III’de %6’ ya çıkarılmıştır.
- Minimum ana sermaye rasyosu % 6 olarak belirlenmiştir.
- Aynı zamanda yukarıdaki yeniliklere ilaveten Basel II’de adından bahsedilmemiş olan sermaye koruma tamponu (Capital conservation buffer) kavramı getirilmiş ve konjonktürel sermaye koruma tamponu ismi verilen yeni oranlar da bankacılık sistemine eklenmiştir.

Tablo 8: Basel II ve Basel III düzenlemelerinde asgari oranlar karşılaştırılması

ORANLAR		Basel II		Basel III	
		Asgari Oran %	Asgari Oran %	Koruyucu Tampon Dahil %	Tampon %
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	Özkaynaklar Risk Ağırlıklı Aktifler	8	8	10.5	
Minimum Ana Sermaye Rasyosu	Ana Sermaye Risk Ağırlıklı Aktifler	4	6	8.5	
Çekirdek Ana Sermaye Rasyosu	Çekirdek Ana Sermaye Risk Ağırlıklı Aktifler	2	4.5	7	

Kaynak: Koğar (2010:11)

Basel III ile birlikte minimum çekirdek ana sermaye rasyosunu ve sermaye koruma tamponunu birlikte düşünürsek (%4,5 ve % 2.5) bankaların tutmakla zorunlu oldukları sermayesinin risk taşıyan varlıklarına oranının %7 olması gerektiğini görmekteyiz. Oranın % 4,5 ve altına inmesi durumunda ise ilgili düzenleyici kuruluşlar tarafından bankalara müdahale edilmesi gerektiği şeklinde yeni bir düzenlemeye gidilmiştir.

3.4.3.1 Basel III Düzenlemesi ile Sermayenin Bankalara ve Bankacılık Sektörüne Sağladığı Olumlu Etkiler

Basel III düzenlemeleri ile bankalara yüksek sermaye gereksinimlerinin sonucunda sağlam bankacılık ve iyi çalışan bir finansal sistem sağlamaları istenmiştir. 2008 küresel finansal kriz sonucunda oluşan sistematik riskleri azaltmak amacıyla

bankaların artan sermaye gereksinimlerinin destekleyen temel argümanlar çıkarılmaya başlanmıştır. Özellikle riskliliği ve yüksel kaldıraç oranına sahip bankaların varlıklarında meydana gelebilecek en ufak bir düşüş akabinde iflaslara yol açabilmekteydi. Günümüz şartlarında küresel finansal sistemde her birim birbiri ile bağlantılı olduğundan domino etkisi yaratarak tüm dünyayı finansal krizin eşiğine getirebilmekteydi. İşte bu sebeplerden dolayı bankacılık otoriteleri Basel Düzenlemeleri adı altında sıkı bankacılık düzenlemelerinin çıkarılmasına sebep olmuştur.

Bahsettiğimiz sıkı bankacılık düzenlemelerinin bir başka olumlu etkisi ise mevduat sigortası ile ortaya çıkan ahlaki tehlike ile sosyal maliyetlerin azalmasıdır. Daha detaylı açıklamamız gerekirse bir bankanın iflas etmesi halinde ilgili hükümetler bankayı kurtarmak için vergi mükelleflerinin paralarını kullanmaktadırlar. İşte bu durum da vergi mükelleflerini aslında kendilerinin onayı alınmadan bankalara nihai kredi sağlayan kredi mercii durumuna getirir. Sermayeye yönelik çıkarılan yeni ve sıkı düzenlemeler vergi mükellefleri için faydayı iki şekilde dağıtır. Birinci faydada, bankaların özkaynak gereksinimlerinin artması özkaynak tamponunun bankanın varlık değerindeki şok düşüşlerin önüne geçmesi sonucunda kurtarma paketlerine gerekliliği azaltacaktır. İkinci faydası ise hükümetler tarafından bankaların kurtarma operasyonlarının gerekli görülmesi sonucunda, güçlü sermaye yapısına sahip bankaya gereken desteğin miktarı minimum seviyede olacaktır doğabilecek kayıplar da özsermaye tarafından karşılanacaktır.

Bankaların sermaye gereksinimlerinin artması aynı zamanda küçük bir bilanço ve kredi karşılıklarının da düştüğü anlamına gelmemektedir. Bankanın özkaynak tamponunu arttırması, özünde bankaların kredi verme gücünü sınırlamamaktadır. Bankalar bilançolarını azaltmak yerine bilanço genişlemesi yaparak ve özkaynak ihracı yoluyla tüm varlıklarını ve yükümlülüklerini koruyarak kaldıraçlarını düşürebilirler. Bu sayede özkaynak ihracı sonucunda kreditorlerin durumunu daha da iyileştirir ve bu durum bankanın sermaye gereksiniminin sonucu olarak gerçekleştirildiği için finansal piyasalarca bankanın varlığı hakkında kötü bir sinyal olarak algılanmaz (Gasimova: 2015;43).

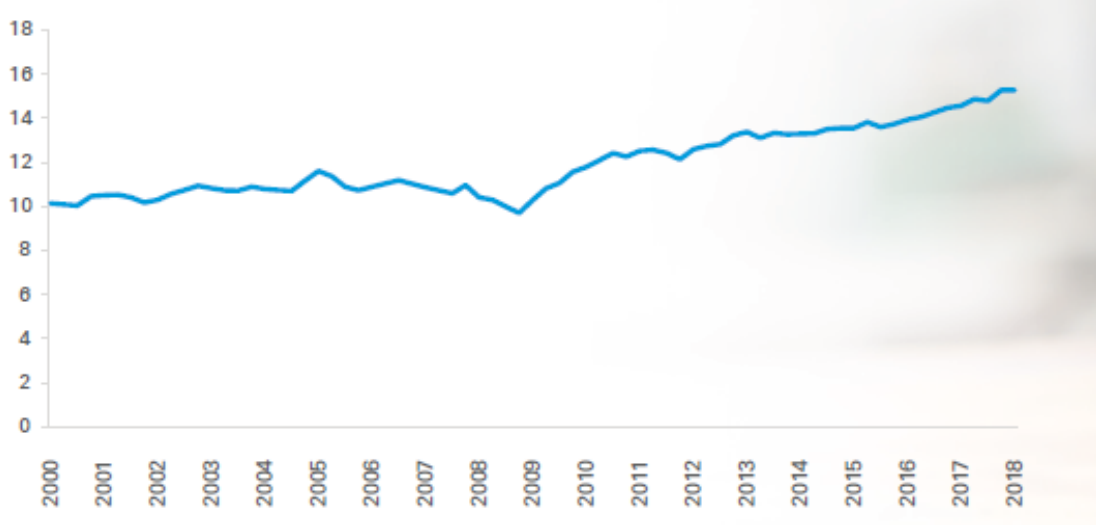
Sermayesi daha güçlü ve daha yüksek olan bankalar daha değerli bankalardır. Bankacılar, özellikle yeni özkaynak ihracı gerçekleştirmekten korkarlar. Çünkü bu işlem sonucunda piyasa oyuncuları tarafından bankanın mevcut hisse senedi değerini düşürmekte ve bunun sonucunda bankanın piyasa değeri de azalmaktadır. Sermaye ilişkisini araştıran bazı akademisyenler ise bunun tam tersi bir sonuca varmışlardır. Mehran ve Thakor tarafından analiz edilen model sonucunda bankaların toplam değeri ile sermayesi arasında ve banka değerlerinin çeşitli argümanları ile banka sermayesi arasından doğru orantılı ve pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varılmış. Bunu kanıtlar nitelikte olay ise son finansal kriz dönemlerinde daha iyi sermaye yapısına sahip olan bankaların hisse senetleri borsada çok daha olumlu bir performans sergilemiştir (Mehran, Thakor: 2009).

2008 finansal krizin sonucunda bankalar Basel III düzenlemeleri gereği sermaye tabanlarını arttırma yoluna gitmiş ve hatta Euro Bölgesinin en büyük 20 bankası 2006 ve sonrasında tehlikenin farkında olduklarını bildirip sermaye tabanlarını toplamda 320 milyar Euro'ya çıkarmışlardır (Slovik & Cournede). Aşağıdaki tablodan da bankaların sermayelerindeki değişim açıkça görülmektedir.

Tablo 9: 2006 -2009 yılları ABD, AB ve Japonya banka sermaye oranları değişimi (Yüzde)

	Banka Sermayesi				Banka Sermayesindeki Değişim
	2006	2007	2008	2009	2006-2009
	ABD				
Çekirdek Sermaye	8.6	8.3	8.4	10.5	+1.9
Ana Sermaye	9.8	9.4	9.7	11.4	+1.6
	Avrupa Birliği				
Çekirdek Sermaye	6.8	6.6	7.3	8	+1.2
Ana Sermaye	8	7.7	8.6	9.4	+1.4
	Japonya				
Çekirdek Sermaye	5.4	5.6	5.6	6.9	+0.8
Ana Sermaye	7.7	7.6	8	9.2	+1.5

Kaynak: Slovik & Cournede

Tablo 10: Dünya bankacılık sektörü ana (Tier 1) sermaye yeterlilik oran

Kaynak: IMF Küresel Finansal İstikrar Raporu, Ekim 2018

3.4.3.2 Basel III Düzenlemesi ile Sermayenin Bankalara ve Bankacılık Sektörüne Olumsuz Etkiler

Bankaların yüksek özkaynaklara sahip olması makro ekonomik olarak negatif etkiler doğurmaktadır. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse yüksek sermaye gerekliliği ekonomilerde mal ve hizmet üretiminde kullanılmayan yararsız kaynaklardandır. Çünkü özkaynaklar sadece kriz zamanlarında likidite etkisi aratmak amacıyla kullanılmakta ve ekonomik büyümeye hiçbir etkisi olmamaktadır. Özetlemek gerekirse yüksek sermaye gereksinimleri banka bilançolarında yatırımları finanse etmemekle birlikte hizmet sunduğu halkın da yaşam standartlarını azaltmaktadır. Bu durum da aslında bir sosyal maliyet doğurmaktadır.

Çeşitli yöntemler ile yapılan araştırmalar sonucunda (ABD, AB, Japonya) Basel III düzenlemelerinin ülkelerin gayrisafi yurt içi hasıla büyümesine negatif etkisi olduğu kanıtlanmıştır. Basel Bankacılık Denetim Komitesinin Makroekonomik Değerlendirme Grubu (MAG) risk ağırlıklı varlıkların sermayeye olan oranında bir puanlık artışın, uygulamaya başladıktan sonraki 4.5 yıl içinde GSYİH düzeyini % 0,19 azalttığını, yani yıllık GSYİH büyüme üzerinde % -0,04 etkisi olduğu sonucuna

varmışlar (Gasimova; 2015:38-MAG; 2010b). Ayrıca likidite düzenlemesinin de etkisi % 0,08 e eşit olduğu ortaya çıkmıştır.

Bankalar için özkaynak yüksek maliyetli bir argümandır. Çünkü sermaye pahalı bir kaynaktır. Sermayenin ucuz olması bankaların son derece güvenli bir yapıya sokacaktır çünkü ucuz sermaye ile piyasada oluşabilecek şoklara karşı daha kolay ve tam bir koruma sağlayabileceklerdi. Fakat ne yazık ki özkaynak tedarikçileri yani paydaşlar bankanın yatırım ve işletme riskini topyekün taşıdıkları için yüksek getiri istemekteler. Bu da sermayeyi pahalı hale getirmektedir.

Bunların yanında çoğu ülkenin vergi sisteminde borç finanslarından elde edilen faiz giderleri vergiden düşürülmekteyken özkaynak finansmanı böyle bir ayrıcalığa sahip değildir.

Yüksek sermaye yapısına sahip olan bankaların karlılığı düşmektedir. Nitekim düşük sermayeye sahip bankalardaki hissedarlar yüksek sermaye yapısına sahip bankaların hissedarlarına göre daha mutludurlar. Bunun nedeni ise düşük sermayeye sahip banka daha fazla getiri elde etmektedirler. Çünkü sermayenin yüksek olması demek bankanın aktif karlılığı için özkaynak getirisini de o derece düşürecektir.

Basel III neticesinde hayata geçirilmeye çalışılan sermayeye yönelik düzenlemeler sonucunda, yüksek sermaye yapısına sahip bankaların aynı zamanda mevcut iş hacimlerini korumakta zamanla yetersiz kalacağını göstermektedir. Bunun yanında sermaye gereksinimi ile sınırlandırılmamış bankaların karlılığı daha yüksek ve istikrarlı olarak elde ettiği yeni karlar ile de doğabilecek zararlarına karşı bir doğal bir tampon oluşturacaklardır (Ackermann: 2011).

Tablo 11: Özkaynak karlılığının azalması

	Sermaye Gereksinimi 8%	Sermaye Gereksinimi 12%	
		Aynı Kredi Faiz Oranı (6%)	Yüksel Kredi Faiz Oranı (6,5%)
	Bilanço Kalemleri		
Krediler	100 ₺	100 ₺	100 ₺
Mevduat	92 ₺	88 ₺	88 ₺
Özkaynak	8 ₺	12 ₺	12 ₺
	Kar Zarar Tablosu Kalemleri		
Kredi Faiz Oranları	6%	6%	6.5%
Kredi Getirisi (Krediler*Faiz Oranı)	6 ₺	6 ₺	6.5 ₺
Mevduat Faiz Oranları	5%	5%	5%
Mevduat Gideri (Mevduat*Mevduat Oranı)	-4.6 ₺	-4.4 ₺	-4.4 ₺
Net Gelir	1.4 ₺	1.6 ₺	2.1 ₺
Özkaynak Getirisi	17.50%	13.33%	17.50%

Kaynak: Elliot, Douglas. J. Quantifying the Effects on Lending of Increased Capital Requirements, Pew Financial Reform Project Briefing Paper 7, 2009b

Bankaların özkaynak karlılığının azalmasını bir örnek yardımıyla daha kolay bir şekilde anlayabiliriz. Kredilerin 100 TL olduğunu ve bankanın tüm varlıklarını temsil ettiğini varsayalım. İlk etapta banka kredilerden % 6 kazanç sağlar. Bankanın tüm sermayesi özkaynak şeklindedir. Bu da Basel Düzenlemelerine göre varlıklarının % 8 i ya da % 12 si olmak zorundadır. Varlıklarının geri kalan kısmı ile banka % 5 maliyet ile mevduatı finanse edebilmektedir. Basel III Düzenlemeleri sonucu bankanın sermaye gereksinimizi %8 den % 12 ye arttırması, özkaynak getirisini % 4 oranında düşürecektir. Tabi unutulmamalıdır ki bankacılık sektörü yüksek ve kaldıraçlı bir rekabet yapısına sahiptir. Banka uygun rekabet şartlarında kredi faiz oranlarını % 6 dan % 6,5 'a yükselterek özkaynak karlılığını tekrar yükseltebilecektir. Nitekim kredi oranlarının da yükseltilmesi banka için müşteri bulma sorununu da ortaya çıkaracaktır.

3.4.4 Basel III Sermaye Düzenlemelerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi

Basel kriterleri temelinde risk yönetiminde verimliliği en yükseğe çıkarmak ve ulusal ve global krizleri önlemeye ya da etkilerini en düşük düzeye indirmeye yönelik

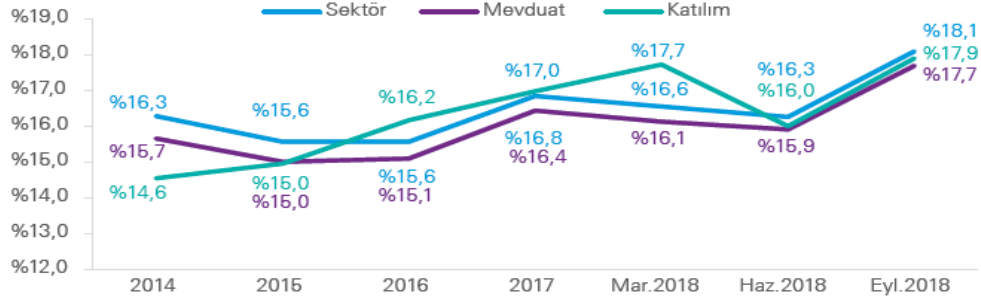
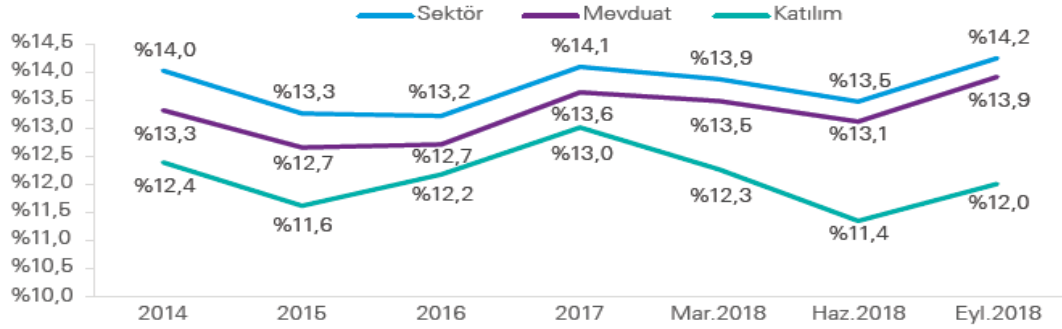
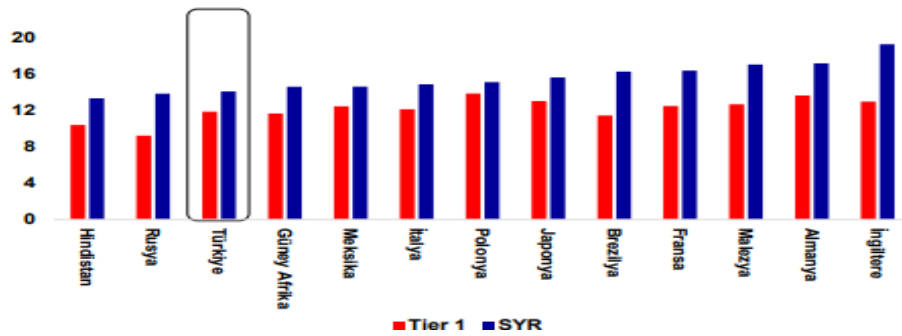
olarak hazırlanmaktadır. Fakat yaşanan krizler sonucunda Basel I ve Basel II düzenlemeleri krizlerin yarattığı tahribatı önleyememiş ve Basel III düzenlemeleri ile sermaye tanımına yeni tanımlar getirilmiştir.

Türk bankalarının sermaye yapılarına baktığımızda özkaynaklar içerisinde sermaye ve benzeri kredilerin minimum olması fakat ödenmiş sermaye, kar yedekleri ile dağıtılmamış karlar gibi çekirdek sermayeyi oluşturan kalemlerin daha yüksek olduğu görünmektedir. 2001 yılında yaşanan küresel finansal kriz sonrası Türk bankacılık sistemi için Basel III'e uyum süreci kapsamında yeni önlem paketleri yayınlanmıştır.

Bu kapsamda 20013-2015 yılları arasında aşamalı olarak çekirdek sermaye oranı % 2' den % 4,5'a, ana sermaye oranı ise % 4'den % 6 ya çıkarılması hedeflenmiştir. Ayrıca sermaye koruma tamponu oranı da 2016 yılında % 0,625' ten başlayarak 2019 yılına kadar aşamalı olarak % 2,5 seviyesine çıkarılması hedeflenmiştir (Akyüz: 2012;146).

Türkiye 2011 yılından beri Basel I ve Basel II düzenlemelerini tam olarak uygulamaya başlamıştır. Düzenlemelere uyum kapsamında BDDK 2012 yılı Mart İlerleme raporunda Basel izleme komitelerini oluşturmuştur. Nitekim Basel düzenlemeleri kapsamında alınan tedbirler sonucunda Türk Bankacılık sisteminin sermaye yeterlilik rasyosu Basel III'ün belirlemiş olduğu %8- 12 seviyesinin oldukça üzerinde olup % 16,46 seviyelerindedir. Bu seviye ile Türk Bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu ABD ve Avrupa ortalamasının çok üzerindedir. Nitekim 2008 küresel krizinde Türkiye, bankacılık sektörü bakımında OECD ülkeleri arasında sermaye desteğine ihtiyaç duymayan tek ülke olmuştur (BDDK : 2010;55).

2018 yılı çekirdek ve standart sermaye yeterlilik oranlarına baktığımızda 2018 yılında yaşanan kur şokları ve akabinde gerçekleşen finansal satışlarla beraber sermaye rasyoları düşmeye başlamış. Fakat BDDK tarafından alınan tedbirler sonucunda 2018 Eylül ayında bankacılık sektör ortalaması % 18,1 e yükselirken, 2017 yılında çekirdek sermaye yeterlilik oranı % 14,1 iken 2018 Eylül ayında % 14,2 seviyesine yükselmiştir. Sektör geneline baktığımızda sermaye yeterlilik oranında 2,5 puanlık bir yükseliş olduğu gözlemlenmiştir.

Grafik 1: Türkiye Sermaye yeterliliği standart oranları 2014 – 2018 (Eylül)**Kaynak: BDDK****Grafik 2: Türk Bankaları Çekirdek sermaye yeterlilik oranları 2014 – 2018 (Eylül)****Kaynak: BDDK****Şekil 3: Dünyanın Çeşitli Ülkelerine Göre Türkiye' nin Sermaye Yeterlilik Oranı (Yüzde)****Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Uluslararası Karşılaştırmalar itibariyle bankacılık sektörü, Ocak,2017**

3.5 Döngüsel Sermaye Tamponunun Uygulanması

Döngüsel sermaye tamponu bankaların ekonomik şartlar sonucunda doğabilecek sistematik risklerden korunması amacıyla mevcutta bulunan minimum sermaye ihtiyacına ilave bir tampon olarak ortaya çıkmıştır. Döngüsel Sermaye Tamponunun asıl görevi ekonomideki aşırı kredi büyümelerinin gerçekleştiği dönemlerde finansal sektörü koruyabilecek ve riskleri minimuma indirgeyecek yeterli sermayenin tutulmasıdır (Basel Komitesi, 2010).

BDDK'nın 2013 yılında döngüsel sermaye tamponu tanımına da bakacak olursak;

- Kredi genişlemesinin finansal sektörün genel risk düzeyini arttıracılabilecek düzeylere ulaşması nedeniyle özkaynakların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kalmasının önüne geçilmesi amacıyla bankalarca bulundurulması beklenen ilave çekirdek sermaye tutarıdır (BDDK; 2013:1).

Sistematik olarak risklerin artmaya başladığı zamanlarda döngüsel sermaye tamponu devreye girerek bankaların ilave sermaye tutması sağlanıp, doğabilecek finansal krizlere direnebilecek yeterli sermayeleri ile girmeleri amaçlanmaktadır. Böylece kriz dönemlerinde bankaların piyasalara daha fazla kredi vermelerinin önüne geçilerek krizin daha da etkisiz hale gelmesine olanak sağlanır (Riksbank, 2012).

Döngüsel sermaye tamponu oranı minimum çekirdek sermaye gereksinimi oranı (%4,5) ve sermaye koruma tamponu oranı(% 2,5) gibi sürekli sabit bir oran olmamakla birlikte ülkelerdeki denetim otoriteleri tarafından zaman zaman değişebilen bir orandır. 2010 yılında yayınlanan Basel Komitesi'ndeki karara göre bankaların % 0 ile % 2,5 arasında döngüsel ilave sermaye koruma tamponu belirlemelerini tavsiye ederken aynı zamanda ülkelerin de bu oranları bulunduğu dönemlere göre esnek davranabileceğinin de önünü açmıştır.

Uluslararası piyasada faaliyet gösteren bankaların döngüsel sermaye tamponu uygulaması faaliyet gösterdiği ülkedeki döngüsel sermaye tamponu uygulamasından farklıdır. Ulusal bankalar sadece kendi ülkelerindeki oranlara uyacakken uluslararası bankalar aktif oldukları ülkelerin tümündeki döngüsel sermaye tamponu oranlarını uygulamakla yükümlüdürler. Bunun hesaplamasını da risklerinin faaliyet gösterdiği ülkelere dağılım oranlarını ağırlıklandırarak yaparlar. Örnek verecek olursak İngiltere’de kurulu bir X bankasının İngiltere’deki riskleri % 70, Türkiye’de % 20, İtalya’da % 10 olsun. Denetim otoritelerinin de döngüsel sermaye tamponu oranları İngiltere’de % 0, Türkiye’de % 2, İtalya’da % 1 olarak belirlediklerini varsayarsak X bankası için döngüsel sermaye koruma tamponu ;

$0,70 \times 0 + 0,20 \times 0,02 + 0,10 \times 0,01 = 0,5 \%$ sonucuna ulaşırız (Altuntaş; 2015:8).

Bir ekonomide döngüsel sermaye tamponunun uygulanmaya başlaması demek sistematik risklerin bir göstergesinin sonucudur. Otoritelere göre tampon uygulamasının başlangıç göstergesi olarak, bankacılık sektöründe ve ekonomide sistematik risklerin birikmeye başlaması ve bu risklerin kriz öncesinde iyi bir şekilde gösterilmesi aynı zamanda kolay ve anlaşılabilir, yorumlanabilir olması gerekmektedir. Döngüsel sermaye tamponu uygulamasının tekrar serbest bırakılması için baz alınacak gösterge ise bankacılık sektöründeki stresi ölçebilmekten geçiyor.

Basel Komitesi döngüsel sermaye tamponunun kullanılması için gösterge olarak öncelikle ülkedeki özel sektör kredilerin gayrisifî yurtiçi hasılaya oranı olarak ele almıştır. Nitekim Kredi / GSYH oranı ülkelerin kriz veya stres dönemlerini önceden haber vermektedir. Basel Denetim Komitesi de bu oran neticesinde tampon uygulanması gerekliliğini vurgulamıştır. Bununla ilgili İsveç Merkez bankası 1981 ve 2012 yıllarını baz alarak uygulamış ve Kredi / GSYH oranı yönteminin riskler için çalıştığını gözlemlemiştir (Riksbank, 2012).

Döngüsel sermaye tamponu her ne kadar ekonominin düşüş trendine girdiği dönemlerde bankaları ve akabinde tüm finansal sistemi risklerinden korumayı hedeflese de ekonomik genişleme dönemlerinde de döngüsel sermaye tamponu

düşürülülerek bankalar için piyasaya daha fazla kredi sürmesine ve bunun sonucunda da özkaynak karlılığının da artmasına sebep olacaktır. Her ne kadar tamponun işlemeye başlaması için Kredi / GSYH oranını baz alsak da tamponun ne zaman sonlandırılacağı konusunda bu oran aynı iyi performansı göstermemektedir. Dolayısıyla tamponun ne zaman sonlandırılacağı konusunda üç sınıflandırma mevcuttur (Drehman; 2010:421) :

- Ülkenin makroekonomik görünümü
- Sektörün performans verileri
- Fonlama maliyeti görünümleri

GSYH'daki reel artışlar makroekonomik görünümü yansıtmada en faydalı kararın alınmasını sağlamaktadır. Bankacılık sektörünün performans verileri açısından da baz alınacak veri reel kredi büyümeleri göstergesidir. Bunların yanında bir gösterge de varlık fiyatlarının artış göstergesidir. Nitekim bu göstergelerdeki artışlar döngüsel sermaye tamponu uygulamasını devreye sokarken özellikle azalışlar da risklerin minimize edilmesine istinaden tamponun devreden çıkarılmasına sebep olacaktır.

3.6 Kaldıraç Oranı ve Türkiye'deki Uygulanması

Farklı birçok tanımı bulunan kaldıraç oranı işletmelerin aktiflerinin özkaynaklara bölünmesi suretiyle bulunmaktadır. İşletmelerin varlıklarını finanse etmelerinde gerekli olan kaynak yapıları hakkında bilgi veren kaldıraç oranı, bunun yanında işletmelerin uzun vadeli borçlarını ödeyebilme yetenekleri hakkında da bilgi sağlayan bir göstergedir. Geçmişe bakıldığında küresel krizlerin yaşanmasının en önemli sebebi yüksek kaldıraç oranına sahip bankalar olduğu görülmektedir. İşte bu yüzden finansal krizlere karşı bankaların ve dolayısıyla tüm ekonominin daha güçlü ve dayanıklı bir yapı kazandırılması amacıyla Basel Düzenlemelerinde kaldıraç oranlarına detaylı olarak yer verilmiştir. Basel II' deki sermaye yeterliliği rasyosu (Toplam Risk / Özkaynaklar) bankaların risk ağırlıklı varlıklarını hesaplamalarında yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Bunun üzerine Basel III düzenlemeleri çerçevesinde bankaların ana sermayelerinin aktifler ve bilanço dışı kalemler ile toplamına

bölünmesi sonucunun % 3 den büyük olmasını gerekli kılmıştır (Ana sermaye / Aktifler+Bilanço Dışı Kalemler) > % 3 (BCBS; 2011:61).

Formülde ana sermaye Basel III kriterlerindeki sermaye tanımını içermektedir. Formülün payda kısmı ise bankanın aktiflerinde yer alan tüm risk gruplarını içermektedir.

Türkiye bankacılık sektöründe 2012 yılında yapılan araştırma sonucunda kaldıraç oranı sektör ortalaması % 7,6 olarak bulunmuştur. Nitekim bu oran Basel III kriterlerinin getirdiği % 3'ün oldukça üstündedir. Kaldıraç oranlarının istenilen seviyede olması da finansal istikrarın ve dolayısıyla ekonomik istikrarın sağlıklı bir şekilde işlemesine olanak sağlayacaktır.

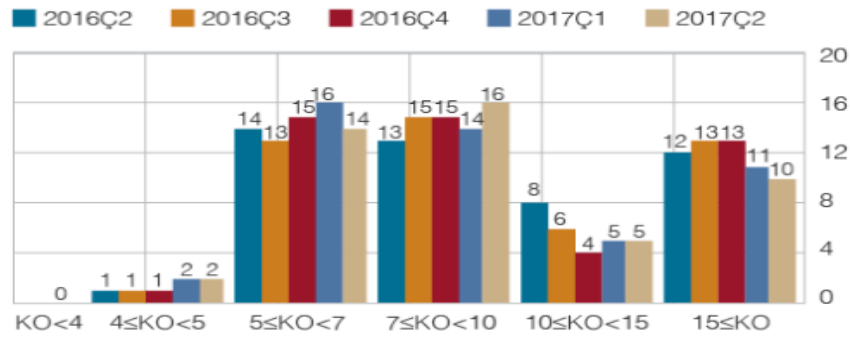
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanı Erdem Başçı'nın yapmış olduğu sunumda 2008 krizinden alınacak en önemli dersin yüksek kaldıraç oranlarıyla çalışan bankaların orta ve uzun vadede derin ekonomik sarsıntılara yol açabileceğini fark ederek bunlar için önlemler alınması gerekliliğini söylemiştir. Nitekim yüksek kaldıraç oranları ile çalışan bankaların risklerine göre yeni ek karşılıklar ayırması gerektiğini savunmuştur.

İlk olarak Eylül 2013 döneminden başlayarak 2015 yılı Aralık ayına kadar aşamalı olarak Kaldıraca Dayalı Zorunlu Karşılık Oranı tesisi uygulaması devreye girmiştir. Uygulama içeriğinde kaldıraç oranının içinde bulunan bankaların zorunlu karşılık oranı Eylül 2013 döneminde % 3 ile % 3,5 arasında olan bankalar için 2014 yılından itibaren 1 veya 2 puan ilave zorunlu karşılık tutma yükümlülüğüne tabi tutulacaklardır. Akabinde 2015 yılında ise kaldıraç oranı % 5 seviyesine çıkarılacağı kararı yayınlanmıştır.

Bankacılık düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) 2018 yılı Nisan ayında yayımladığı Bankaların maruz kalmaları muhtemel risklere karşı konsolide olmayan bazda yeterli sermaye bulundurulmasının sağlanmasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen yönetmelik taslağına göre; ana sermayenin toplam risk tutarına bölünmesi

suretiyle aylık olarak hesaplanan kaldıraç oranının mart, haziran, eylül, aralık dönemleri itibariyle üç aylık basit aritmetik ortalamasının asgari % 3 olarak tutturulması ve idame ettirilmesini zorunlu kılmıştır. Kaldıraç oranının % 3 ün altına düşmesi durumunda, hesaplama dönemini takiben altı ay geçmemek üzere bankaların BDDK tarafından belirlenecek süre içerisinde asgari oranlara uyum sağlaması zorunlu kılınmıştır (Sabah: 2018).

Grafik 3: Bankaları Kaldıraç Oranlarının Değişimi 2016-2017

Kaynak: TCMB Yıllık Faaliyet Raporu Haziran 2017

Tablo 12: Türk Bankaları Kaldıraç Oranlarının Değişimi 2016 1Ç.- 2017 2Ç. (Adet, Yüzde)

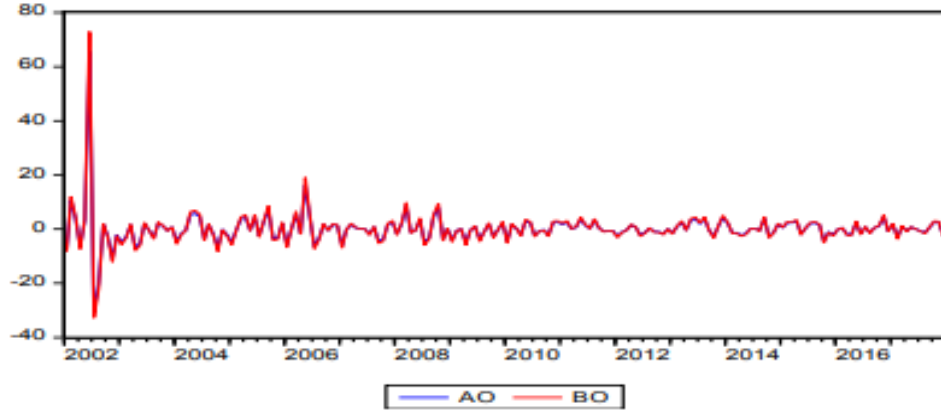
	Banka Sayısı	Kaldıraç Oranı
2016Ç1	48	7,55
2016Ç2	48	7,69
2016Ç3	48	7,84
2016Ç4	48	7,55
2017Ç1	48	7,40
2017Ç2	47	7,52

Kaynak: TCMB Yıllık Faaliyet Raporu Haziran 2017

Bankacılık sektöründeki, bankaların yüksek kaldıraçla faaliyetlerini göstermelerinden kaynaklanabilecek risklerin önlenmesi ve akabinde bankacılık sektörünün şoklara karşı direnme kapasitesini arttırmayı amaçlayan kaldıraç dayalı zorunlu karşılık düzenlemesi çerçevesinde, Türkiye’deki bankalar dikkate alındığında 2016-2017 yılları baz alındığında ana sermayenin toplam pasif ve bilanço dışı kalemlere bölünmesiyle bulunan bankacılık sektörü kaldıraç oranı, asgari olarak Basel

III düzenlemesinin belirlemiş olduğu % 3'ün ve TCMB tarafından 2015 yılında belirlenen % 5 oranlarının son derece üzerinde ve istikrarlı bir seyir izlemiştir (TCMB; 2017:25).

Şekil 4: Türk Bankaları 2002-2017 yılları kaldıraç oranları arasındaki seyri

Kaynak: İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmalar Dergisi, 2018 s.15

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere 2001 büyük krizinin Türkiye kaldıraç oranına etkisi 2012 yılında ciddi şekilde hissedilmiş ve akabinde kaldıraç oranları düşmeye başlamıştır. Nitekim 2004 yılına doğru az da olsa toparlanmalar görünse de 2004 ve 2006 yıllarında tekrar oynaklığı artan kaldıraç oranları 2008 yılına doğru düşüş eğilimi göstermiştir. Bu düşüş eğiliminin sebebine baktığımızda 2008 yılında ABD’de başlayan ve tüm dünyaya yayılan Mortgage krizinin etkilerinin sonucudur. Devamında 2009 ve 2012 yılları arasında gayet sakin bir seyir izleyen kaldıraç oranları 2011 yılındaki Avrupa mali krizinin patlak vermesiyle düşüşe geçmiştir. Ardından 2017 yılına doğru küçük miktarlarda dalgalanmalar olsa da kaldıraç oranları olağan akışına girmiştir (Kaya ve Köksal; 2018: 16).

Bankalar riskli kuruluşlardır. Bankalar ekonominin işleyişi için en önemli kuruluşlardır. Nitekim 2008 finansal krizi öncesine baktığımızda yüksek kaldıraçlı işlem yapan bankaların sebep olduğu yıkım günümüzde halen devam etmektedir. Risk ile kar doğru orantılıdır. İşletmeler ne kadar risk alırsa karlılığı da o kadar artmaktadır. Lakin bankaların risk alması demek bulunduğu ülkeyi ve hatta domino etkisi ile tüm

dünya finansal sistemini etkilemektedir. Basel Düzenlemeleri kapsamında kaldıraç oranı uygulaması getirilmesi bankaların karlılığının düşmesine sebep olacağı açık ortadadır. Buna karşılık hedeflenen ise daha sistematik bir finansal sistem. Risklerin daha korumacı tedbirlerle minimize edilmesini sağlamaktır. Bankaların karlılığının düşmesi demek devamında kredi maliyetlerinin artmasını sağlayacak ve özel sektör yatırımlarını da aşağı çekeceği beklenmektedir. Bankaları yönetim ilişkisi açısından değerlendirdiğimizde üst kademe yöneticiler kurumlarına daha fazla kar sağlamak için çalışırlar. Basel Düzenlemeleri sonucunda ise bankaların risk alarak yüksek karlılıklar sağlaması engellenerek finansal sistem daha stabil hale getirilmesi sağlanacaktır.

Basel I ve II – Basel II ve III Tablolar ile Özet Karşılaştırma

Tablo 13: Basel I ve Basel II karşılaştırma

BASEL I	BASEL II
Yalnızca kredi ve piyasa risklerinin dikkate alınması	Kredi riskinin daha kapsamlı biçimde ele alınmasına ek olarak operasyonel riskin de dikkate alınarak SYR'nin riske daha duyarlı hale getirilmesi
Kredi riskine ilişkin katsayıların belirlenmesinde OECD üyesi olan ve olmayan ülke ayrımı	Kredi riskinin ölçülmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ve kuruluş için verdiği derecelerin kullanılması
Tek bir risk ölçüm yönteminin kullanılması	Her bir risk kategorisi için alternatif yöntemlerin varlığı nedeniyle sağlanan esneklik yanında, bankaların içsel risk ölçüm yöntemlerinin kullanılmasının özendirilmesi
Tüm finansal kuruluşlara aynı yaklaşım	Risk yönetiminin önemine yapılan vurgu ve banka yetkililerinin risk yönetiminden sorumlu tutulması
Yalnızca minimum SYR'ye yapılan vurgu	SYR yanında üçlü yapı, gözetim ve denetimin önemi ile piyasa disiplininin gerekliliğine yapılan vurgu ve ilgili düzenlemeler

Kaynak: Nihal Değirmenci, 2003. S.37.

Tablo 14: Basel II ve Basel III karşılaştırma

	BASEL II	BASEL III
Ana Kuşak Sermaye	Belirlenen sermaye rasyosunda hem pay hem de payda kısmında nitelik sorunu mevcuttur. I. Kuşak katkı sermayesi oranı, yani toplam sermayenin önemli bir kısmı katkı sermayesi olduğu için yaşanabilecek bir krizde % 3 veya %4'lük özkaynak erimesinde bankalara likit sermaye bırakmamakta. Bu sebeple kredi benzeri diğer türünler veya diğer sermaye yapısıyla krizlerle başa çıkamamışlardır.	Basel III' de ilk nokta, ana kuşak sermayesinin oranlarını, kompozisyonlarını değiştirerek ana kuşak sermaye oranını arttırmak olmuştur.
Likidite Riski	Küresel krizlerin çoğu likidite kaynaklı riskler sonucunda oluşmaktadır. Basel II' de Likidite riski ölçümü tanımı dardı ve Sermaye karşılığı tanımı yoktu.	Basel III' de likidite riski tanımı değişmiştir. Ayrıca Türkiye için BDDK' nın bu konuda öncü bir yaklaşımı da mevcuttur. Basel III' de likidite riskini, herkes tarafından aynı yönde ölçülecek şekilde sermaye yeterliliğine ekleme almaktadır.
Katkı Sermaye	Basel II' de döngüsellik tanımı göz ardı edilmişti. Nitekim her şey yolunda gittiği zamanlarda risk iştahı artıyor fakat durum kötüye döndüğünde sermayeler tamamen kullanılıyordu.	Basel III' de buna karşılık tavsiye edilen % 8'lik sermayeye karşılık % 2,5 katkı ek sermaye tutulması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu sayede ani şoklara karşı bankaların sermayesi daha da güçlendirilmiş olacak ve % 10,5 'luk sermayeye ulaşmış olacaklar.
Sistematik Risk	Sistematik riskler mevcutken olası bir krizde veya şokta krize sebebiyet veren kim olduğu hesaplanamamaktaydı ya da göz ardı edilmekteydi.	Basel III ile birlikte düzenleyici otoriteler ödemeler sistemi, bilançolar arasındaki en zayıf halkanın kim olduğunu ciddi manada tespit edip buna ilişkin önlemler alınmaya başlanmıştır. (Ör. Lehmen Brothers)

Kaynak: Seda Akyüz: Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi Kapsamında Basel III Kriterlerinin ve Türk Bankacılık Sektörüne Muhtemel Etkileri, 2012, s.115.

3.7 Basel III Kriterleri ve Kobiler Üzerine Etkileri

KOBİ' ler (Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler) her ülkede farklı nitelikler ve anlamlar taşımaktadır. Ülkeler arasındaki tanımlamalar arasında en önemli fark ise istihdam edilen personel sayılarındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Bunlarla birlikte yıllık net satış oranları, özsermaye tutarları ve yatırım tutarlarının büyüklüğü de ayırt edici özelliğe sahiptir. Türkiye'de var olan işletmelerin % 99,9 'u KOBİ niteliğindedir.

Tablo 15: Avrupa Birliği tanımlamasına göre KOBİ'ler

İşletme Kategorisi	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro (Milyon Avro)	Bilanço Büyüklüğü (Milyon Avro)
Orta	< 250	≤ 50	≤ 43
Küçük	< 50	≤ 10	≤ 10
Mikro	< 10	≤ 2	≤ 2

Kaynak: The Activities of European Union For Small and Medium-Sized Enterprises, SME Envoy Report

Tablo 16: Türkiye tanımlamasına göre KOBİ'ler

İşletme Kategorisi	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro (Milyon TL)	Bilanço Büyüklüğü (Milyon TL)
Orta	< 250	≤ 40	≤ 40
Küçük	< 50	≤ 8	≤ 8
Mikro	< 10	≤ 1	≤ 1

Kaynak: Ebru Afşin Akagitmez, Basel III kriterlerinin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri Osmaniye Örneği, 2014, s.49

İşletme Kategorisi Orta Büyüklükte Olan İşletmeler: Bu işletmeler yıllık 250 kişiden az işçi istihdam ettirirler ve yıllık net satış cirosu veya yıllık bilanço büyüklüğü 40 Milyon TL' yi aşmayan işletmelerdir.

İşletme Kategorisi Küçük Büyüklükte Olan İşletmeler: Bu işletmeler yıllık 50 kişiden az işçi istihdam ettirirler ve yıllık satış cirosu veya yıllık bilanço büyüklüğü 8 Milyon TL' yi aşmayan işletmelerdir.

İşletme Kategorisi Mikro Büyüklükte Olan İşletmeler: Bu işletmeler yıllık 10 kişiden az işçi istihdam ettirirler ve yıllık net satış cirosu veya yıllık bilanço büyüklüğü 1 Milyon TL' yi aşmayan işletmelerdir.

Basel III Basel II'nin yerini almayan ve fakat Basel II'nin açık kalan yönlerini kapatmak için yayınlanan ve bankaların sermaye yapısının güçlendirilmesini amaçlayan ek tedbirler olduğunun unutulmaması gerekmektedir. Nitekim Basel II'de bankaların üç şekilde zarar edebilecekleri vurgusu yapılmış. Buna göre bankalar (Bülent Şenver: 2008):

- Piyasa risklerinden dolayı zarar edebilirler
- Kredi risklerinden dolayı zarar edebilirler
- Operasyonel risklerden dolayı zarar edebilirler.

Bankalar kredi veren kurumlar oldukları için ve Basel II Düzenlemeleri ile birlikte getirilen ek sermaye tedbirleri amacıyla Basel III düzenlemeleri bankaların sermayelerinde bulundurmaları gerekli tutarların da yükseltilmesi anlamına gelmektedir ki bu da dolaylı olarak aslında KOBİ'leri de etkileyecektir. Özellikle bankaların kredi riskine KOBİ' ler direkt etki edecektir.

Basel II' ye göre bankaların bulundurması gereken asgari sermaye oranı % 8 idi. Buna ek olarak sermaye koruma tamponu adı altında Basel III ile % 2,5 ek sermaye bulundurma zorunluluğu da getirilmiştir. Basit bir örnek verecek olursak bir banka kredi isteyen bir KOBİ' ye 100 TL kredi verirken aynı zamanda banka 8 TL verdiği

krediye karşılık özsermayesine eklemesi anlamına geliyor. Hatta buna sermaye koruma tamponu uygulaması da eklenirse 100 TL krediye karşılık 10,5 TL ek sermaye bulundurması anlamına geliyor. Bu durum aslında bankanın bazı yüksek montanlı krediler için daha fazla sermaye koymasına ya da düşük tutarlı krediler için daha az sermaye koymasına anlamına da gelmektedir. Bu durum da bankanın kredi verme konusunda daha seçici olması gerektiği sonucunu çıkarıyor. Nitekim bankalar daha az sermaye koyarak daha yüksek kar edebilecekleri krediyi vermeyi tercih edeceklerdir. İşte Basel II ve Basel III ile gelen tedbirler kapsamında bankalar kredi verecekleri KOBİ'lerin analizini daha derinlemesine ve daha kaliteli verilere dayanarak hesaplaması gerekecektir.

Her ne kadar Basel Düzenlemeleri bankalara getirilmiş bir düzenleme olsa da aynı zamanda domino etkisiyle KOBİ'ler ve ekonominin tüm çarkları için de getirilmiş oluyor. Bunun etkisiyle bankalar kredi verecekleri müşterilerini değerlendirmek için yeni departmanlar kurmakta ve analiz yöntemlerini değiştirmektedir. KOBİ'ler için, aynı ülkelerin raitingi gibi mikro raiting hesaplama yöntemleri geliştirilmiştir. Bu da bankalar için aslında KOBİ'leri kurumsal, perakende ya da bireysel kategorilerine ayırarak risk gruplarını hesaplayarak sınıflandırması anlamına gelmektedir.

Bu kapsamda bankalar kredi talebinde bulunan işletmelerin risk düzeyini tespit etmek amacıyla yeni bir raiting hesaplama tablosu geliştirmiş ve bu sisteme Firma Değerlendirme Sistemi (FDS) adı verilmiştir.

Tablo 17: FDS Risk Notu Tablosu

Risk Puanı	Risk Notu	Risk Notu Tanımı
1,00 – 1,40	AAA	Mali ve mali olmayan kriterleri itibari ile son derece olumlu bir firma olup, yüksek kredibilitesini uzun vadeli olarak sürdürebilecektir.
1,41 – 1,80	AA	Mali ve mali olmayan kriterleri itibari ile olumlu bir firma olup kredibilitesini uzun vadeli olarak sürdürebilecektir.
1,81 – 2,00	A	Mali ve mali olmayan kriterleri itibari ile optimizasyonu sağlamış olan ve kısa vadeli olarak yüksek kredibiliteye sahipken, uzun vadeli olarak kredibil bir firmadır.
2,01 – 2,20	BBB	Mali ve mali olmayan kriterlerinin önemli bir kısmında kredibilite optimizasyonu sağlanmakta olan, kredibilitesini uzun vadeli olarak koruyabileceği düşünülen bir firmadır.
2,21 – 2,40	BB	Mali ve/veya mali olmayan kriterlerinin bir kısmında kredibilite optimizasyonu sağlanamamakla birlikte, kısa vadeli olarak kredibilitesi bulunan, ancak orta – uzun vadeli olarak Risk Analizi kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir firmadır.
2,41 – 2,60	B	Mali ve/veya mali olmayan kriterlerinin önemli bir kısmında kredibilite optimizasyonu sağlanamamakta olup, Risk Analizi kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekebilecek, kredi revizyon vadesi sonuna kadar kredibilitesini devam ettirecek olan bir firmadır. Uzun vadeli kredibilitesi, proje analizi çerçevesinde ve teminatlı olarak değerlendirilmelidir.
2,61 – 2,80	CCC	Mali ve/veya mali olmayan kriterlerinin önemli bir kısmı olumsuzdur. Taahhütlerini yerine getirmekte zorlanma eğilimi taşıyabilecek olup, konjoktüre bağlı teminatlı olarak değerlendirilmesi gereken ve kısa vadeli kredibiliteye sahip bir firmadır.
2,81 – 3,20	CC	Mali ve/veya mali olmayan kriterler açısından kabul edilebilir risk sınırlarının altında kalmaktadır. En az Genel Müdür yetkisinde, BDDK'nın ilgili Yönetmeliği'nde belirlenen 2. Grup teminatlar ¹ ile kredilendirilebilir.
3,21 – 3,60	C	Mali ve mali olmayan kriterler birlikte değerlendirildiğinde kredibilitesi bulunmamaktadır. Sadece Kredi Komitesi ve Yönetim Kurulu onayı ile kredilendirilir.
3,61 – 4,00	D	Herhangi bir şekilde kredibilitesi bulunmamaktadır.

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Eğitim Yayınları, 2014

Yukarıdaki derecelendirmeyi kısaca açıklayacak olursak (Bülent Şenver: 2008).

- A grubu risk notuna sahip işletmeler finansal yükümlülüklerini fevkalade yüksek kapasitede yerine getirecek olan şirketlere verilir.
- B grubu risk notuna sahip işletmeler için yükümlülüklerini yerine getirmede yeterli fakat A risk grubu işletmeleri kadar yüksek derecede yeterli değildirler.
- C risk grubu işletmeler ise en ufak bir ekonomik şok ya da kriz durumunda yükümlülüklerini yerine getiremeyecek yapıya sahiptirler.

- D risk grubu işletmeler ise en az bir mali yükümlülüğü yerine getirememiş işletmelere verilir. Örnek verecek olursak borç senedini ödeyemeyerek protesto edilmesi ya da işletmenin çek yasaklılar listesinde olması.

Banka kredi değerlendirmesi yaparken firmanın bilanço-gelir tablosu, nakit akım tablosuna bakarken bunların yanında firmanın sektördeki pazar payına sektörün gelecekteki durumuna ve firmanın müşteri portföyüne de bakacaktır. Bu durum da firmanın risk grubunu oluşturacaktır. Bunun sonucunda bankalar Basel Düzenlemeleri gereği daha düşük risk grubu müşterilerini tercih etmeyi seçeceklerdir. Nitekim çeşitli risk grubunda firmalar oluşması da rating notuna göre farklı farklı kredi oranlarının oluşması anlamına gelecektir. AAA kredi notuna sahip bir KOBİ' ye % 6 faiz oranı ile kredi kullandıracakken BB risk grubundaki işletmeye % 8 faiz oranı ile kredi kullandırması anlamına geliyor. Bu durumda BB risk grubuna sahip KOBİ' ler banka için daha fazla maliyet anlamına gelmektedir. Bu da bankaların aslında kredi verme olanağını da düşürmüştür olacaktır.

Dolaylı yoldan KOBİ' ler mali yapılarını düzenlemek ve tekrar gözden geçirme gereği hissedeceklerdir. Nitekim işletmenin devamlılığı için nakit akışının hızlı ve döndürülebilir olması gerekir. Bunu da bankalarla birlikte yapacaklardır.

Basel III düzenlemesinin tam olarak uygulamaya geçmesinden itibaren reel sektörden beklenenleri sıralayacak olursak (Turkishtime: 2011;126);

- Bankaların kredi vermelerine karşılık maliyetlerinin ve sermaye ihtiyaçlarının artacak olması sebebiyle faiz oranlarının yükselmesi ve piyasada aracılık maliyetlerinin yükselmesi,
- KOBİ' lerin altyapı ve mali yapılarının tam olarak hala oturmamış olması,
- Kayıt dışı piyasanın ve düşük şeffaflığa sahip piyasanın halen var olması (TBB: 2006;59).
- Kurumsal yönetim ilkelerinin halen oturmamış olması,

- Bilançoların halen muhasebe standartları gereği uygun şekilde hazırlanmıyor olması,
- Raporlamaların halen karmaşık bir şekilde sunulması gibi sebeplerden dolayı KOBİ'lerin Basel Düzenlemeleri sonucunda bankaların uygulayacağı düzenlemelere adaptasyonunun zor olacağı beklenmektedir (Aras: 10).

SONUÇ

Sürekli değişen ve gelişen dünya düzeninde finansal sistemin belirli bir düzende işlemeye devam etmesi finans sistemi içinde yer alan kurumların ve kişilerin yaşanan bir takım durumlar sonucu ortaya çıkan risklerden zarara uğramaması için belirli bir takım düzenlemeler getirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Ayrıca finans sisteminin yapı taşı olan bankaların da belirli bir düzende işlemesi, risklerden korunması bir zorunluluk halini almıştır. 1974 yılında kurulan Basel Komitesi bankaların risklerini en düşük seviyeye indirmeyi hedefleyerek finansal sistemin daha sağlıklı işletilmesi amacıyla kurulmuştur.

BASEL komitesi yayınlamış olduğu düzenlemeleri yaşanan gelişmeler ışığında sürekli revize etmekte ve risk algısıyla baş etme konusunda bankalara yol göstermektedir. Komite düzenleme yaparken yaşanabilecek sıkıntıları önceden hesaplayarak oluşabilecek risklerden ilk olarak bankacılık sektörünü ve finansal sistemi korumayı hedeflemektedir. Komitenin tüm kararları tavsiye niteliğinde olmasına rağmen dünyadaki birçok ülke tarafından uygulanmakta, bir zincir halinde olan finansal sistemin düzgün işleminde oldukça büyük bir rol oynamaktadır.

BASEL komitesi düzenlemelerinin ilkinde BASEL I adını vermiş ve 1988 yılında yayınlamıştır. Daha sonra BASEL I düzenlemelerinde eksiklikler olduğuna dair yapılan incelemeler ve eleştirilerin dikkate alınması sonucunda BASEL I'in geliştirilmiş hali olan düzenleme 1999 yılında yayınlanmıştır. Bu düzenleme ile de bankaları yaşanan krizlerden şoklardan kurtarmak mümkün olmayınca 2006 yılında BASEL II düzenlemeleri yayınlanmıştır ve mevcut durumda uygulanmaya başlanmıştır. Bu düzenleme değişiklikleri 2008 yılında yaşanan küresel kriz sonucunda krizden kurtulmak ve finansal sistemin bir daha aynı şekilde etkilenmesine engel olmak amacıyla yayınlanan BASEL III düzenlemeleri ile devam etmiş ve her yeni gelen düzenleme ile bir önceki düzenleme üzerinde köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin ortak amacı güçlü bir bankacılık sektörü inşa ederek finansal sistemin düzgün işleyebilmesini sağlamaktır.

BASEL düzenlemelerinin ilk yayınlandığı günden itibaren Türk bankacılık sistemi, BASEL komisyonunun çıkardığı kurallara uymayı amaçlamıştır ve her yeni güncellemede yerel bankacılık sistemi uygulamaları da revize edilmiştir. Bu sayede Türk bankacılık sistemi güçlenmiş ve bankalarımızın global krizleri en düşük zararlarla atlattıklarına olanak sağlamıştır.

Ülkemizde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlar BASEL standartları ışığında bankaları yönlendirmiş ve ellerinde bulundurmaları gereken özkaynak miktarına düzenlemeler getirmiştir. BASEL standartları gereği %8 ve daha fazla olması gereken sermaye yeterlilik rasyosu BDDK tarafından %12 olarak belirlenmiş ve uygulanması bankalardan talep edilmiştir. Tez çalışmasının son bölümünü de oluşturan Türk bankacılık sektöründeki sermaye yeterliliğinin gelişimi incelendiğinde BASEL düzenlemelerinin ülkemiz bankacılık sistemine etkisi açıkça görülmektedir. 2001 krizinden sonra sermaye yeterlilik rasyosu rakamının seyrine bakıldığında zaman zaman açıkça %12'nin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum bize ülkemizde aynı zamanda bankacılık sektörü için iyi işleyen bir denetim mekanizmasının olduğunu da göstermektedir. BDDK öngörülü hareket ederek sermaye yeterlilik rasyosu rakamını %12 üzerinde belirlemiş olması ülkemiz açısından krizleri en az maliyetle atlattırmasında son derecede etkili olmuştur. Ayrıca BDDK bu dönemde hazırladığı öneriler ve koyduğu kurallar ile hem özel hem de kamu bankalarında sermaye güçlendirmesi yapmıştır. Bunun sebebi Kasım 2000 ve Şubat 2001 yıllarında yaşanan krizden kaynaklı mali yapıları bozulan bankaları daha güçlü bir yapıya ulaştırmaktır. Bu uygulanan düzenleme sayesinde 2008 yılında yaşanan küresel krizden Türk Bankacılık Sektörü banka batışı yaşamadan kurtulmuştur.

Ülkemiz jeopolitik konumu gereği dış ülkelerde yaşanan sorunların olumsuz etkisine maruz kalabilmektedir. Ayrıca son yıllarda yurt dışı ekonomilerinde gerçekleşen yavaş büyümenin Türk bankacılık sistemini olumsuz etkilemesi beklenilmektedir. Fakat sektörün genel olarak incelemesi yapıldığında durumun beklenilenin aksine kötü ilerlemediği şoklara karşı dayanıklı bir bankacılık sektörüne sahip olduğumuz görülmektedir. Ülkemizdeki bankacılık

sektörünün özkaynak yapısının güçlü, risk yönetimin dikkatli yapıldığı ve yapılan denetimlerin doğru olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Her ne kadar BASEL düzenlemelerine uyum sağlamak finansal sistemiz için fayda sağlasa da bankaların karlılıkları konusunda da düşündürücü etkisi olmuştur. Nitekim artan sermaye yeterlilik rasyoları, sermaye koruma tamponları bankaların maliyetlerini yükselterek karlılıklarını düşüreceği bu durumun da reel sektörün fonlanmasını düşüreceği dolayısıyla yatırımların da düşeceği anlamına gelmektedir. Nitekim çalışmamızda Basel Kriterlerinin KOBİ'ler üzerinde etkilerine değinirken bankaların kredi verirken kredi talep eden işletmeleri risk gruplarına göre sınıflandırması sonucu her risk grubu için ayrı bir maliyet oluşumu ve ayrılması gereken sermaye karşılıkları bankaların karlılığını düşüreceği ve yüksek kaldıraçlı işlemler yapamayacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Basel Düzenlemeleri bankalarımız ve finansal sistemimizin korunması amacıyla çıkarılmış olsa da bankaların karlılığını kısıtlayıcı etkisinin olması da gelecekte düşük özsermayeye sahip bankaların iflasının olabileceği ve finansal sistemin yeniden sıkıntıya düşebileceği gerçeğini gözler önüne sermektedir.

KAYNAKÇA

- Ackermann, Josef. *“The New Architecture of Financial Regulation: Will it Prevent Another Crisis?”* LSE Financial Market Paper Series, 2011
- Akagitmez E. A. *“Basel III Kriterlerinin KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri Osmaniye Örneği”*,(T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2014, s.49
- Akkaya, G.Cenk - Tükenmez, M. - Kutay, N. - Kabakçı, A. (2008) *“Pazar Risk Modeli: Bir Riske Maruz Değer ve Stres Testi Uygulaması”*, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 8, s.813-821
- Akgüç, Ö.*“Banka Yönetimi ve Performans Analizi”*, İstanbul, Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Akyüz, S.”*Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi Kapsamında BASEL III Kriterleri ve Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri”*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2008, s.115 ve 146
- Altay, E. *“Bankacılık Risk: Piyasa Riski, Kredi Riski ve Operasyonel Riskin Ölçümü ve Yönetimi”*, Derin Yayınları, İstanbul. 2015.
- Altıntaş, M. A. *“Bankacılıkta risk yönetimi ve sermaye yeterliliği”*. Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- Altıntaş, M. K. *“Finansal Krizlerle Mücadelede Basel III ile Getirilen Döngüsel Sermaye Tamponunun Çalıştırılma Esas ve Usülleri”* (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2015. S.8

Aras, G. “*Basel II Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Yansımaları*”, Deloitte Touche Tohmatsu, İstanbul 2007.

Asarkaya Y. ve Özcan S. “Determinants of Capital Structures in Financial Industries: The Case of Turkey” *BDDK Finansal Piyasalar Dergisi*, 2007 s. 1: 91-109

Aslan, S. “*Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim, İstanbul*”, Avcıol Basım Yayın, 2003.

Atiker, M. “BASEL I ve BASEL II” *Konya Ticaret Odası Etüd - Araştırma Servisi*, Sayı: 2005-41/08.

Ayanoğlu, Y. “*Bankaların Yönetim ve Denetimi*”, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.

Aydın, H. “Faiz Dışı Gelir ve Giderler” *Türkiye Bankalar Birliği Bankacılar Dergisi*, Haziran 2014, Sayı 89.

Aydın A. B. “*Piyasa Yapıcılığı Sistemi, Seçilmiş Ülke Örnekleri ve Türkiye Uygulaması*”. (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Ankara Kasım 2005, s.8.

Aydın, N. “*Bankacılık Uygulamaları*” Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2006, s. 13-30.

Ayhan, Y. “*Yeni BASEL Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (BASEL-II)*” Bankacılık Devlet Denetleme Kurumu, 2004.

Aytekin H. Y. “*Bankacılık ve Finansal Terimler Sözlüğü*” Palme Yayıncılık, Ankara 2008, s.884

Babuşcu, Ş. “Akbank Eğitim Notları-BASEL Eğitimi” İstanbul, 2015.

Babuşcu, Ş. “*BASEL II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*”
Akademi Yayınları, Ankara 2005.

Balthazar, “*Laurent, From Basel 1 to Basel 3 The Integration of State-of-the-Art Risk Modeling in Banking Regulation*” PalgraveMacmillan, 2006.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), “*10 Soruda Yeni Sermaye Uzlaşısı BASEL I*” Araştırma Dairesi,2005.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), “*10 Soruda Yeni Sermaye Uzlaşısı BASEL II*” Araştırma Dairesi,2010.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “*Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik*”, 2012

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “*Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik*”, 2015

Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik, 1.11.2006 tarih ve 26333 Sayılı Resmi Gazete

Basel Committee On BankingSupervision, “*Principlesfor Sound Liquidity Risk Management andSupervision*” 2012

Basel Committee On BankingSupervision, “*Principlesfor Sound Liquidity Risk Management andSupervision*” 2006

Basel Committee on Banking Supercision, “*2010. Countercyclical Capital Buffer Proposal*”. Consulative Document, Bank For International Settlements

BCBS “*Basel III : A Global Regulatoratory Framework For More Resilent Banks and Banking Systems*”. 2011 s.361

BCBS (Basel Committee on Banking Supervision), “*International Regulatory Framework For Banks (Basel III)*” , Press Announcement, 2010a, <http://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>

BDDK, “*Sorularla Basel III, Risk Yönetimi Dairesi*”, Aralık 2010, s.2.

BDDK, “*Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik*”
Resmi Gazete 2013, s.1

BDDK , “*Finansal Piyasalar Raporu*” Haziran 2010, s.55.

Bech, M. And Keister, T. “*On the Liquidity Coverage Ratio and Monetary Policy Implementation*”, BIS Quarterly Review, Aralık 2012.

Bessis, J. “*Risk Management in Banking*”, 3. Baskı, New Jersey, John Wiley&Sons, Inc. 2010.

Candan, H. ve Özün A. “*Bankalarda risk yönetimi ve BASEL 2*” İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2006.

Candan, H. ve Özün, A. “*Bankalarda Risk Yönetimi ve BASEL I*”, İş Bankası Yayınları, ISBN: 975-458-912-7, Ekim 2006.

Cangüler O. Güngör S. Sevinç V.U. Kayci İ. & Atalay S. “*Sorularla Basel IIF*”, BDDK, Ankara, 2010.

Cangürel, O., Güngör, S., Sevinç, V. U. Kayci, İ. ve Atalay, S. “*Sorularla BASEL IIF*”. Risk Yönetim Dairesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2010

Cangürel, O. “*Kriz, Basel III ve BDDK*”, Dünya Yayınevi, Ankara 2010, s.3

Cantekin, C. “*Kambiyo İşlemleri ve Bankacılık Mevzuat Uygulamalar ve Finansman*”,

Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.

Caruana, Jaime, “*Basel III: Towards a Safer Financial System*”, BIS Speeches, 1-6, 2010.

Caruana, Jaime, “*Basel III: Towards a Safer Financial System*”, BIS Speeches, 8-10, 2010,

Choudhry, M. “*The Principles of Banking*”, John Wiley&SonsSingaporePte. Ltd. Singapore 2012.

Çalışır, M.- Şahin, İ. “*Finansal Kriz Sürecinde Basel II Uzlaşısı'nın Değerlendirilmesi ve geliştirilen Basel III Kriterleri ile Karşılaştırılması*” Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, Ankara 2011, s.54

Çelik, K. N. “*Basel II'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Etkileri Gaziantep'te Bir Uygulama*”, (Gaziantep Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep 2007.

Değirmenci N. “*Sermaye Yeterliliği Konusunda ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların değerlendirilmesi*”, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara 2003, s.37.

Delikanlı, İ.U. “*Bankacılık İşlemleri ve Banka Türleri, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş*” (Ed: Metin Toprak ve Metin Coşkun), AÖF Yayınları, Eskişehir 2012.

Demirelli, Erhan - Taner, Berna, “*Risk Yönetiminde Riske Maruz Değer Yöntemleri ve Bir Uygulama*”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2009, C.14, S.3, ss.127-148.

Dinç, Y. “*Gölge Bankacılıktan Regüler Bankacılığa Geçiş Türkiye'deki Özel Finans Kurumları Örneği*”. Beta Yayınları, İstanbul 2015.

Doğan, E. “*Bankacılık Giriş ve İlkeleri*”, Beta Yayınları, İstanbul 2015.

Drehman Mathias ve Mikael Juselius, “*Evaluating Early Warnin Indicators of Banking Crises: Satisfying Policy Requirments*”, BIS Working, 2013, s.421

Efsane C. “*Basel I-II-III Sermaye Uzlaşısı*”, (Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2013.

Ekonomi Haberleri, “BDDK’dan Bankaların Kaldıraç Riskine Düzenleme” *Sabah Gazetesi* <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2018/04/04/bddkdan-bankalarin-kaldirac-riskine-duzenleme>, (04.04.2018)

Elliot, Douglas. J.” *Quantifying the Effects on Lending of Increased Capital Requirements*”, Pew Financial Reform Project Briefing Paper 7, 2009b

Erdoğan, A. “Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi ve Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2014 Cilt 16 Sayı 1, ss. 141-182

Eren, A. “*Türkiye Ekonomisi*”, Orhangazi- Bursa, Ekin Yayınevi, Bursa 2012.

Ergüzel, E. “Türk Bankacıları Basel III Korkutmuyor”, *Sabah Gazetesi*, 2016.

Emeklilik Gözetim Merkezi, [hppt://www.egm.org.tr/?pid=480](http://www.egm.org.tr/?pid=480), 2014

Gasimova, G. “*Bankaların Sermaye Yeterliliği Açısından Basel III Kriterlerinin Gerekliliği Ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri*” (Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2015, s.38 ve 43

Gual, Jordi, “*Capital Requirements Under Basel III and Their Impact on The Banking Industry*”, La CaixaEconomicPapers, 2011, ss. 1-24, s. 10.

Gültekin, A. “*Basel III Uygulamaları ve Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Çalışma*”, (Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi), İstanbul 2016.

Hartmann, Thomas W.Grundke, Peter, Spörk, Wolfgang, “*BASEL II and The Effects on The Banking Sector*”, Risk Management, ISBN:978-540-22682-6, 2005.

Hazine Müsteşarlığı. “*Teknik Terimler Sözlüğü*”, Ankara 2008, s.59

<https://www.bis.org>

<https://www.bis.org>

Imad A. Moosa, “*Quantification of Operational Risk under Basel II - TheGood, BadandUgly*”, Palgrave Macmillan, 2008.

İşler, A.U. “*Bankacılık Sektöründe İnternet Bankacılığı ve Mobil Bankacılık Uygulamalarının E-Hizmet Kalitesinin Kullanıcıları Tarafından Değerlendirilmesi*”, (Karabük üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük 2015.

İTO (İzmir Ticaret Odası), “*Kobi Finansman Kaynakları*”, İzmir Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 59, İzmir 2014.

Kandemir, O. “*Bankacılık giriş ve İlkeleri*”, Beta Yayınları, İstanbul 2015.

Karakurt, H.B. “*Basel II Değişim ve Hazırlıklar, KOBİ'lere Muhtemel Etkileri*”, (Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Ankara 2007.

Kaya, M. “*Bankalar Açısından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı ve Kobiler Üzerine Etkisi*”, (Süleyman Demirel Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),

- Kaya E. – Köksal Y. “Türk Bankacılık Sisteminde Kaldıraç Döngüsellığı”, *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2/7 – 20, İstanbul 2018, s. 15-16. Isparta 2007.
- Kıraç, F. “Türkiye’de Bankacılık Sektöründe Basel II Uygulamaları ve Eğitimi”, (Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008.
- Korukçu, Ü. “Bankacılığın Tarihsel Gelişimi” Bankalar Birliği Yayınları, Ankara 1998.
- Koğar, Ç. “Küresel Finansal Sistemin Reformuna yönelik Çalışmalar”, *Türkiye Bankalar Birliği’nde Yapılan Sunum*, İstanbul 2010, s11
- KPMG, “*Liquidity: A Bigger Challenge Than Capital*”, Mayıs 2012
- Külahi, E. A. Tiryaki, G. ve Yılmaz, A. “Türkiye’de Basel I, II ve III kurallarına uyum süreci” *Öneri Dergisi*, 10(40), 2013, s. 185-200.
- MAG, “*Assessing the Macroeconomic Impact of the Transition to Stronger Capital and Liquidity Requirements, Final Report*”, Bank For International Settlements (BIS), 2010b
- Mehran, H. Thakor, A. “*Bank Capital And Vaule in the Cross Section*”, Staff Report no.390, Federal Reserve Bank Of New York, New York 2009
- Okat, C. “*Basel II’nin Türk Finans Sektörü Sermaye Yeterlilik Rasyosuna Etkileri*” (Atılım Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) , Ankara 2008.
- Okay, E. “Türk Bankacılık Sektöründe Risk ve Kriz”, *İstanbul Üniversitesi Dergisi*, S. 2, 2015, ss. 109-113.
- Okka, Ö. “*Finansal Yönetim Teori Ve Çözümlü Problemler*”, Nobel Yayınları, Ankara

2009, s.367-368

Özçelik, O, “*Bankacılıkta Risk Analizi, Yönetimi ve Riskten Korunma*”, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) 2006.

Önal B. Y. “*Yeni Finansman Teknikleri*”, 2008, http://www.selcuk.edu.tr/dosyalar/files/074/1_%20factoring.pdf

Parasız, İ. “*Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*” Ezgi Kitabevi, Bursa 2014.

Parasız, İ. “*Türkiye 'de ve Dünya 'da Bankacılık*” Ezgi Kitabevi, Bursa 2011.

Peker, İ, “*Basel II Kapsamında Finansal Kuruluşların SermayeYeterliliği Uygulamaları ve Aracı Kurumlar Üzerindeki Etkisi*”, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi), Ankara 2012.

Riksbank, “*Countercyclical Capital Buffers As A Macroprudential Instrumen*”. Riksbank Studies, 2010

Sağlam, S.Ö, “*Türk Bankacılık Sisteminin Avrupa Birliği Bankacılık Sistemine Entegrasyonu ve Basel III Uzlaşısı*”, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010.

Saltoğlu, B. Cangürel, O., Balıbek, E., Bolgün, E. ve Tuna, K. “*Bankacılık Sektöründe Basel III Sonrası Risk Yönetimi*”, P.S.M. Yuvarlak Masa, Temmuz-Ağustos 2011, Sayı: 3.

Sarıgül, H. “*Küçük ve Orta Büyüklükteki Şletmelerde Muhasebe ve Finansal Raporlama Uygulamalarının Basel I-II-III Kriterlerine Uygunluğunun Ölçülmesi*”, (T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi) , Konya 2012.

- Sazak, F. “*Basel II ve III Kriterlerinin Kobi’lerin Finansman Ve Sermaye Yapılarına Etkileri*”, (T.C. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2015.
- Sezgin, M. Cüneyt, “Türk Bankacıları Basel III Korkutmuyor”, *Sabah Gazetesi*, 2013.
- Sungur T. “*Bankacılar için Banka Tekniği, Banka ve Ticaret Hukuku*” Enstitüsü Yayınları, Ankara 1999, s.124
- Sungur İ. “*Türkiye’de Banka ve Kredi Kartları Operasyonlarının Hukuki Çerçevesi*”. Bankalararası Kart Merkezi, İstanbul 2013, s.78
- Şahin, İ. “Küresel Finansal Kriz Esasında Geliştirilen Bankacılık Düzenlemelerinden Basel III Kriterlerinin Kapsamı ve Uygulama Süreci”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 2013
- Şendoğdu, A. A. “*Bankacılığa Giriş*” Gençlik Kitabevi Yayınları, Konya 2011.
- Şenver B. “*Basel II ve Kobilere Etkileri*”, 2012
<http://www.bulentsenver.com/bsakfel/yazilarim/comment.asp?IDCategory=1&IDNews=326>
- Taşpınar, G. “Basel III Kriterleri ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri”, *Dünya Gazetesi*, 2016
- Tekinalp Ü. “Banka hukukunun Esasları”, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009, s.37
- TCMB, “*Finansal İstikrar Raporu*”, Ankara, 2010, s.34.
- Türk Dil Kurumu, “*Güncel Türkçe Sözlük*”, <http://www.tdk.gov.tr/>, 2014

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, “*Finansal İstikrar Raporu Aralık 2010*”, Eylül 2012, s.34

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, “*Yıllık Faaliyet Raporu – Haziran 2017*”, Nisan 2018, s. 25

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2014 , <http://tkbb.org.tr/finans-sozlugu.aspx?pageID=85#19090>.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), “*Sermaye Yeterliliği*”, 2000.

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, “*Ticari Bankacılık*”, Eğitim Yayınları, 2014.

Turkishtime, Mayıs, 2011, s.126 www.iir.com.tr/files/turkishtime_interview.pdf (1 Şubat 2012).

Ulusoy, T. “*Bankacılık Giriş ve İlkeleri*”, Beta Yayınları, İstanbul 2015.

Uyar, H. “*Bireysel Emeklilik Sistemi*”, Detay Yayıncılık, Ankara 2012.

Uygun, D. Dölek, A. “*Bankacılık*”, Umut Kitap Yayınevi, Ankara 2017.

Uzunoğlu, S. “*Bankacılık*”, Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları; İstanbul 1996, s.3

Yağcılar G. G. “*Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi*”, BDDK Yayınları, Yayın no:10, Ankara 2011, s.5 ve 12

Yardımcıoğlu, M. ve Bay M. “*Türkiye’de Basel II’nin Uygulama Sorunları ve 2009 Yılı Bankacılık Sektörü Analizi*”, *İSMMMO Mali Çözüm Dergisi*, Eylül-Ekim 2010.

Yazıcı, H. “Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık Sektöründe Tüketici Sorunları”,
Bankacılar Dergisi, İstanbul 2013, Sayı: 84.

Yıldırım, O. “Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler” *Dış Ticaret Dergisi*, *Dış Ticaret Müsteşarlığı*, 2004, s.36.

Yüksel, A.S. Yüksel A. Yüksel Ü. “*Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*”, Beta Yayınevi,
Ankara 2004.

03 Şubat 2007 tarih ve 26423 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “ *Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ*” madde 3